

MARKTEN LATEN WERKEN

Jaarverslag NMa 2006

Voorwoord

‘*Samen* markten laten werken’. Deze variatie op onze missie was het motto bij de presentatie van de NMa-Agenda in januari 2006. Alleen *samen* met consumenten, ondernemers, collega-toezichthouders en de politiek kunnen we markten écht laten werken. Contact met onze omgeving is cruciaal. Daarom consulteren we over onze plannen voor het komende jaar en publiceren die in de NMa-Agenda. We staan open voor tips en klachten en geven zelf ook zoveel mogelijk informatie waar het bedrijfsleven en de kritische consument hun voordeel mee kunnen doen. Denkt u daarbij aan de oprichting van ConsuWijzer. In ons werk staan we dagelijks in verbinding met de markt. Zo krijgen we steeds beter oog voor de kenmerken van markten. Dat is nodig om de juiste balans in de handhaving te houden en daarmee de lasten voor het bedrijfsleven tot een minimum te beperken. Het moge duidelijk zijn: de NMa kan en wil haar werk niet alleen doen.

Om *samen* markten te laten werken, zijn voldoende vertrouwen en wederzijds begrip van groot belang. Daarom vertellen wij u in dit jaarverslag graag ‘het verhaal van de NMa’. De delen, getiteld ‘De missie’, ‘De strategie’, ‘De kennis’, ‘De Agenda’, ‘De effecten’ en ‘De organisatie’ vertellen u het verhaal van 2006 aan de hand van vragen als ‘wat is de missie van de NMa?’, ‘hoe voert de NMa haar missie uit?’ en ‘wat doet de NMa?’. We sluiten af met een doorkijk naar 2007. Het silhouet op de voorzijde van dit jaarverslag en de invulling daarvan op de achterzijde symboliseert onze wens om de NMa en het werk dat wij doen profiel en een ‘gezicht’ te geven. De veelkleurigheid van het omslag representeert de diversiteit van de markten waar wij mee te maken hebben. Met behulp van de inhoudsopgave en de blauwtinten die corresponderen met de delen van dit jaarverslag kunt u eenvoudig navigeren en de gewenste informatie snel vinden. Elk deel begint met een korte inleiding die de titel toelicht, gecombineerd met een viertal kleurrijke pagina’s genaamd ‘De praktijk’. Hierin lichten we aan de hand van praktijkgevallen verschillende facetten van ons werk toe. Daarbij komen onze eigen medewerkers aan het woord in een dialoog met betrokken ondernemers of collega-toezichthouders. Het vervolg van elk deel belicht onderdelen van ons werk in 2006.

We zijn er in geslaagd om een beknopter, maar informatief jaarverslag te maken. Meer dan andere jaren vindt u ook informatie op onze website. Op een speciale pagina op www.nmanet.nl (onder het menu-item ‘Jaarverslag’) vindt u onder meer een zoekfunctie waarmee zaken en relevante rechtspraak uit 2006 voor u toegankelijk zijn. Tevens vindt u hier het jaarverslag, een aantal bijlagen daarbij, voorgaande jaarverslagen, NMa-Agenda’s (waaronder die van 2006 en 2007) en handige links. U kunt hier ook reageren op het jaarverslag. Als extraatje treft u korte interviews uit ‘De praktijk’ aan.

We kijken terug op een goed jaar. Tegelijkertijd kijken we vooruit naar het tiende jaar van ons bestaan, dat voor de NMa, onder meer als gevolg van politieke ontwikkelingen, vermoedelijk turbulent zal zijn. Namens de Raad van Bestuur van de Nederlandse Mededingingsautoriteit spreek ik de wens en het vertrouwen uit dat wij nu en in de toekomst, *vóór u én samen met u*, markten laten werken.

Mr P. Kalbfleisch, voorzitter Raad van Bestuur
Den Haag, 8 mei 2007

A handwritten signature in black ink, consisting of a long horizontal stroke followed by a large, stylized letter 'P' that loops back under the stroke.

Jaarverslag NMa 2006

Dit is het verhaal van de NMa.
Een verhaal over een missie,
over sancties en beïnvloeding.
Een verhaal over onze mensen,
over hun kennis van markten
het belang van zelfstandigheid
en het streven naar effect.

Dit is het verhaal van de NMa in 2006.

MARKTEN LATEN WERKEN

De missie

Dit is een verhaal over
het verleden, de toekomst
en markten van vandaag.

— DE MISSIE

René Jansen, lid Raad van Bestuur: “Het belang van eerlijke concurrentie is in tien jaar tijd steeds duidelijker geworden. Ook op het gebied van regulering is helder wat de NMa kan betekenen.”

We stevenen af op het tiende jaar van ons bestaan. We hebben ons ontwikkeld tot een organisatie waarmee rekening wordt gehouden. Onze missie ‘markten laten werken’ is de leidraad.

Starten

We beginnen in 1998 vraaggestuurd te werken na te zijn overstelpt door zaken die worden ingediend onder de nieuwe Mededingingswet. Alles is nieuw en we moeten onszelf nog ‘op de kaart zetten’. Dit pionierswerk vormt tot op de dag van vandaag het karakter van de NMa. Onze kernwaarden zijn nog altijd: effectief, slagvaardig, gezaghebbend én realistisch.

Ontwikkelen

Nadat de hausse stap voor stap is verwerkt, betreden we langzamerhand het tijdperk van het ‘pro-actief optreden’. We ontwikkelen doorlopend nieuwe methodieken en procedures. We zetten marktonderzoek, recherche- en inlichtingenwerk op. Dit is een belangrijke pijler van ons werk. Onderzoek zal altijd belangrijk blijven voor de NMa, want het is de basis van onze handhaving.

Verfijnen

Sinds enkele jaren leven we in het tijdperk van ‘het effect’. We willen op verschillende manieren effect bereiken met ons handelen. Dat geldt voor alle aspecten van ons werk: onderzoek, sanctionering, regulering et cetera. De NMa zoekt daarom naar een steeds verfijnder balans tussen de verschillende mogelijkheden tot handhaving die we als organisatie bezitten. Zicht op effecten leert ons de juiste mix te kiezen van sancties en beïnvloeding. Zo werken we efficiënt en veroorzaken zo min mogelijk lasten.

Inhoudsopgave

1	De missie	2
2	De strategie	10
	De praktijk: ConsuWijzer	12
2.1	Verantwoording afleggen	16
2.2	Sancties	16
2.2.1	Clementie	17
2.3	Enkele alternatieven	18
2.3.1	Alternatieve handhaving	18
2.3.2	Remedies in concentratietoezicht	18
2.4	Informatie	19
3	De kennis	20
	De praktijk: Visiedocument	22
3.1	Marktonderzoek	26
3.2	Samenwerking nationaal	28
3.3	Samenwerking internationaal	29
3.4	Kennis- en kwaliteitsmanagement	31
3.4.1	Project Kennismanagement	31
3.4.2	Toetsen	32
3.4.3	Kenniscentra	32
3.4.4	Ontwikkelingen in wetgeving	33
3.4.5	Leerpunten rechtspraak 2006	34
3.5	Voorlichting	35
4	De Agenda	38
	De praktijk: Het onderzoek in de bouwsector	40
4.1	Energie	44
4.2	Media- en communicatiemarkten	47
4.3	Financiële markten	49
4.4	Zorgsector	52
4.5	Vrije beroepen	55
4.6	Bouw	57
4.7	Vervoer	59
4.8	Activiteiten buiten de NMa-Agenda	61
5	De effecten	64
	De praktijk: Geschilbeslechting	66
5.1	Het effect van het werk van de NMa	70
5.2	Anticipatie van het MKB op toezicht door de NMa	72
6	De organisatie	74
	De praktijk: Synergie	76
6.1	Organisatie	80
6.2	Personeel	80
6.3	Ondersteuning	82
6.4	Financiën	82
7	De NMa in 2007	90
	De praktijk: Communicatie	92
	Trefwoordenregister	96

1 Wat is de missie van de NMa?

‘Markten laten werken’. Dat is wat de wetgever van ons vraagt. Wij stimuleren de goede werking van markten en zien toe op effectieve concurrentie. Een concurrerende omgeving bevordert innovatie, dynamiek en efficiëntie en bevordert zo de concurrentiekracht van Nederland. Ondernemingen weten zich verzekerd van een gelijk speelveld. De consument profiteert van een betere prijs-kwaliteit-verhouding en van meer keuzemogelijkheden. Concurrentie levert welvaart op.

Taken

De wettelijke bevoegdheden van de NMa zijn het handhaven van de Mededingingswet, de Elektriciteitswet 1998, de Gaswet, de Wet personenvervoer 2000, de Spoorwegwet en de Wet luchtvaart. Daarnaast is de handhaving van de artikelen 81 en 82 van het EG-Verdrag binnen Nederland aan de NMa toevertrouwd.

In de sectoren energie en vervoer heeft de NMa sectorspecifieke taken en bevoegdheden. Uitvoering van deze taken berust bij de ‘kamers’ van de NMa: de Directie Toezicht Energie (DTe) en de Vervoerkamer. Wij brengen synergie aan tussen toezicht op de naleving van de Mededingingswet en het sectorspecifieke toezicht. Samenwerking met andere (markt)toezichthouders en samenwerking op internationaal niveau spelen eveneens een belangrijke rol in ons werk.

Visie

Gezonde concurrentie is een basisvoorwaarde voor een goed werkende markt. Wij streven ernaar op de meest effectieve en efficiënte wijze mededingingsbeperkingen te voorkomen en weg te nemen. Het is ondernemingen verboden de mededinging te beperken door afspraken te maken met concurrenten (kartelverbod). Daarnaast is het ondernemingen met een economische machtspositie verboden die macht te misbruiken. Economische machtsposities kunnen ook ontstaan door fusies en overnames. Ook in situaties waarin effectieve mededinging niet mogelijk of wenselijk is, proberen wij de voordelen van directe concurrentie tussen ondernemingen te bereiken en door te geven aan de consument. Wij gaan selectief te werk; dat wil zeggen dat wij keuzes maken door prioriteiten aan te brengen en door het meest geëigende instrument te kiezen. Het draait om de balans tussen optreden en de ruimte geven aan ontwikkelingen, tussen sancties opleggen en beïnvloeden. Zo kunnen markten werken zonder te veel lasten van toezicht te ondervinden.

De NMa door de jaren heen

Voorwoord 1998: “Er zijn veel interessante zaken op ons pad gekomen, die ook in de media de nodige aandacht hebben gekregen. Dit heeft erin geresulteerd dat velen ‘de kartelpolitie’ of ‘kartelwaakhond’ wisten te vinden en dat het bedrijfsleven er snel van doordrongen raakte dat met de komst van de Mededingingswet de cultuur van de Nederlandse economie was veranderd.”

1999: “Terugblikkend en vooruitblikkend kan geconcludeerd worden dat tevredenheid overheerst over de voortvarende start van de NMa in de eerste twee jaren van haar bestaan, maar tevens dat door de vele veranderingen die op stapel staan de tijd voor consolidatie nog niet aangebroken is.”

2000: “Inmiddels is het woord ‘kartelverbod’ opgenomen in de officiële woordenlijst der Nederlandse taal. Begrippen als ‘monopolie’ en ‘kartel’ hebben een negatievere betekenis gekregen. (...) Krantenkoppen spreken niet meer steeds onwennig van ‘kartelpolitie’, maar gebruiken de naam van de toezichthouder zelf.”

Het belang van marktwerking

Marktwerking levert welvaart op. Dit principe kan niet genoeg worden benadrukt in een tijd waarin de positieve effecten van marktwerking wel eens lichtvoetig terzijde worden geschoven. Juist in deze tijd is het belangrijk dat de NMa zichtbaar en effectief blijft optreden. Markten moeten werken en blijven werken. Dat vraagt voortdurende inspanningen van toezichthouders, politiek en bedrijfsleven, maar ook van de kritische consument zelf. Bij de NMa zien we dat de marktwerking echt is verbeterd. De NMa breekt toetredingsbelemmeringen tot markten af door kartels en misbruik van economische machtsposities aan te pakken. Dit ingrijpen van de NMa levert de maatschappij veel voordeel op en biedt bedrijven nieuwe kansen in een opener sector. De NMa wil ook mededingingsbeperkingen voorkómen, bijvoorbeeld door te toetsen welke marktsituatie ontstaat door fusies en overnames en natuurlijk door het toezicht van DTe en de Vervoerkamer.

De NMa kan dit niet alleen. Nationale, maar zeker ook Europese samenwerking is een absolute noodzaak. Nederland is geen eiland. In het EG-Verdrag is afgesproken dat Nederland met andere Lidstaten van de EU samenwerkt. Een belangrijk onderdeel daarvan is het concurrentiebeleid. Nederland heeft de opdracht om te zorgen voor een interne, geïntegreerde markt. Dat maakt de Europese economie sterk en dynamisch. Juist ook onze open economie is gebaat bij innovatief vermogen en efficiëntie. Marktwerking is daarbij geen doel op zich. Het is slechts een startpunt van waaruit Nederland kan bouwen aan een duurzame toekomst. Het is een fundamentele keuze voor de inrichting van onze maatschappij: vóór een gezond ondernemersklimaat; vóór de Nederlandse consument en vóór een welvarend Nederland.

De NMa door de jaren heen

Voorwoord 2001: “De afhandeling van ontheffingsverzoeken voor mededingingsafspraken is in 2001 volgens planning verlopen. (...) Er is nu meer ruimte voor het metterdaad opsporen en vervolgen van hard-core kartels. (...) De ontstane vrije ruimte wordt aangewend om verder te werken aan methoden voor een planmatig onderzoek naar onoirbare mededingingspraktijken.”

2002: “Opsporing van overtredingen en uitvoering en handhaving van de mededingingsregels en energiewetten staan nu goed op de rails. Ervaring en jurisprudentie groeien. Ook in het verslagjaar heeft de NMa keuzes gemaakt om te investeren in de organisatie en technologie die het doen van onderzoek ondersteunen.”

2003: “De veranderingen vanuit Europa brengen mee dat ondernemingen steeds meer zélf moeten beoordelen of hun samenwerkingsverbanden wettelijk toelaatbaar zijn. (...) Bij het inslaan van nieuwe wegen in het markttoezicht stellen NMa en DTe zich open voor opvattingen van marktpartijen over werkbaarheid, doelmatigheid en realiseerbaarheid.”

Het jaar 2006 in het kort

De NMa-Agenda 2006 gaf aan hoe de NMa haar toezicht wenst vorm te geven en op welke aandachtsvelden de NMa zich specifiek zou richten. De Agenda werd zoals gebruikelijk in het najaar van 2005 voorafgegaan door het raadplegen van de samenleving. De NMa wil transparant zijn door in dit jaarverslag inzicht te geven in de resultaten en effecten van haar optreden. De beste manier om dat te doen is door de NMa-Agenda 2006 als leidraad te nemen voor dit jaarverslag. Het jaarverslag beperkt zich daar overigens niet toe, want de NMa doet meer. De aandachtsvelden in de Agenda 2006 waren de gereguleerde sectoren energie en vervoer en daarnaast de zorgsector, media- en communicatiemarkten, de bouwsector, de financiële sector en de vrije beroepen. We zijn er trots op dat we op deze gebieden hebben gedaan wat we hebben toegezegd.

In de berichtgeving stond de kern van ons dagelijks werk centraal, namelijk de zaken. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de afronding van een groot aantal bouwzaken. In totaal heeft de NMa deze sector nu ruim 300 miljoen Euro boete opgelegd. Helaas kunnen we niet zeggen dat de NMa hiermee de bouwzaken definitief achter zich laat. In december 2006 brachten wij opnieuw rapporten uit voor overtredingen die ook na de parlementaire enquête van 2002 zijn begaan.

De aantrekkelijke economie zorgt voor meer fusiebesluiten, onder meer op de zorgmarkten. We zagen in 2006 op verschillende zorgmarkten interessante ontwikkelingen op het gebied van mededinging. De markt voor zorgverzekeringen is in beweging gekomen. Langzamerhand lijkt een landelijke markt te ontstaan: een lang gekoesterde wens van de politiek.

Ook op de andere aandachtsvelden en daarbuiten zijn goede resultaten geboekt. De NMa deed onder meer marktonderzoek in de energiemarkten en de financiële sector. In de vrije beroepensector nadert de inventarisatie van de gedrags- en beroepsregels zijn voltooiing. De concurrentie zal naar verwachting toenemen. In 2006 zijn naast de hier genoemde activiteiten verschillende markten op een gestructureerde en diepgaande wijze in kaart gebracht. Aan de hand daarvan zijn specifieke handavingsplannen opgesteld, die in 2007 tot resultaten zullen leiden. De NMa plukte ook in 2006 de vruchten van continue investeringen in medewerkers en hun (markt)kennis. Het kennismanagement binnen de NMa is verder vormgegeven, onder meer door de oprichting van het Economisch Bureau en het instellen van een Wetgevingscentrum en een Beroepencentrum. Verbeterde kennisdeling betekent dat we efficiënter kunnen werken.

Sectorspecifiek toezicht

In de energiesector stond in 2006 bescherming én bewustwording van de consument centraal. De NMa behandelde klachten en beslechtte veel geschillen. Toezicht op de prijzen is ook een belangrijke bescherming. De website ConsuWijzer.nl biedt meer inzicht in de rechten van consumenten en geeft antwoord op vele vragen. Dit alles stelt consumenten in staat zich op te stellen als kritische vragers. De Vervoerkamer kreeg er een belangrijke taak bij als gevolg van de wijziging van de Wet luchtvaart. Het toerekeningssysteem voor de kosten en opbrengsten van de luchtvaartactiviteiten van Schiphol moet voortaan ter goedkeuring aan de NMa worden voorgelegd.

De voordelen van synergie tussen de sectorspecifieke toezichthouders DTe en Vervoerkamer en het algemene mededingingstoezicht – kartels, misbruik economische machtspositie en concentratiecontrole – worden steeds duidelijker. Dit uit zich bijvoorbeeld in het Visiedocument Concentraties Energiemarkten van november 2006. Ook de informele zienswijze over de introductie van het OV-chipkaartsysteem in het openbaar vervoer is een mooi voorbeeld. De kennis van onze mensen en hun onderlinge samenwerking, gecombineerd met een breed arsenaal aan instrumenten, leidt tot een efficiënte én eenduidige aanpak. Ook dit is belangrijk om samen effecten te realiseren.

De NMa door de jaren heen

Voorwoord 2004: “Er is onderzoek verricht naar de kwantificering van economische resultaten om zo de relevante ‘outcome’ in beeld te brengen. De NMa en DTe doen dat in dit jaarverslag met een zekere terughoudendheid, omdat zij zich ervan bewust zijn dat de methodologie om ‘outcome’ te kwantificeren nog in ontwikkeling is.”

2005: “Met dit jaarverslag beogen wij uw inzicht in het handelen van de NMa (...) te vergroten. Dat doen wij om zichtbaar te maken welke resultaten zijn behaald en welke effecten zijn bereikt met de mensen en middelen die samen de NMa vormen. Wij doen dat ook om ons eigen inzicht in het effect van ons optreden te vergroten. Reflectie is belangrijk in een lerende organisatie.”

De Agenda voor 2007

Op 9 januari 2007 presenteerde de NMa haar nieuwe Agenda waarin de uitgangspunten voor dit jaar concreet zijn gemaakt. We zetten onze plannen kort voor u op een rij.

- Het jaar 2007 staat voor de NMa in het teken van het adagium: ‘zaken, zaken, zaken’. Dat past goed bij het karakter van de mensen van de NMa: effectief, slagvaardig en realistisch.
- Ons optreden is en blijft gericht op het bereiken van effect. Denkt u daarbij aan kwantitatieve effecten, maar ook aan meer kwalitatieve effecten, zoals een verandering van het denken in een sector.
- Wij sluiten echter niet de ogen voor het feit dat ons werk ook tot effect kan hebben dat het bedrijfsleven lastendruk ondervindt. In 2007 houden wij er in al onze activiteiten rekening mee dat de administratieve lasten zo beperkt mogelijk moeten blijven.
- Al sinds de oprichting van de NMa ondervinden wij de positieve effecten van samenwerking met onder meer andere toezichthouders. Ook in 2007 werkt de NMa samen waar dat kan.
- We willen ons werk doen als een lerende organisatie. In de huidige arbeidsmarkt zijn investeringen in mensen, hun kennis en de borging van die kennis van eminent belang.

U heeft de NMa de afgelopen jaren zien veranderen en u gaat dat ook in de (nabije) toekomst zien. De NMa blijft zich ontwikkelen.

De strategie

‘Markten laten werken’
vergt vaak verandering.
Het kan moeizaam gaan
of in een vloeiende beweging
en soms zelfs spontaan.

Peter Plug, directeur DTe: “Regulering en algemeen mededingingstoezicht zijn verschillende takken van sport, maar vinden plaats vanuit een overkoepelende visie. Onze aanpak kan wel per geval verschillen, want elke markt is anders.”

De praktijk
ConsuWijzer

2 DE STRATEGIE

ConsuWijzer

Bestand Bewerken Beeld Favorieten Extra Help

Vorige Zoeken Favorieten

Adres <http://www.consuwijzer.nl/>

C → **consuWijzer** Praktisch advies over uw rechten als consument

Ik wil advies over

- Internet, telefonie, kabel en post
- Energie
- Elektronica en huishoudelijke apparatuur
- Huis en tuin
- Zorg en welzijn
- Vakantie en vrije tijd
- Vervoer
- Kleding en textiel
- Geld en verzekeringen

Zoek →

Actuele consumentenzaken

- 01-04-07 • De nummerinformatiedienst 118 verdwijnt
- 21-03-07 • Lokkertjes blijken grootste misleiding
- 20-03-07 • Gecombineerde telecommunicatiediensten in trek
- Meer

Bekijk de televisiespot →

Gereed

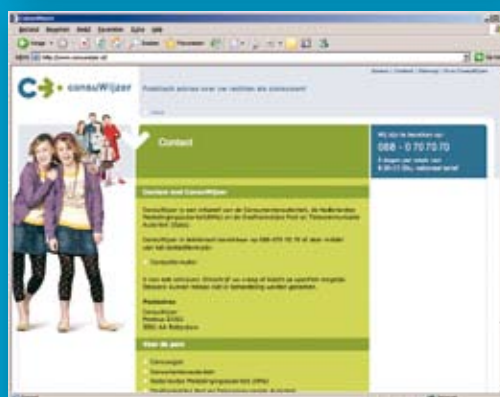
De praktijk ConsuWijzer

Algemeen

Wij zijn in dialoog met onze omgeving. Dit doen we op verschillende manieren. Zo publiceren wij regelmatig consultatiedocumenten waar iedereen, belanghebbenden maar zeker ook belangstellenden, op kan reageren. Ook stimuleren we consumenten en bedrijven om tips, klachten en andere meldingen door te geven. Dit kunnen zij onder meer via ConsuWijzer doen: www.consuwijzer.nl, telefoonnummer: (088)070 70 70.

Dit is een gezamenlijk informatieloket van de NMa, de Consumentenautoriteit en OPTA. Door deze samenwerking hanteren wij één loket voor vragen van consumenten. Het loket biedt een bundeling

van krachten, helderheid én lastenverlichting in onze service. De consument kan hier zijn klacht kwijt én informatie opvragen over zijn rechten. Kritische consumenten laten ook markten werken, want een veeleisende consument dwingt ondernemers te concurreren. Daarnaast is ConsuWijzer voor ons een belangrijke graadmeter om te zien wat er speelt in de markt en waar er mogelijk structurele problemen bestaan. Meldingen kunnen zeer waardevolle informatie bevatten en sterk bijdragen aan onze effectiviteit.

www.consuwijzer.nl

ConsuWijzer

Bij ConsuWijzer zie: 'De strategie': Informatie, p 19 komen verschillende soorten vragen, klachten en tips binnen. Tips en de vragen die de mensen van ConsuWijzer niet zelf kunnen beantwoorden worden doorgestuurd naar de NMa, OPTA of de Consumentenautoriteit. Wat de NMa betreft zijn dit doorgaans de meer technische vragen over de Mededingingswet, de Elektriciteits- en Gaswet en de Vervoerwetten. Ook de vragen en klachten waarin een structureel probleem wordt aangekaart (waar wij iets aan zouden kunnen doen) worden doorgestuurd. Een veelvoorkomende klacht gaat bijvoorbeeld over het overstappen naar een andere energieleverancier. Zo komt het nog

regelmatig voor dat de klant te laat een eindafrekening ontvangt. Binnen de NMa houdt DTe zich hiermee bezig. Bij de beantwoording van de doorgestuurde vragen en klachten wegen we af of deze een structureel probleem laten zien. Als dat zo is, kunnen we ingrijpen. Zo is mede naar aanleiding van klachten over agressieve werving een gedragscode opgesteld door de energiesector. Deze 'Gedragscode Consument en Energieleverancier' is mede op aandringen van de NMa tot stand gekomen en geldt voor leveranciers die zijn aangesloten bij EnergieNed, de branchevereniging van energiebedrijven. De gedragscode bevat regels over werving en klantbehoud. Zie: 'De Agenda': Energie, p 44

Reineke Keijzers-Bouma, Coördinator backoffice DTe, NMa: “Veel consumenten bellen ConsuWijzer met klachten over wervingspraktijken van energiebedrijven. Wij attenderen consumenten op de gedragscode en wijzen ze erop dat bedrijven zich daaraan moeten houden.”

John Appeldoorn, Operationeel directeur Greenchoice: “Wij zijn blij met de gedragscode en vinden het een goede zaak dat de NMa hierop heeft aangedrongen. Wij hebben bij de invoering van deze gedragscode onze procedures tegen het licht gehouden.”

We werken aan een gezonde mededingingscultuur en leggen daarom sancties op. Maar soms gaan we in dialoog. We zoeken steeds de beste manier om markten te laten werken.

Sancties

Als wij constateren dat een bedrijf de Mededingingswet of andere wetten waaraan wij uitvoering geven, heeft overtreden, worden sancties opgelegd. Dat gebeurt in de vorm van een boete of de verplichting om de bestaande situatie (op straffe van een dwangsom) te veranderen. Een prominent voorbeeld is de bouwsector die forse boetes kreeg opgelegd. Sancties zijn nog altijd de kern van ons werk, niet als doel op zichzelf, maar gericht op preventie.

Alternatieven

Sancties opleggen is niet in alle gevallen het meest effectieve middel. Als een bedrijf of een sector laat zien er alles aan te doen om de cultuur te veranderen, kan de NMa kiezen voor een oplossing via de dialoog. De sectorspecifieke toezichthouders binnen de NMa kunnen sancties opleggen, maar zij treden ook regelmatig in overleg met de sector om zo vernieuwingen en verbeteringen tot stand te brengen. Zo komt onder invloed van de NMa regelmatig zelfregulering (zoals een gedragscode) tot stand.

Informatie

Over het belang van marktwerking gaan we voortdurend in debat en dialoog. Dat helpt ook om in Nederland een gezonde mededingingscultuur te bevorderen. Wij leveren eveneens een bijdrage door informatie te geven over ons werk, bijvoorbeeld via onze website. Denk bijvoorbeeld aan de besluiten over fusies en overnames die informatie geven over de concurrentieverhoudingen. Bedrijven (en consumenten) kunnen zo kennis nemen van en inspelen op onze visie. Dat is een efficiënte manier om markten te laten werken.

2 Hoe voert de NMa haar missie uit?

Onze missie volgt uit de wet. Dit deel van het jaarverslag, met de titel 'De strategie', gaat in op de vraag hoe wij die missie uitvoeren. De NMa beschikt over een scala aan instrumenten en strategieën. Dat kunnen sancties zijn, maar ook mildere vormen van beïnvloeding van gedrag, zoals aandringen op wijzigingen in bepaalde regels. Om ons werk goed te kunnen doen, proberen we zoveel mogelijk informatie te ontvangen én te geven. Daarvoor werken we regelmatig samen met andere (markt)toezichthouders. *Zie: 'De kennis': Samenwerking nationaal, p 28* Uiteraard leggen we verantwoording af over de wijze waarop we onze missie uitvoeren.

Strategie is bij uitstek iets dat in de praktijk moet worden gebracht. De delen van het jaarverslag met de titels 'De kennis' en 'De Agenda' tonen daarom de praktische uitwerking in de vorm van regulering, marktonderzoeken, alternatieve vormen van handhaving en sancties. In dit deel van het jaarverslag vindt u ter inleiding een meer algemene toelichting op onze strategie.

2.1 Verantwoording afleggen

Dit jaarverslag is bedoeld om verantwoording af te leggen over de activiteiten van de NMa in 2006. Dit vindt op twee manieren plaats. Allereerst verantwoordt de NMa zich bij de minister van Economische Zaken over de activiteiten van het Zelfstandig Bestuursorgaan (ZBO) NMa en bij de minister van Verkeer en Waterstaat over de activiteiten van de Vervoerkamer. Ook de wetgever behoort inzicht te hebben in het werk van de NMa. Daarom stuurt de minister van Economische Zaken het jaarverslag van de NMa aan het parlement. Dit heet verticale verantwoording.

Daarnaast verantwoordt de NMa haar activiteiten richting de consument, het bedrijfsleven, allerlei belangengroepen en collega-toezichthouders. Zij hebben in de dagelijkse praktijk regelmatig met de NMa te maken en hebben daarom het recht om te weten waarom de NMa optreedt zoals zij doet, hoe zij dat doet en welke effecten dat optreden heeft. Dit heet horizontale verantwoording.

De NMa doorloopt jaarlijks een verantwoordingscyclus. Die cyclus begint bij de NMa-Agenda waarin de NMa haar plannen wereldkundig maakt. Gedurende het jaar communiceert de NMa regelmatig over haar werk. *Zie: 'De strategie': Informatie, p 19; 'De kennis': Voorlichting, p 35 en 'De praktijk': Communicatie, p 92* Kort na de jaarwisseling brengt de NMa een jaarbericht uit waarin de belangrijkste resultaten over het voorgaande jaar worden samengevat. Zij combineert dit met een nieuwe NMa-Agenda. Het jaarverslag vormt het sluitstuk.

NMa-Agenda 2006

De NMa-Agenda is het beginpunt van de verantwoording van ons werk. De NMa stelt de Agenda vast na consultatie van de samenleving. De NMa staat op die manier in contact met haar omgeving. De NMa-Agenda maakt duidelijk wat men van de NMa mag verwachten. De NMa-Agenda 2006 had als thema: 'Samen markten laten werken'. In dit jaarplan werd benadrukt dat ook de inzet van ondernemers en consumenten van groot belang is voor het verbeteren van de mededinging. De NMa gaf aan dat ze – naast energie en vervoer – vooral aandacht zou besteden aan zorg, media- en communicatiemarkten, bouw, de financiële sector en vrije beroepen. *Zie: 'De Agenda', p 44* Daarnaast werd in 2006 specifiek aandacht besteed aan de kwaliteit van het NMa-optreden. De NMa-Agenda vormt de leidraad voor dit jaarverslag.

2.2 Sancties

In 2006 zijn bij de NMa belangrijke stappen gezet om de richtsnoeren voor vaststelling van boetes voor de verschillende overtredingen waarvoor de NMa boetebevoegdheid heeft onder te brengen in één centrale Boetecode. De bestaande uitvoeringspraktijk voor boetevaststelling, met name

de Boeterichtsnoeren 2001, zal hierin worden ondergebracht, evenals de boetebepaling van andere boetebevoegdheden in de Mededingingswet, de Elektriciteitswet en de Gaswet, en – op termijn – de Spoorwegwet en de Wet luchtvaart. Zoals voor alle richtsnoeren geldt, blijft de NMa hierbij binnen de wettelijke grenzen van de Mededingingswet en andere betrokken regelgeving.

De NMa geeft sinds 2001 in de Boeterichtsnoeren richtlijnen voor het bepalen van de hoogte van de boete voor overtreding van het kartelverbod of misbruik van een economische machtspositie (artikel 6 en 24 Mededingingswet en artikel 81 en 82 EG-verdrag). Preventie is het leidende beginsel, zowel speciale preventie (het bestraffen van individuele overtredingen en voorkomen van herhaling) als generieke preventie (door afschrikking bevorderen dat ondernemingen geen overtreding van de Mededingingswet begaan). Vanuit dit principe hanteert de NMa een boetegrondslag die is afgeleid van de omzet die tijdens de duur van de overtreding is behaald met de verkoop van goederen of diensten waarop de overtreding betrekking heeft, ofwel de zogeheten betrokken omzet. De basisboete bedraagt 10% van de betrokken omzet vermenigvuldigd met een factor tussen 0 en 3 voor de ernst van de overtreding. De duur van de overtreding komt tot uitdrukking in de betrokken omzet.

‘Boetes voor 123 bedrijven wegens kartelafspraken’

NRC | 31-05-2006

Voor boetes voor overtreding van sectorspecifieke wetgeving heeft de NMa nog geen richtsnoeren bekendgemaakt. Preventie is ook hier leidend, maar er is gekozen voor een andere boetegrondslag. De betrokken omzet vormt voor overtredingen van de energie- en vervoerwetgeving niet zonder meer een geschikt criterium. Dat komt voornamelijk doordat overtredingen of de te beschermen belangen niet aan een bepaalde omzet zijn te koppelen of niet eenvoudig op geld waardeerbaar zijn en omdat de (wettelijke) normen vooral een (markt)ordenend karakter hebben. Daarom is gekozen voor een boetegrondslag die is afgeleid van het wettelijk maximum dan wel de totale omzet van de overtreder.

Controle op stopzetten van kartelgedragingen door ondernemingen

De NMa heeft in mei 2006 bij een aantal ondernemingen nacontroles uitgevoerd. Tijdens bedrijfsbezoeken werd nagegaan of eerder gedane toezeggingen om mededingingsbeperkend gedrag te stoppen ook daadwerkelijk waren nagekomen. Daarnaast bekeek de NMa of ondernemingen en ondernemersverenigingen die eerder een sanctie opgelegd kregen, oud kartelgedrag niet wederom hebben opgepakt of voortgezet. De nacontrole was door de NMa in algemene zin aangekondigd via de media.

2.2.1

Clementie

Het Clementiebureau bestaat sinds de inwerkingtreding van de Richtsnoeren Clementietoezegging in juli 2002. Dit bureau kan ondernemingen die betrokken zijn of zijn geweest bij een kartel boete-immuniteit of boetevermindering toezeggen indien zij dat kartel melden en meewerken aan het onderzoek ernaar. In 2006 zijn 11 clementieverzoeken ontvangen uit diverse markten. In de meeste gevallen hebben deze geleid tot een toezegging voor boete-immuniteit (alleen beschikbaar voor de eerste melder) dan wel een behoorlijke korting. Hiermee levert het clementieprogramma een wezenlijke bijdrage aan de opsporing en destabilisatie van kartels. Sinds april 2006 maakt het bureau deel uit van de directie Concurrentietoezicht (daarvoor was het onderdeel van de directie Concentratiecontrole). In 2006 stonden de werkzaamheden deels in het teken van de behandeling van nieuwe clementieverzoeken uit allerlei sectoren en deels in het teken van afronding van clementieverzoeken uit de bouwsector ('bouwfraude'). De bouwfraude was een uitzonderlijke situatie gezien de grote hoeveelheid zaken en vroeg daarom om een uitzonderlijke aanpak. Inmiddels gelden ook hier weer de normale regels en aanpak.

In 2006 is de NMa begonnen met de herziening van het eigen clementieprogramma. De uitgebreide ervaring die inmiddels is opgedaan en het verschijnen van een Europees Model Clementieprogramma staan aan de basis. Dit programma is op basis van nationale input tot stand gekomen en beoogt een harmonisatie van de in Europa naast elkaar bestaande programma's. Zie: *'De kennis': Samenwerking internationaal, p 29* De NMa grijpt deze kans aan om in 2007 met nieuwe Richtsnoeren de bekendheid met het bestaan en functioneren van het clementieprogramma bij ondernemers en advocaten te vergroten. De NMa streeft naar toegankelijkheid en hecht bijzondere waarde aan een heldere en rechtvaardige toepassing van de Richtsnoeren.

2.3 Enkele alternatieven

2.3.1 Alternatieve handhaving

De NMa is zich bewust van de verschillende toezichtstijlen die tot haar beschikking staan. Voor een effectief optreden is de wijze van toezicht van grote invloed. Naar aanleiding van een onderzoek kan besloten worden om een alternatief instrument in te zetten. Een voorbeeld hiervan is de compliance-regeling die is afgesproken met de brancheorganisatie KNMP voor apothekers. Zie: *'De Agenda': Zorg, p 54* Ook geeft de NMa informele zienswijzen af, zoals ten aanzien van de OV-chipkaart. Zie: *'De Agenda': Vervoer, p 61* en *'De praktijk': Synergie, p 76*

In 2006 zijn 22 informele zienswijzen afgegeven. Bij het honoreren van een verzoek om een zienswijze hanteert de NMa een 'ja, mits'-beleid waarbij cumulatief aan de volgende eisen moet zijn voldaan:

- er moet sprake zijn een nieuwe rechtsvraag;
- er moet sprake zijn van een groot maatschappelijk en/of economisch belang; en
- het moet mogelijk zijn om een zienswijze op te stellen op basis van de door de verzoeker verstrekte informatie, dus zonder dat er nader feitelijk onderzoek van de NMa nodig is.

De NMa zal geen zienswijze afgeven als een soortgelijke zaak bij de NMa, de Europese Commissie of andere mededingingsautoriteiten loopt of als er een relevante rechtszaak speelt.

2.3.2 Remedies in concentratietoezicht

Het doel van concentratietoezicht is te voorkomen dat economische machtsposities ontstaan of versterkt worden. Machtsposities kunnen de concurrentie belemmeren en daarom mogen concentraties die dat effect hebben geen doorgang vinden. In de praktijk komt het nogal eens voor dat de ondernemingen zogeheten 'remedies' voorstellen. Dit zijn voorstellen om de mededingingsbezwaren weg te nemen. Als de NMa akkoord gaat mogen de partijen toch overgaan tot een fusie of overname met in achtneming van de remedies. De NMa ziet toe op de naleving. Indien partijen zich er niet aan houden, kan de NMa een boete of last onder dwangsom opleggen. In 2006 zijn in drie zaken remedies voorgesteld, nadat de NMa mededingingsbezwaren had aangegeven. In alle drie de zaken hebben de partijen voorgesteld om de activiteiten die de mededingingsbezwaren veroorzaakten, af te stoten. De NMa kon hiermee akkoord gaan.

Moelijk zichtbaar, maar wel van groot belang zijn de zogenaamde anticipatie-effecten van concentratietoezicht. De NMa heeft onderzocht wat het effect is van haar fusiecontrole. Partijen anticiperen op het concentratietoezicht door af te zien van een fusie of overname. Uit het onderzoek blijkt dat bijna 20 procent van de fusieplannen van ondernemers niet of in gewijzigde vorm doorgang vindt, omdat bedrijven en hun adviseurs bij de uitwerking ervan vooruitlopen op de verwachte reactie van de NMa. Gedurende het onderzoek werd een vijftiental mededingingsadvocaten van diverse kantoren door adviesbureau Twynstra Gudde geïnterviewd. De advocaten gaven aan de transparantie en voorspelbaarheid van de NMa-besluiten groot te vinden waardoor zij het verwachte optreden van de NMa goed weten in te schatten. Ongeveer twaalf procent van de plannen van bedrijven (15 fusies per jaar) gaat vanwege het anticipatie-effect door in gewijzigde vorm. Zo'n zes procent (7,5 per jaar) van de initiatieven wordt met name vanwege het anticipatie-effect door partijen zelf afgeblazen. Het onderzoek geeft aan dat het anticipatie-effect in de loop der jaren is versterkt.

2.4 Informatie

Contact met de NMa

Voor de NMa zijn tips, signalen en klachten van groot belang. Zonder informatie uit én over de markt is geen goed toezicht mogelijk. Via de website www.nmanet.nl kunnen bedrijven vragen stellen en tips geven over markten, mededinging en regulering. De website bevat ook veel informatie over de NMa-besluiten, het laatste nieuws en de geldende regelgeving.

ConsuWijzer

Tot half 2006 had de NMa een eigen informatielijn voor consumenten. Vanaf juli 2006 kunnen consumenten informatie verkrijgen én tips of klachten melden via ConsuWijzer (www.consuwijzer.nl, tel 088-070 70 70). ConsuWijzer is een gezamenlijk initiatief van de toezichthouders OPTA, de Consumentenautoriteit en de NMa. Het loket geeft praktisch advies over de rechten van de consument, geeft antwoorden op vragen en geeft voorbeeldbrieven, informatie en tips zodat de consument goed-beslagen ten ijs kan komen. Zie: 'De praktijk': *ConsuWijzer*, p 12 Daarnaast heeft de NMa nog steeds een informatielijn voor bedrijven (0800-0231885).

Tabel 1: Contacten in 2006

Contacten in 2006	Informatielijn NMa (januari tot juli 2006)	ConsuWijzer (juli t/m december 2006)	Bedrijvenloket NMa (juli t/m december 2006)	Totaal
Aantal	6158	3010	2096	11264

Sinds 2005 kunnen burgers ook bij Meldpunt M (Meld Misdaad Anoniem) tips over concurrentie-bepalingen melden. In 2006 zijn langs die weg 10 anonieme tips binnengekomen die zijn doorgespeeld naar de NMa.

Over het indienen van tips, signalen en klachten

In 2006 is gewerkt aan de voorbereiding van een aantal hulpmiddelen voor het indienen van tips, signalen en klachten. Om ervoor te zorgen dat de NMa de beschikking heeft over de benodigde gegevens zal in 2007 een 'Formulier besluitaanvraag' worden geïntroduceerd. Daarbij wordt aangesloten bij het streven van de overheid om formulieren zo begrijpelijk mogelijk te maken.

Tips en signalen zijn even waardevol als formele klachten. Dit hangt samen met het feit dat de NMa de Mededingingswet moet handhaven in het algemeen belang. Dus ook naar aanleiding van een klacht zal de NMa pas onderzoek kunnen gaan doen naar een mogelijke overtreding als het belang van de Nederlandse economie er in voldoende mate mee is gediend. Omdat de NMa over een beperkt aantal medewerkers en middelen beschikt en het aantal klachten vele malen groter is dan het aantal onderzoeken dat de NMa kan doen, moet zij prioriteren en keuzes maken.

Discussie over mededingingscultuur in NMagazine

De NMa brengt een aantal keer per jaar NMagazine uit. Dit magazine biedt een platform voor discussie en geeft informatie over gezonde concurrentie in Nederland. In de loop van 2006 is NMagazine in een nieuw jasje gestoken. Deze vernieuwing werd enerzijds ingegeven door de wens om het debat en de dialoog die de NMa met haar omgeving voert zichtbaarder te maken en is anderzijds gericht op kostenbesparing.

De kennis

Kennis van markten is de sleutel,
kennis vergaren het begin
kennis gebruiken de essentie,
naleving van wetten is het doel.

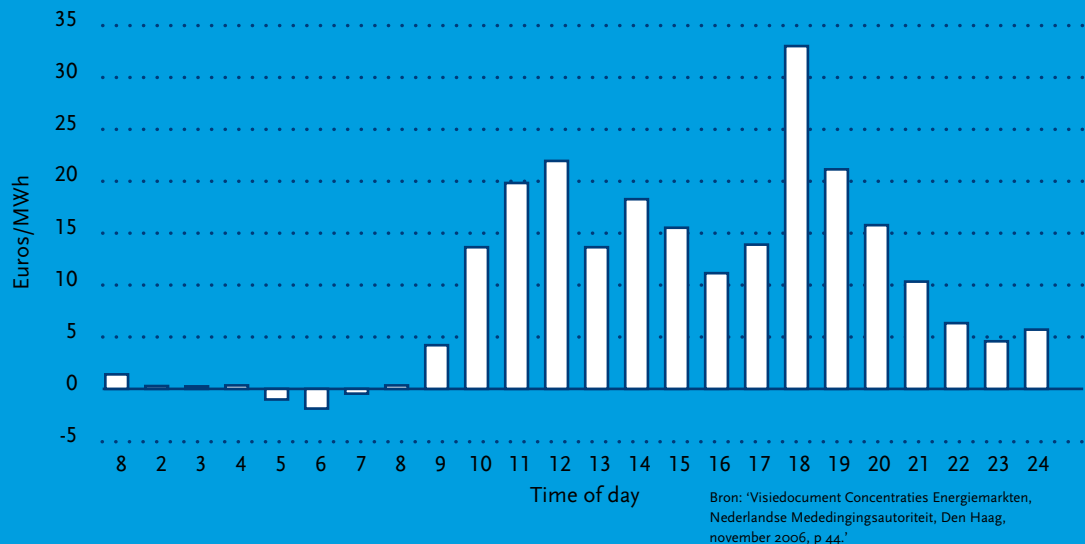

Hans Schönau, directeur Concentratiecontrole:
“Slechts een deel van de kennis staat op papier; het meeste zit in de hoofden van onze mensen. De uitdaging is om dit toch voor alle NMa’ers beschikbaar te maken én te houden.”

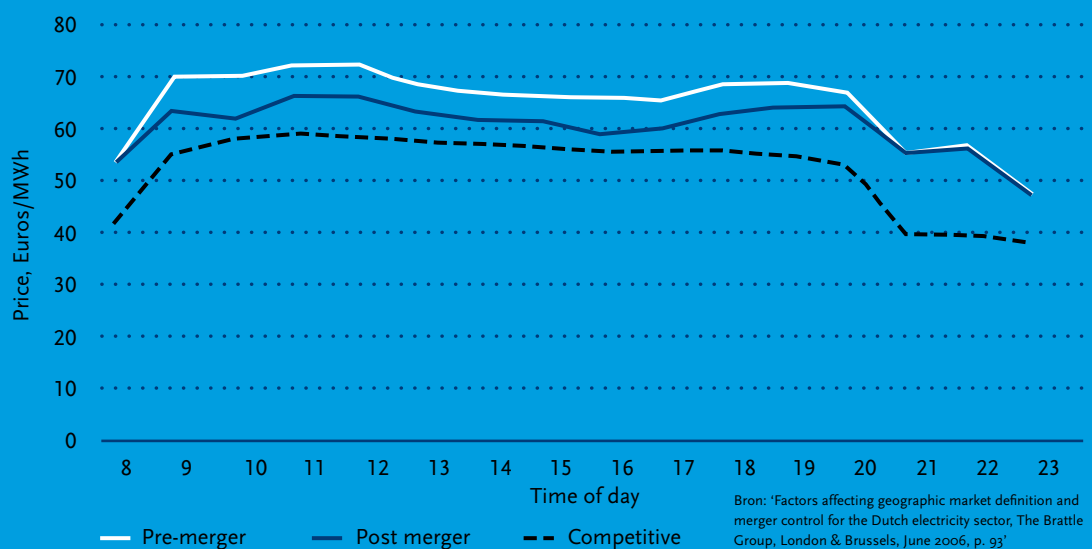
The image features a background of a high-voltage power line tower and its associated cables against a clear sky. In the foreground, two men in suits are shown in silhouette, facing each other as if in conversation. The man on the left is looking down, while the man on the right is looking towards him. The overall color palette is dominated by blue and white.

De praktijk
Visiedocument

Gemiddelde prijsverschillen per uur tussen Nederland en Duitsland, oktober 2005 – september 2006

Dutch prices predicted by the Cournot model before and after a Nuon-Essent merger

De praktijk Visiedocument

Kennis is belangrijk. Om het te vergaren doen we verschillende soorten onderzoek. Zo kunnen we bijvoorbeeld onderzoek doen naar aanleiding van een melding via ConsuWijzer. Maar we doen ook veel onderzoek op eigen initiatief. Een voorbeeld hiervan is het onderzoek dat heeft geresulteerd in het Visiedocument Concentraties Energiemarkten. Via bijvoorbeeld een visiedocument geven wij advies aan bedrijven ('guidance') en ministeries ('advocacy'). Onze organisatievorm – een zogeheten kamermodel – is een voordeel bij het efficiënt vergaren van kennis door middel van onderzoek. Wij hebben immers, naast kennis op het gebied van de mededingingswet, ook sectorspecifieke kennis in huis.

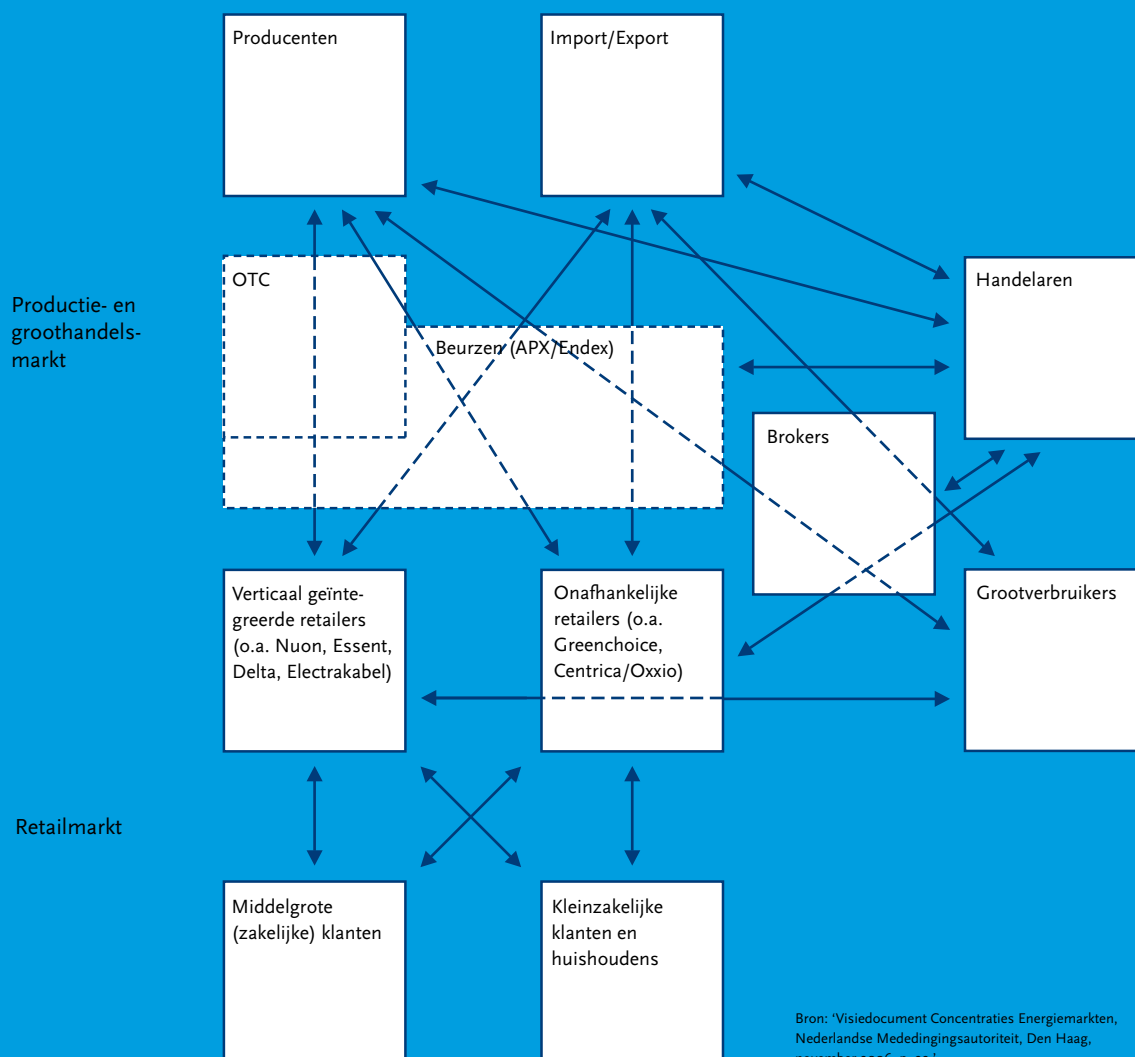
Visiedocument Concentraties Energiemarkten

In november 2006 publiceerde de NMa een visiedocument dat inzicht gaf in hoe wij nationale en grensoverschrijdende fusies en overnames in de elektriciteitssector beoordelen. Zie: 'De kennis', *Marktonderzoek*, p 27. Daartoe hebben we in juni een consultatiedocument gepubliceerd dat een flink aantal goed onderbouwde reacties opleverde. Reacties kwamen van binnen- en buitenlandse energiebedrijven, van adviseurs, van afnemersorganisaties en vanuit de academische wereld. Er is gesproken met een aantal grote spelers uit de energiesector. In het visiedocument zijn de reacties op het consultatiedocument verwerkt. De basis van dit visiedocument is een sectorstudie.

De energiemarkten in Europa zijn in beweging. Fusies en overnames, vaak met een grensoverschrijdende dimensie, zijn actueel. Ook in Nederland

Schematische weergave van de elektriciteitsmarkt

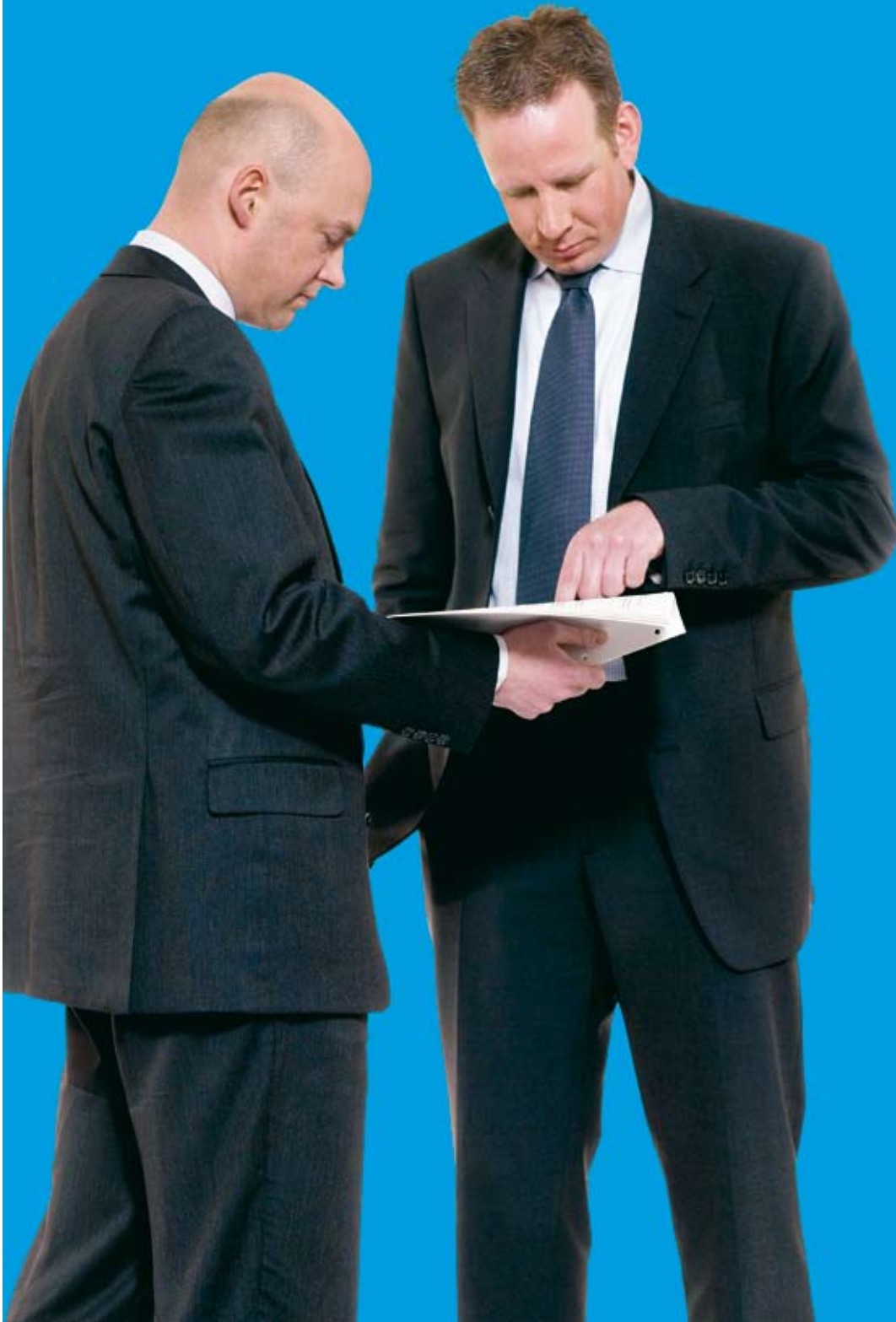

verschenen er in 2006 bijna dagelijks berichten in de media over verdergaande concentratiebewegingen en over de wenselijkheid daarvan in het licht van de veronderstelde toenemende internationale concurrentie. Wij hebben ons in 2006 serieus voorbereid op een mogelijke fusie tussen twee grote energiebedrijven in Nederland door het verrichten van eerdergenoemde sectorstudie. Voor de sectorstudie heeft het team intensief samengewerkt met een economisch adviesbureau. Dit bureau heeft in opdracht van het team onderzoek gedaan om de relevante geografische markt en de mogelijke mededingingseffecten van concentraties op de relevante markten te identificeren. Voor de afbakening van de relevante geografische markt hebben wij aansluiting gezocht bij de gebruikelijke statistische methoden uit de Europese mededingingspraktijk. Daarnaast is een modelanalyse toegepast. Voor het in beeld brengen van de eventuele mededingings-

effecten van de mogelijke concentraties is gebruik gemaakt van verschillende beoordelingsmethoden. Deze variëren van het in kaart brengen van de concentratiegraden in termen van marktaandeel tot het gebruik van simulatiemodellen, waarmee de feitelijke concurrentie op de elektriciteitsmarkten wordt nagebootst. Het team bestond uit medewerkers van de directies Concurrentietoezicht, Concentratiecontrole en DTe. Dit team heeft zich tijdens het project niet alleen verdiept in de kenmerken van de complexe elektriciteitsmarkt in een Europese context, maar heeft ook meer kennis opgedaan op het gebied van de economische analyses en kwantitatieve beoordelingsmethoden. Het onderzoek heeft dus geresulteerd in kennisopbouw op verschillende vlakken én binnen meerdere directies.

Marcel Vermeulen, Medewerker DTe, NMa “Door het bundelen van onze mededingingsrechtelijke- en sectorspecifieke kennis hebben we aangetoond dat er voorlopig nog geen sprake is van een Noordwest-Europese elektriciteitsmarkt”.

Jan de Maa, Expert directie Concentratiecontrole, NMa “De NMa zal een fusie tussen grote elektriciteitsbedrijven daarom kritisch moeten toetsen. Wel kunnen we mogelijk voorwaarden stellen die rekening houden met alle marktontwikkelingen”.

Onze omgeving verandert door wetgeving en jurisprudentie, het groeiende belang van samenwerking met andere toezicht-houders en het politieke klimaat. Wij zijn een lerende organisatie, dus onze kennis groeit mee.

Kennis vergaren

Het belang van kennis is voor ons immens. Onderzoek van markten is de ruggengraat van ons werk. Zo brengen we regelmatig visiedocumenten uit. Om kennis te vergaren gebruiken we vaak open bronnen zoals internet, studies en andere publicaties. Soms zijn de bronnen voor ons gesloten. Dan kunnen we op onderzoek uitgaan, bijvoorbeeld door (onaangekondigde) bedrijfsbezoeken.

Kennis gebruiken

De marktkennis en ervaring van onze mensen passen we dagelijks toe. In alle zaken die in dit jaarverslag worden beschreven is gebruik gemaakt van kennis die beschikbaar is binnen de NMa. Opleidingen en trainingen staan centraal. Eveneens is het essentieel dat zoveel mogelijk informatie behouden blijft en zo eenvoudig mogelijk toegankelijk is onze medewerkers.

Kennis verspreiden

Wie informatie wil krijgen, moet ook informatie geven. Wij brengen daarom regelmatig persberichten uit. Door onze bevindingen en motieven naar buiten te brengen, krijgt onze missie bekendheid en wordt het inzicht van bedrijven, consumenten, ministeries en politiek vergroot. Zij kunnen inspelen op ons handelen en leren van onze bevindingen. Dat draagt bij aan de naleving van de verschillende wetten waarop wij toezicht houden.

3 Welke kennis gebruikt de NMa?

In de voorgaande delen van dit jaarverslag werd beschreven wat onze missie is en hoe wij die willen uitvoeren. In dit hoofdstuk staat de kennis die de NMa gebruikt centraal. Kennis over markten en over juridische ontwikkelingen is onmisbaar in de dagelijkse praktijk. Binnen de NMa wordt dan ook veel aandacht geschonken aan het vergaren en behouden van kennis. Wij voeren regelmatig marktonderzoeken uit om onze kennis te vergroten, maar ook om advies te kunnen geven aan bedrijven, consumenten, ministeries en politiek. Wij volgen ontwikkelingen op juridisch gebied op de voet en vertalen die naar de dagelijkse praktijk. Wij richten ons ook op onderlinge samenwerking met markttoezichthouders op nationaal en internationaal niveau. Daar komt nieuwe kennis uit voort. Bestaande kennis kan worden gedeeld. Dat is een efficiënte aanpak die ook leidt tot minder lasten voor het bedrijfsleven.

3.1 Marktonderzoek

Sommige markten worden stelselmatig door de NMa gemonitord. Daarnaast heeft de NMa in 2006 meerdere marktonderzoeken verricht. Door deze studies en onderzoeken vergroot de NMa haar algemene kennis over markten. Deze kan later ook worden gebruikt bij specifieke onderzoeken.

3.1.1 Monitor Financiële Sector

In sommige gevallen brengt de NMa de uitkomst van de onderzoeken naar buiten, zoals bijvoorbeeld de monitor van de financiële markten die elk jaar wordt uitgebracht. In 2006 verscheen voor de vierde keer de *Monitor Financiële Sector* (MFS). ‘Nieuwe markten, nieuwe risico’s’ is tot jaarthema van de Monitor Financiële Sector gekozen. Nieuwe markten bieden nieuwe kansen. Ondernemerschap kan bloeien, bestaande marktverhoudingen zijn niet langer bepalend en innovaties krijgen kansen. Het ontstaan van nieuwe markten kan diverse oorzaken hebben, zoals innovaties en veranderende behoeften van vragers. Bovendien zijn er twee ontwikkelingen die het ontstaan van nieuwe markten versterken: de terugtrekkende overheid en individualisering. In nieuwe markten kan fel worden geconcurrerd. Er zijn nog geen gevestigde marktverhoudingen en de klanten zijn nog niet gehecht aan vertrouwde aanbieders.

‘Stop voorspellen premies’ FD | 12-12-2006

Toch kunnen zich juist in ‘nieuwe markten’ ook grote mededingingsrisico’s voordoen. Het jaarthema van de MFS volgt daarom een drieslag: nieuwe markten, nieuwe risicodragers, nieuwe risico’s. Die risico’s zijn divers. De spelers zijn soms eveneens nieuw en zich niet altijd bewust van de beperkingen die de mededingingregels stellen aan hun gedrag. De spelers kunnen een sterkere neiging tot onderling overleg vertonen. Uit overleg van de (terugtrekkende) overheid met de private sector komt vaak ook weer onderling overleg tussen aanbieders voort. Wanneer er toetreding op de nieuwe markt plaatsvindt door aanbieders vanuit een aanpalende markt, is kruissubsidiëring een denkbare tactiek. Vanwege deze oorzaken voor eventueel marktfalen en verhoogde risico’s, volgde de NMa in 2006 vijf onderdelen van de financiële sector – nieuwe markten – met extra aandacht. Dit waren de zorgverzekeringen, arbeidsongeschiktheidsverzekeringen, collectieve pensioenregelingen, pinbetalingen en het Europese betalingsverkeer. In de eerste drie sectoren treedt de overheid terug en hebben consumenten meer behoefte aan keuzevrijheid en een breed aanbod van producten, waardoor nieuwe (deel)markten ontstaan. In de laatste twee sectoren ontstaan nieuwe markten door een vernieuwde aanbodzijde of een internationale uitbreiding van die markten.

Hoe nieuwer de markt, hoe meer de onderlinge concurrentieverhoudingen in beweging zijn. De NMa stelde vast dat in sommige nieuwe markten, die de MFS 2006 onderzocht, geen verhoogd mededingingsrisico optreedt. In andere markten blijft waakzaamheid geboden en zal de monitor actief blijven. Het deel 'De Agenda' geeft hierover meer informatie. Zie: 'De Agenda': Financiële sector, p 49

3.1.2 Energie

Groothandelsmonitor Elektriciteit en Gas: De NMa publiceert jaarlijks een groothandelsmonitor elektriciteit en gas. In 2006 werd ook voor de eerste keer de consumentenmonitor gepubliceerd. In de groothandelsmonitor concludeerde de NMa dat de marktwerking in de elektriciteitssector licht is verbeterd, vooral door de toegenomen transparantie. Op de gasmarkt is echter nauwelijks verbetering opgetreden. Om tot verbetering te komen, is het van belang dat er een (Noordwest-) Europese markt ontstaat.

Zie: 'De Agenda': Energie, p 46

Consumentenmonitor: De consumentenmonitor – de monitor van de kleinverbruikersmarkt – concludeert dat de Nederlandse consument nog weinig vertrouwen heeft in de werking van de energiemarkt. Hoewel energiebedrijven zichtbaar beter functioneren, lijkt de consument dit nog niet te ervaren. Om het vertrouwen te versterken is het van belang dat de consument op eenvoudige wijze energiebedrijven kan vergelijken. Dit vereist toegankelijke, inzichtelijk, volledige en juiste informatie. De monitors zijn te vinden op onze website www.nmanet.nl onder het menu-item 'Jaarverslag'.

Sectoronderzoek concentraties energiemarkten

De energiemarkten in Europa zijn in beweging. Fusies en overnames, vaak met een grensoverschrijdende dimensie, zijn actueel. In november 2006 publiceerde de NMa het visiedocument "Concentraties Energiesmarkten". Zie: 'De praktijk': Visiedocument, p 22 Hiermee maakte de NMa voor bedrijven inzichtelijk hoe zij nationale en grensoverschrijdende fusies en overnames op de elektriciteitsmarkt beoordeelt. Ook adviseerde de NMa zo over de ontwikkeling van markten. Uiteraard draagt dit onderzoek ook bij aan de actuele marktkennis van de NMa.

Hoewel bepaalde ontwikkelingen duiden op het ontstaan van een Noordwest-Europese markt, constateert de NMa dat de elektriciteitsmarkten in Europa op dit moment nog overwegend nationaal van aard zijn. De NMa zou dan ook voorwaarden aan een fusie tussen twee grote Nederlandse energiebedrijven moeten stellen om te voorkomen dat welvaartsverlies voor consumenten en afnemers optreedt. Het visiedocument maakt duidelijk dat dergelijke toekomstige fusies voor een mededingingsprobleem kunnen zorgen op de markt voor de productie en groothandel van elektriciteit tijdens piekuren (tussen 07.00 en 23.00 uur) en op de consumentenmarkt voor de levering van elektriciteit. De internationale concurrentie is op deze markten vooralsnog onvoldoende om de marktmacht van partijen te disciplineren. Verruiming van de verbindingen tussen de nationale markten is een eerste vereiste voor efficiënt werkende elektriciteitsmarkten in Europa en voor concurrerende prijzen voor het (internationaal opererende) Nederlandse bedrijfsleven én de eindgebruiker. De prijsverschillen tussen Nederland, Duitsland en België zijn aanzienlijk. De huidige effectief beschikbare importcapaciteit (tussen de 3.600 en 3.850 Megawatt) is nog niet groot genoeg om de Nederlandse (industriële) grootverbruiker en kleinverbruiker (consument) van het lagere prijspeil in het buitenland te laten profiteren. Er dient ten minste 3.000 Megawatt effectief beschikbare importcapaciteit bij te komen om te kunnen spreken van een Noordwest-Europese markt. Met het oog op marktwerking zouden de landelijke beheerders van de elektriciteitsnetten in Nederland, Duitsland en België een capaciteits- en investeringsplan moeten ontwikkelen voor de te realiseren uitwisselcapaciteit tussen de nationale netten op Noordwest-Europees niveau. Bij de beoordeling van de gevolgen van fusies op de Nederlandse markten, zal de NMa rekening houden met de dynamiek van de nationale én internationale marktontwikkelingen. Daarbij sluit de NMa niet uit dat tijdelijke, flexibele voorwaarden aan fusies, waarvan de periode gekoppeld wordt aan het daadwerkelijk ontstaan van een Noordwest-Europese markt, geaccepteerd worden.

3.1.3 Benzine

In 2006 publiceerde de NMa voor de laatste keer een scan van de benzinemarkt. Eén van de conclusies luidde dat de prijsconcurrentie tussen benzinestations aan de snelwegen achter lijkt te blijven, terwijl er tussen de tankstations aan het onderliggende wegennet volop geconcentreerd wordt. Het aandeel van de grote maatschappijen op het hoofdwegennet bleef in 2005 hoog, ondanks de veilingen van benzinestations langs de Rijkswegen. Naar aanleiding van de scan adviseerde de NMa de ministers van Economische Zaken en van Financiën onder meer om de opzet van de veilingen van benzinestations langs de Rijkswegen te evalueren.

3.1.4 Schoolboeken

Zoals aangekondigd in de NMa-Agenda 2006, heeft de NMa toegezien op ontwikkelingen in de schoolboekensector. Dit toezicht vond plaats in de vorm van een marktscan, waarbij op basis van een groot aantal bestaande publicaties en aanvullende gesprekken de aard en mate van concurrentie op deze markt in kaart is gebracht. De voornaamste conclusie van de marktscan is dat er sprake is van een gebrek aan prijsprikkels, aangezien degenen die voor schoolboeken betalen – ouders van leerlingen – niet degenen zijn die de lesmethode bepalen; dat doen de docenten. Het loslaten van de vaste boekenprijs voor schoolboeken heeft naar de mening van de NMa niet geleid tot significant meer prijsconcurrentie in de gehele keten, omdat de prijsprikkels niet wezenlijk zijn veranderd. De NMa heeft haar bevindingen aangeboden aan de ministers van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en van Economische Zaken, die de bevindingen kunnen gebruiken voor hun beleid.

3.1.5 Monitor Spoor

Begin 2006 presenteerde de Vervoerkamer van de NMa tijdens een conferentie haar conclusies van de spoormonitor waarbij is gekeken naar alle spoorwegondernemingen, de beheerder van de infrastructuur en andere rechthebbenden van voorzieningen in de spoormarkt. De belangrijkste vraag die de monitor beantwoordt, is tegen welke problemen de spoorwegondernemingen in de dagelijkse praktijk aanlopen. De monitor zal jaarlijks terugkeren waarmee door de jaren heen duidelijk wordt of de marktwerking daadwerkelijk verbetert. De resultaten geven inzicht in:

- de naleving van de Spoorwegwet;
- de problemen die de spoorwegondernemingen nu ervaren bij de naleving van de Spoorwegwet;
- de drempels waar de spoorwegondernemingen tegenaan lopen en die marktwerking belemmeren;
- het functioneren van de Vervoerkamer.

De conclusies uit de monitor 2005 waren dat de spoormarkt de capaciteitsverdeling en de gebruiksvergoeding als belangrijkste verbeterpunten ziet. De Vervoerkamer heeft in 2006 mede daarom aan deze onderwerpen prioriteit gegeven in haar toezicht. Zie: *'De Agenda': Vervoer, p 59*

3.2 Samenwerking nationaal

3.2.1 Samenwerking NMa – Ministerie van Economische Zaken (EZ)

De NMa en EZ hebben een relatiestatuuat waarin de onderlinge samenwerking is beschreven. Die samenwerking betreft uitdrukkelijk geen individuele zaken. De NMa en haar beleidsdepartement voeren een tweewekelijks regulier overleg. In dit overleg komen onderwerpen aan de orde die van invloed zijn op het beleid ten aanzien van de NMa. Ook vindt op gezette tijden formeel overleg plaats tussen de Raad van Bestuur van de NMa, de minister van Economische Zaken en de ambtelijke top. De antwoorden op kamervragen waarin de NMa een rol speelt, stemmen NMa en EZ met elkaar af. Daarbij heeft het kerndepartement het voortouw en geeft de NMa informatie vanuit haar specifieke expertise. Deze aanpak geldt ook bij het ontwikkelen van nieuwe wetgeving en het opstellen van beleidsnotities die effect (kunnen) hebben op de NMa.

3.2.2 Samenwerking met andere toezichthouders en organisaties

Om zo efficiënt en effectief mogelijk op te treden werkt de NMa waar mogelijk samen met andere toezichthouders en andere organisaties. Omdat de opdracht 'markten laten werken' ten dienste staat

van de consument is bijvoorbeeld de relatie met de Consumentenbond van belang. De NMa overlegt regelmatig met de Consumentenbond, onder meer over de NMa-Agenda. In de NMa-Agenda 2006 staat dat in de financiële sector aandacht besteed zou worden aan de samenwerking met de AFM, de DNB, het OM en de ECD/FIOD. Deze samenwerking kreeg in 2006 vooral vorm in ad hoc-overleg en afstemming over marktontwikkelingen.

Samenwerking NMa – Onafhankelijke Post en Telecommunicatie Autoriteit (OPTA)

De NMa en de OPTA werken al lange tijd samen. Zij werkten in 2006 samen bij de totstandkoming en de lancering van ConsuWijzer. De samenwerking tussen de NMa en de OPTA kreeg in 2006 eveneens vorm door overleg over concrete zaken, detacheringen van medewerkers en advisering. Zo zijn OPTA-medewerkers onder meer bij de NMa gedetacheerd in het kader van concentraties in de telecomsector. Daarnaast gaf de OPTA zienswijzen bij de beoordeling van concentraties in de telecomsector door de NMa. Omgekeerd verleende de NMa ondersteuning bij onderzoekswerkzaamheden van de OPTA en gaf zij een cursus op het gebied van opsporing. Tot slot adviseerden beide toezichthouders aan het ministerie over de verlening van vergunningen voor het gebruik van frequenties. De OPTA en de NMa brachten gezamenlijk een advies uit aan de minister van Economische zaken over de verlenging van GSM-vergunningen.

Samenwerking NMa – Nederlandse Zorgautoriteit (NZa)

Met de invoering van de Wet Marktordening Gezondheidszorg (Wmg) is voor de zorgsector een zorgspecifiek mededingingsrecht ingevoerd. De NZa kan op basis van de Wmg verplichtingen opleggen aan zorgaanbieders of zorgverzekeraars als die beschikken over aanmerkelijke marktmacht. In oktober 2006 legden NMa en NZa afspraken over hun onderlinge samenwerking vast in een hernieuwd protocol. Waar mogelijk samenloop van bevoegdheden kan ontstaan tussen de NZa en NMa zijn in het protocol afspraken gemaakt. De NZa past eerst haar bevoegdheden op grond van de Wmg toe voordat de NMa de Mededingingswet toepast. Er geldt een uitzondering als sprake is van omstandigheden die invloed hebben op de handel tussen lidstaten van de Europese Unie. Dan moet op grond van het Europees mededingingsrecht voorrang worden gegeven aan de toepassing van de nationale regels uit de Mededingingswet en heeft de NMa dus voorrang op de NZa. Het protocol vormt de basis voor een goede samenwerking. Daarnaast zijn werkafspraken opgesteld die hier gedetailleerdere invulling aan geven.

Samenwerking NMa- Commissariaat voor de Media

De NMa en het Commissariaat voor de Media hebben begin 2006 hun band versterkt met een rondetafel-discussie over gebieden waar de taken van het Commissariaat en de NMa samenkomen. Beide toezichthouders hebben hun visies op mediamarkten uitgebreid besproken. De NMa deed dat vanuit een mededingingsrechtelijk perspectief. Het Commissariaat bewaakt de Mediawet en de daarop gebaseerde regels over onder meer kwaliteit, de diversiteit van de informatievoorziening en het garanderen van een eerlijke toegang tot de media.

3.3 Samenwerking internationaal

De NMa is van mening dat internationale samenwerking bijdraagt aan het efficiënt uitvoeren van haar eigen taken. Verschillende internationale fora dienen ertoe informatie uit te wisselen en *best practices* te ontwikkelen. Dit gebeurt op economisch, sectorspecifiek en algemeen mededingingsrechtelijk gebied. De sectorspecifieke internationale samenwerking staat beschreven in het deel 'De Agenda'. Zie: 'De Agenda': *Energie en Vervoer*, p 44 en p 59

3.3.1 European Competition Network (ECN)

De nationale mededingingsautoriteiten en de Europese Commissie vormen samen het European Competition Network. Deze samenwerking heeft vooral tot doel om overtredingen die de handel tussen lidstaten kunnen beïnvloeden, aan te pakken en een uniforme toepassing van de Europese mededingingsregels te garanderen.

ECN Werkgroepen

Bij het ECN bestaan werkgroepen, die zich bezig houden met verschillende onderwerpen. In 2006 heeft vooral de clementiewerkgroep belangrijke resultaten behaald met het nieuwe Europees Model Clementieprogramma dat in september 2006 is gepresenteerd. Dit programma moet bijdragen aan een convergentie van de nationale clementieprogramma's. *Zie: 'De strategie': Sancties, p 17*

De Chief Competition Economists-ECN werkgroep, opgericht in 2005, is een netwerk van economen die zich bezighouden met de eenheid van de economische onderbouwing en analyse van zaken. Tijdens de bijeenkomst in september 2006 heeft het Economisch Bureau van de NMa lezingen gehouden over 'outcome' en 'uitbuitingsmisbruik'. Naast de werkgroepen van het ECN bestaat ook een aantal sectorale subgroepen waaraan de NMa een bijdrage levert: Banking, Securities, Insurance, Food, Pharmaceuticals, Liberal Professions, Railways, Media, Healthcare, Energy, Motor Vehicles, Telecom and IT, Information and Communication and Sports.

3.3.2 Adviescomités

Op basis van artikel 14 van verordening 1/2003 raadpleegt de Europese Commissie vóór het geven van een beschikking een adviescomité. Voor het bespreken van individuele zaken bestaat het adviescomité uit vertegenwoordigers van de mededingingsautoriteiten van de lidstaten. De NMa hecht grote waarde aan het bijwonen van deze adviescomités, omdat beschikkingen van de Commissie invloed kunnen hebben op de nationale praktijk. De NMa geeft daarom graag haar mening in dit gremium. De NMa was in 2006 aanwezig bij tien comités over kartelzaken en negen comités over concentraties.

3.3.3 European Competition Authorities (ECA)

Sinds 2001 bestaat het ECA-samenwerkingsverband tussen de mededingingsautoriteiten binnen de EER (Europese Economische Ruimte) en de EFTA (European Free Trade Area). De ECA fungeert primair als denktank. In mei 2006 vond in Nice een bijeenkomst plaats tussen de voorzitters dan wel directeuren van de ECA-autoriteiten. Er werd onder meer een rapport vastgesteld van de ECA Financial Services Subgroup. Tevens werd gesproken over sancties. De NMa werkte mee aan een inventarisatie van de boeteregimes van de Europese mededingingstoezichthouders.

Rapport ECA Financial Services subgroup

Dit rapport is opgesteld onder voorzitterschap van de NMa en beschrijft de visie van de 28 Europese mededingingsautoriteiten op de ontwikkeling van een interne markt voor betaaldiensten in Europa. In het rapport wordt geconstateerd dat er op de huidige nationale retailbetaalmarkten sprake is van hoge toetredingsdrempels, hoge concentraties, netwerkeffecten, gebrekkige transparantie en hoge overstapkosten voor bankklanten. De concurrentie blijft in deze markten vooralsnog beperkt, ondanks de inspanningen van diverse nationale autoriteiten om hierin verbetering te brengen. Wanneer de Europese integratie schaalvoordelen oplevert en tevens een concurrentiebevorderend effect heeft, zullen de klanten van banken hiervan in de toekomst kunnen profiteren door een scherpere prijsstelling. Maar het effect van de Europese integratie kan veel minder positief of zelfs negatief zijn als die een verdere beperking van de concurrentie tot gevolg heeft. De nationale mededingingsautoriteiten van Europa zijn van mening dat een aantal mededingingsrechtelijke aspecten van de interne markt voor betaaldiensten op dit moment nog onvoldoende aan bod zijn gekomen. Naar aanleiding van dit rapport heeft de Europese Commissie gezamenlijk met een aantal nationale mededingingsautoriteiten een Task Force opgericht, die hier nader onderzoek naar zal verrichten. *Zie: 'De Agenda', Financiële sector, p 51*

ECA: uitwisseling van personeel

Om te leren van ervaringen van andere Europese autoriteiten en om kennis op te doen van onderzoeken van andere autoriteiten die van toepassing kunnen zijn voor eigen onderzoeken neemt de NMa deel aan een ECA uitwisselingsverband. In 2006 hebben uitwisselingen plaatsgevonden met de Deense en Noorse autoriteiten.

3.3.4 International Competition Network (ICN)

Het International Competition Network (ICN) organiseert jaarlijks verschillende bijeenkomsten voor medewerkers van mededingingsautoriteiten uit alle werelddelen. Tijdens de jaarlijkse ICN-conferentie presenteerde de NMa een *Chapter on Digital Investigation*. Daarin worden *best practices* gegeven op het gebied van onderzoek in een digitale omgeving.

Cartel Workshop

De NMa organiseerde dit jaar in Den Haag de ICN Cartel Workshop waaraan medewerkers van 51 verschillende autoriteiten deelnamen. De vierdaagse Workshop is een belangrijk forum voor het delen van ervaringen van verschillende lidstaten en het bespreken van ontwikkelingen in de mededinging. Tijdens deze bijeenkomst stond het onderzoek naar kartels centraal en lichtten meerdere landen hun onderzoeksmethoden toe.

‘Internationale oefening baart mededingingskunst’

FD | 16-11-2006

3.3.5 OESO

Nederland is één van de lidstaten van de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling). De OESO kent een mededingingscomité. In 2006 heeft de NMa in dat kader drie werkgroepen bijgewoond die meerdere keren per jaar bijeenkomen. Tevens levert de NMa een actieve inbreng door het schrijven van papers voor dit comité.

3.3.6 Internationale bezoeken

De NMa kreeg in 2006 bezoek van diverse buitenlandse autoriteiten uit onder meer Rusland, China, Vietnam en Hongarije. In het kader van het zogeheten TAIEX-programma van de Europese Commissie ontving de NMa een Bulgaarse delegatie. Het TAIEX-programma is een studieprogramma voor landen die binnen korte tijd zullen toetreden tot de Europese Unie en derhalve ook de Europese mededingingsregels moeten toepassen. De Bulgaarse delegatie toonde specifieke interesse voor de kennis van de NMa van de telecommunicatiesector.

3.4 Kennis- en kwaliteitsmanagement

3.4.1 Project Kennismanagement

Het vergaren, behouden en (intern) beschikbaar stellen van kennis is van groot belang voor de kwaliteit van het werk van de NMa. De NMa streeft binnen de organisatie naar een brede inbreng van relevante kennis. Zo wordt synergie bereikt tussen de sectorspecifieke toezichhouders en het algemene mededingingstoezicht. In 2006 werd het project ‘Kennismanagement’ gestart. Dit project is erop gericht om de aanwezige kennisbronnen beter te ontsluiten. Daarvoor is onder meer het digitale Kennisportaal ontwikkeld, dat op een laagdrempelige en geïntegreerde wijze verschillende bestaande kennissystemen binnen de NMa beschikbaar maakt. Een zoekfunctie ontsluit alle documenten over zaken en projecten. Bovendien biedt het systeem een platform om te discussiëren over vakinhoudelijke onderwerpen om zo kennis actief te delen. Ook in 2007 ondersteunt dit project verscheidene initiatieven op het vlak van kennismanagement.

3.4.2 Toetsen

De NMa streeft er naar om *reviews* bij belangrijke beslissingen in zaken structureler vorm te geven, zowel intern als extern. In zaken zorgt de NMa intern voor kritische meelezers, die de rol op zich nemen van de 'advocaat van de duivel'. Eind 2006 besloot de NMa ook tot het instellen van een zogeheten *Review Panel*. Dit panel van externe deskundigen zal in strategisch belangrijke zaken een onafhankelijk oordeel vellen over de analyses. Hiervoor is een contract gesloten met de Landsadvocaat.

In 2006 deed de Algemene Rekenkamer onderzoek naar het functioneren van de NMa – de sector-specifieke regulering uitgezonderd. Tevens bezag de Rekenkamer op welke wijze de minister van Economische Zaken zijn verantwoordelijkheid ten opzichte van de NMa invult. De bevindingen zullen – zo heeft de Algemene Rekenkamer aangegeven – in de loop van 2007 worden gepubliceerd. De NMa beschouwt het onderzoek als een impuls voor verdere kwaliteitsverbetering. De tweede helft van 2007 benut de NMa om aan eventuele aanbevelingen gevolg te geven.

Het is belangrijk te vermelden dat de NMa een klachtenfunctionaris heeft waartoe bedrijven of consumenten zich kunnen richten als zij vinden dat de NMa hen niet goed behandeld heeft. Er werden in 2006 vijf klachten ingediend. In één klacht werd met de klager vastgesteld dat de gang van zaken niet vlekkeloos was geweest, maar dat hij overigens wel correct en tijdig over de door hem aan de orde gestelde kwestie was geïnformeerd. In twee klachten bleek dat de klager geen belangstelling meer had voor verdere behandeling. De overige klachten werden opgelost door een toelichting van de NMa.

De NMa kreeg van het wetenschappelijke tijdschrift *Global Competition Review* (GCR) 3,75 sterren in de rubriek 'Rating Enforcement'. Deze beoordeling ziet op het jaar 2005. GCR komt jaarlijks met een vergelijking van de mededingingsautoriteiten. Voor deze rating vergeleek GCR 38 mededingingsautoriteiten uit 30 landen. De sterren worden toegekend door de redactie van GCR op basis van onderzoek onder een groot panel van mededingingsadvocaten, bedrijfsjuristen, economen en aan de hand van antwoorden op een vragenlijst die naar mededingingsautoriteiten wordt gestuurd. De beoordeling van de NMa is stabiel hoog met scores van 3,5 in 2002, 3,75 in 2003 en 4 sterren in 2004 bij een maximum van vijf te behalen sterren.

3.4.3 Kenniscentra

De NMa heeft ook zogeheten kenniscentra ingericht om de aanwezige kennis te borgen, efficiënt in te zetten en in de organisatie te verspreiden.

Het **Economisch Bureau** verricht economische analyses in belangrijke zaken. De ontwikkeling van detectiemethoden voor concurrentieproblemen is een andere taak. Ook vergaart het bureau relevante economische kennis en verspreidt die binnen de NMa. En ten slotte houdt het bureau zich bezig met de economische en maatschappelijke effecten van het werk van de NMa. Dit versterkt de kwaliteit en de effectiviteit van het toezicht.

Ook werd in 2006 het **Wetgevingscentrum** opgericht. Dit team verzorgt namens de NMa de advisering over wet- en regelgeving en de inbreng in deze wetgevingsprocessen. Daarnaast is het centrum belast met regelgeving van organisatorische aard (zoals de mandaatregeling).

In 2006 werd eveneens het **Beroepencentrum** opgericht. Dit team coördineert en behandelt de beroepszaken van de NMa en is verantwoordelijk voor de analyse van rechtspraak met betrekking tot de NMa en overige relevante rechtspraak. Het oordeel van de rechter over besluiten van de NMa is belangrijke kennis voor toekomstige zaken. Het Beroepencentrum zorgt ervoor dat de leerpunten direct worden vertaald naar de dagelijkse praktijk.

3.4.4 Ontwikkelingen in wetgeving

Wijziging Mededingingswet

Op 31 oktober 2006 nam de Tweede Kamer het wetsvoorstel 'Wijziging van de Mededingingswet als gevolg van de evaluatie van die wet' (AMEW) aan. Het wetsvoorstel lag bij het ter perse gaan van dit jaarverslag nog ter behandeling voor bij de Eerste Kamer. De NMa wil niet vooruitlopen op de afronding van de politieke besluitvorming. Zij besteedt daarom in dit jaarverslag nog geen inhoudelijke aandacht aan de aanpassingen. De voorgestelde aanpassingen kunnen in 2007 en daaropvolgende jaren een belangrijk versterkend effect hebben op de effectiviteit van het optreden van de NMa.

Besluit Kostenverhaal

Op grond van het 'Besluit kostenverhaal NMa' is de NMa sinds eind 2006 wettelijk verplicht vergoedingen in rekening te brengen voor kosten die worden gemaakt bij het afgeven van verschillende beschikkingen. Voor een beschikking volgend op een melding van een concentratie is een bedrag van 15.000 Euro verschuldigd, voor een beschikking volgend op een vergunningsaanvraag een bedrag van 30.000 Euro en voor de overige beschikkingen een bedrag van 2.000 Euro. De vergoeding is verschuldigd op het moment dat de NMa een beschikking neemt en wordt door de NMa zelf geïnd.

Energie

In 2006 hebben zich op het gebied van energiewetgeving diverse ontwikkelingen voorgedaan, die omwille van het overzicht in onderstaande tabel zijn opgenomen.

Tabel 1: Ontwikkelingen energiewetgeving

Wet/Regeling/AMvB	Datum	Samenvatting
Wet onafhankelijk netbeheer	01-01-07	Regels voor de onafhankelijkheid van netbeheerders voor elektriciteit en gas.
Veegwet	13-12-07	De Veegwet is bedoeld om kleine gebreken in de Elektriciteits- en Gaswet op te vangen. – Overtreding van vergunningvoorschriften wordt beboetbaar (Elektriciteitswet); – Er komt een mogelijkheid om nadere regels te stellen over bankgaranties; – Er komt een uitzonderingsmogelijkheid voor multisite-overeenkomsten.
Wet Verordening 1775/2005 – aardgastransmissienetten	13-12-06	Aanvullende eisen voor aardgastransmissienetten (hoge druk netten) ten aanzien van transparantie en non-discriminatie met name in verband met het optimaal gebruik van het netwerk.
Wet handhaving Consumentenbescherming	29-12-06	De NMa mag informatie aan energiebedrijven vragen ten behoeve van de Consumentenautoriteit
Wijziging Elektriciteitswet i.v.m. richtlijn warmtekrachtkoppeling	23-05-06	Wet omtrent de totstandkoming en implementatie van EG-besluiten op het terrein van energie, post en telecommunicatie.
Regeling afsluiten elektriciteit en gas kleinverbruikers	01-12-06	Regels over het beëindigen van het transport naar of de levering van elektriciteit en gas aan een kleinverbruiker.
Regeling evaluatie Gaswet en Elektriciteitswet 1998	03-03-06	Voorwaarden aan de inhoud van het verslag van de evaluatie Elektriciteitswet 1998 en Gaswet.
Besluit leveringszekerheid Elektriciteitswet 1998	06-12-06	Regels ter voorkoming van leveringsonderbrekingen bij kleinverbruikers als gevolg van het wegvallen van een vergunninghoudende leverancier om welke reden ook (bijvoorbeeld als gevolg van faillissement of surséance).

Vervoer

Wijziging Wet luchtvaart

Op 19 juli 2006 is een wijziging van de Wet luchtvaart in werking getreden. Deze wet geeft de NMa een nieuwe taak, namelijk het toezicht houden op tarieven en voorwaarden voor de luchtvaartactiviteiten die Schiphol aan luchtvaartmaatschappijen aanbiedt. Het toerekeningssysteem voor de kosten en opbrengsten van luchtvaartactiviteiten van Schiphol moet ter goedkeuring aan de NMa

worden voorgelegd. Dit systeem is de basis voor de vaststelling van de tarieven die Schiphol in rekening brengt voor het gebruik van de luchthaven door luchtvaartmaatschappijen. De toetsing door de NMa heeft, nadat Schiphol een aantal verbeteringen heeft aangebracht in het oorspronkelijk ingediende systeem, geresulteerd in een ontwerp-goedkeuringsbesluit van de NMa. Dat besluit lag begin 2007 ter inzage. Zie: 'De Agenda': *Vervoer*, p 60

Wet personenvervoer 2000 (Wp2000)

De Vervoerkamer adviseerde in 2006 het ministerie van Verkeer en Waterstaat over de wijziging van de Wp2000. Per 1 januari 2007 trad de wetswijziging in werking. Deze wet geeft de NMa een nieuwe toezichtstaak, namelijk het toetsen of gemeentelijk vervoerbedrijven een boekhoudkundige scheiding hebben aangebracht tussen rail(tram en metro)- en busactiviteiten. Bovendien wordt met deze wet de taak van de Vervoerkamer met 10 jaar verlengd. Aanleiding voor deze wetswijziging is de mogelijkheid voor gemeentelijke vervoerbedrijven het bus- en railvervoer gescheiden aan te besteden. Het busvervoer moet vóór 2009 worden aanbesteed en het railvervoer vóór 2017. Zie: 'De Agenda': *Vervoer*, p 59

3.4.5 Leerpunten rechtspraak 2006

Toetsingskader: context en merkbaarheid onderzoeken

In navolging van Europese rechtspraak is in de nationale rechtspraak duidelijk een tendens waarneembaar dat de rechter sterker de nadruk legt op de economische effecten van verboden gedragingen. De rechter neemt niet voetstoots, dat wil zeggen zonder concrete (bewezen) feiten, aan dat bepaalde gedragingen of afspraken naar hun aard een merkbare beperking van de mededinging inhouden. Dit stelt eisen aan de bewijsvoering van de NMa. Het CBb heeft in de zaken Secon en Modint eind 2005 aangegeven, dat er onderzoek nodig is naar de feitelijke en economische context waarbinnen gedragingen zich afspelen ('contextonderzoek'). Dit is nodig om aannemelijk te maken dat er sprake is van gedragingen of afspraken met een mededingingsbeperkend doel, een zogeheten doelbeperking. Bovendien moet de NMa aannemelijk maken dat de betrokken spelers geen verwaarloosbaar kleine positie op de markt innemen ('merkbaarheidsonderzoek'). Deze beide onderzoeken staan weer los van het onderzoek naar de concrete gevolgen van de gedragingen ('effectenonderzoek'), dat moet plaatsvinden als de mededingingsbeperking niet het doel maar wel het gevolg is van de gedragingen of afspraken, een zogeheten effectbeperking. Binnen dit toetsingskader deed de rechtbank Rotterdam in 2006 een aantal uitspraken.

Uitspraken Rechtbank Rotterdam

Bovag

De rechtbank oordeelde dat er een onderscheid moet worden gemaakt tussen evidente en niet-evidente doelbeperkingen. Het weren of uit de markt proberen te drukken van (potentiële) concurrenten is volgens de rechtbank een voorbeeld van een evidente doelbeperking, waarin met een beperkt contextonderzoek mag worden volstaan.

Psychologen

In deze zaak had de NMa volgens de rechtbank onvoldoende onderzocht welke rol de verwijzende huisarts en de zorgverzekeraar hebben bij doorverwijzingen naar psychologen en psychotherapeuten. In de veranderende context van de gezondheidszorg had de NMa niet zonder nader contextonderzoek mogen vaststellen dat prijsadviezen van de beroepsverenigingen van psychotherapeuten zonder meer een mededingingsbeperkend doel dienden.

Mobiele operators

In de uitspraak van de rechtbank over de overtreding van de mobiele operators met betrekking tot de collectieve verlaging van dealervergoedingen oordeelde de rechtbank dat de NMa voldoende contextonderzoek had verricht om aannemelijk te maken dat er bij de afstemming van de vergoedingen voor postpaid-abonnementen sprake was van een verboden doelbeperking tussen drie van de vijf operators.

Oxxio

De rechtbank oordeelde dat de NMa met bewijs, bestaande uit voicelogs van telefoongesprekken en instructies van Oxxio aan het door haar ingeschakelde callcenter, aannemelijk heeft gemaakt dat Oxxio artikel 95m E-wet heeft overtreden. Opmerkelijk verschil met overtredingen van het kartelverbod is dat hier het nadelige effect voor de consumenten wél zonder meer werd aangenomen.

Uitspraak CBb

Nuon/Reliant: Ook in concentratiezaken kunnen de nadelige effecten van gedragingen een belangrijke rol spelen. De centrale vraag in de procedure bij het CBb was welke bewijsstandaard de rechter aanlegt en hoe intensief hij de feiten bij een zogeheten prospectieve analyse toetst. Bij de beoordeling van de concentratie Nuon/Reliant volstond voor de NMa – gelet op de bijzondere kenmerken van de markt van productie en groothandel van elektriciteit – niet de gebruikelijke analyse op basis van structuurkenmerken van een markt (marktaandeelen en concentratiegraad). Daarom heeft de NMa onderzocht of deze ondernemingen de mogelijkheid en de prikkel hadden om zich strategisch te gedragen en of dit vermogen ten gevolge van de fusie zou toenemen. De gevolgen van dit gedrag voor de groothandelsprijs heeft de NMa daarnaast aan de hand van twee modelanalyses gesimuleerd. Bij een dergelijke analyse moet de NMa volgens het CBb aannemelijk maken dat het te verwachten strategische gedrag zich feitelijk voor kan doen en dat dit gedrag zich als gevolg van de fusie vaker voor zal gaan doen. Naar het oordeel van het CBb is de NMa er in deze zaak onvoldoende in geslaagd om strategisch gedrag – nu en in de toekomst – aannemelijk te maken. De NMa had daarom aan het goedkeuren van de fusie geen veilingvoorschriften mogen verbinden.

Belanghebbende

Met name in mededingingszaken heeft de vraag gespeeld of de positie van de afnemer of consument dient te worden onderscheiden van die van een concurrent. Uit de uitspraak van het CBb in de zaak Elektrobureau A bleek dat een onderneming die klaagt over gedragingen van een concurrent of gedragingen die mededingingsverstoring kunnen zijn voor de markt waarop deze onderneming zelf ook actief is belanghebbende is. In een drietal uitspraken van begin 2007 heeft de rechtbank geoordeeld dat klagende ondernemingen als belanghebbende moeten worden aangemerkt omdat aannemelijk is dat de gedragingen waarover zij klagen van invloed kunnen zijn op de concurrentieverhoudingen op de markt waarop zij actief zijn.

3.5 Voorlichting

Advisering

De NMa verspreidt door het geven van adviezen veel van de kennis die zij opdoet. Ministeries kunnen dergelijke adviezen gebruiken bij het vormen van beleid ('advocacy'). De NMa gaf in 2006 bijvoorbeeld advies naar aanleiding van het marktonderzoek in de benzinemarkt en een scan van de schoolboekenmarkt. Ook informele zienswijzen zijn een bron van informatie ('guidance'). Denk hierbij aan de informele zienswijzen over het OV-chipkaartsysteem en regiovertegenwoordiging.

ConsuWijzer

Op meerdere plaatsen in dit jaarverslag staan verwijzingen naar ConsuWijzer. Dit samenwerkingsverband tussen NMa, OPTA en Consumentenautoriteit is ook een belangrijke vorm van voorlichting door de NMa. Kritische consumenten zijn belangrijk voor een gezonde mededingingscultuur.

Zie: 'De strategie': Informatie, p 19 en 'De praktijk': ConsuWijzer, p 12

‘Consument kan terecht op Consuwijzer.nl’

Dagblad de Limburger | 07-10-2006

Website

De website www.nmanet.nl geeft voorlichting en is een belangrijke bron van informatie. U vindt er bijvoorbeeld de besluiten van de NMa. Op de website van de NMa vindt u ook een overzicht van de bijeenkomsten die door NMa-medewerkers zijn bezocht en waar zij voordrachten houden. Deze zijn er op gericht om de kennis over en het begrip voor het werk van de NMa in de samenleving te vergroten. De NMa licht zo op verschillende manieren onderwerpen toe en geeft commentaar op ontwikkelingen op het gebied van mededinging. Dit jaar besteedt onze website ook meer aandacht aan het jaarverslag. Onder het menu-item ‘jaarverslag’ vindt u meer informatie. Achterin dit jaarverslag vindt u een nadere toelichting op de website. Zie ‘De praktijk’: *Communicatie*, p 92

De NMa in de media

De NMa bracht 49 persberichten en 56 nieuwsberichten uit, waaronder 4 persberichten en 18 nieuwsberichten gericht op werkzaamheden van DTe. Eén persbericht en 4 nieuwsberichten bevatten nieuws van de Vervoerkamer. De NMa constateert dat het merendeel van haar pers- en nieuwsberichten betrekking heeft op de aandachtsvelden Zorg, Energie, Bouw en Media- en Communicatiemarkten. De twee belangrijkste issues waarmee de NMa in 2006 in het nieuws kwam, zijn de (grotere) fusies die binnen Nederland plaatsvinden (zoals de Ahold/Konmar fusie) en de afronding van de bouwzaken. In 2006 zijn door de NMa 32 interviews gegeven aan RTV en dag- en vakbladen.

Tabel 2: De NMa in de media over de aandachtsvelden in 2006

Aandachtveld	Persbericht	Nieuwsbericht	Interviews
Zorg/Vrije Beroepen	10	11	4
Financieel	1	0	1
Energie	7	21	7
Vervoer	1	6	
Bouw	10	2	5
Media- en communicatie	3	6	
Totaal	32	46	17

Verantwoorden betekent
open zijn voor de consument
het bedrijfsleven en de politiek.
Vóór, tijdens en na afloop.

Tjark Tjin-A-Tsoi, directeur

Concurrentietoezicht: “De NMa-Agenda is het middel om onze plannen inzichtelijk te maken én daarover verantwoording af te leggen. Daarnaast blijven we natuurlijk inspelen op nieuwe ontwikkelingen die zich gedurende het jaar voordoen.”

De praktijk
Het onderzoek
in de bouwsector

De praktijk

Het onderzoek in de bouwsector

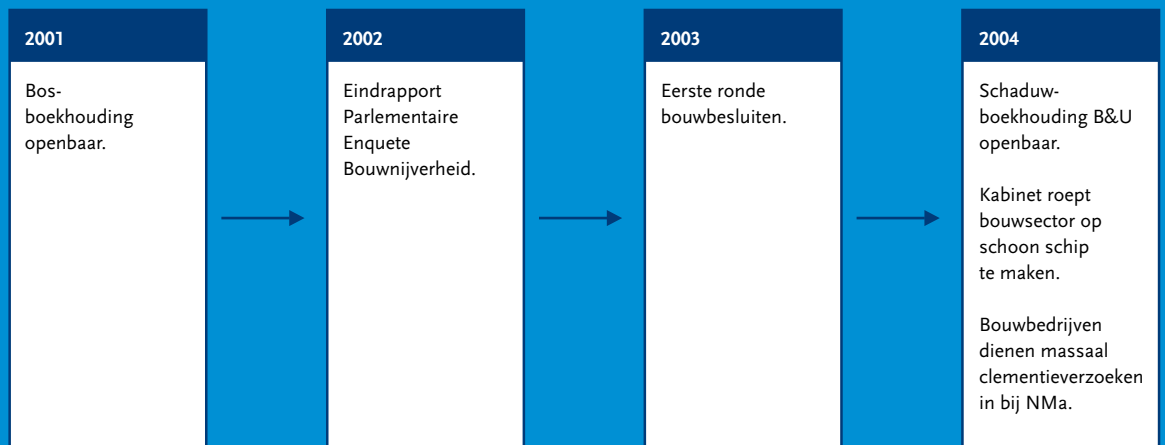
Sinds 2004 maakt de NMa ieder jaar een Agenda voor het komende jaar bekend. Deze wordt vastgesteld aan de hand van omgevingsfactoren, zoals ontwikkelingen in en signalen uit de markt, en na consultatie van de samenleving. De Agenda heeft als doel inzicht te verschaffen in de wijze waarop de NMa invulling zal geven aan haar missie 'markten laten werken'. Op deze manier geeft de NMa zoveel mogelijk helderheid over de wijze waarop ze haar capaciteiten inzet met als doel een maximaal gunstig effect op de marktwerking. Al meerdere jaren is de bouwsector een van deze aandachtsvelden in de NMa-Agenda. Zie: 'De Agenda': *Bouw*, p 57

Historie

Na de Zembla-uitzending van 9 november 2001, waarin de zogenaamde Bos-boekhouding openbaar werd gemaakt, stond de bouwsector volop in de aandacht. Dit leidde onder meer tot de instelling van een Parlementaire Enquêtecommissie. In februari 2004 dook er na publicaties in de Telegraaf echter opnieuw een schaduwboekhouding op. Ditmaal van een bedrijf actief in de Burgerlijke & Utiliteitsbouwsector (B&U). Nadat het kabinet en het parlement direct daarop aan de bouwsector de dringende oproep deden om schoon schip te maken, kwam er een golf aan clementieverzoeken – en daarmee bewijsmateriaal – bij de NMa binnen. De NMa

voerde meerdere bedrijfsbezoeken uit. In 2004 en 2005 werden er mede op basis van al dit materiaal rapporten opgemaakt. In 2006 zag de NMa zich derhalve geconfronteerd met een grote uitdaging: honderden bouwbedrijven in de B&U-sector hadden in het najaar van 2005 een rapport ontvangen waarin hun deelname aan verboden vooroverleg werd geconstateerd. Wat voor de juridische procedures in andere bouwsectoren had gegolden, was zeker ook van toepassing op de B&U-sector: hoe kon de NMa op doortastende wijze deze enorme hoeveelheid zaken afhandelen en een sectorbrede culturomslag bewerkstelligen? Vanuit de politiek was namelijk eerder al de wens geuit om de bouwbedrijven de mogelijkheid te bieden snel schoon schip te maken en niet te verzanden in jarenlang slepende juridische procedures.

De NMa ontwierp een versnelde sanctieprocedure om een snelle en efficiënte afhandeling van een ongeëvenaard aantal zaken mogelijk te maken. In de kern betekent de versnelde procedure dat betrokken ondernemingen één vertegenwoordiger machtigen die namens hen collectief verweer voert tegen de conclusies uit het rapport. In het geval van de B&U-sector was dit de heer Blankert, die in enkele bijeenkomsten de standpunten van de bouwbedrijven inventariseerde en deze naar voren

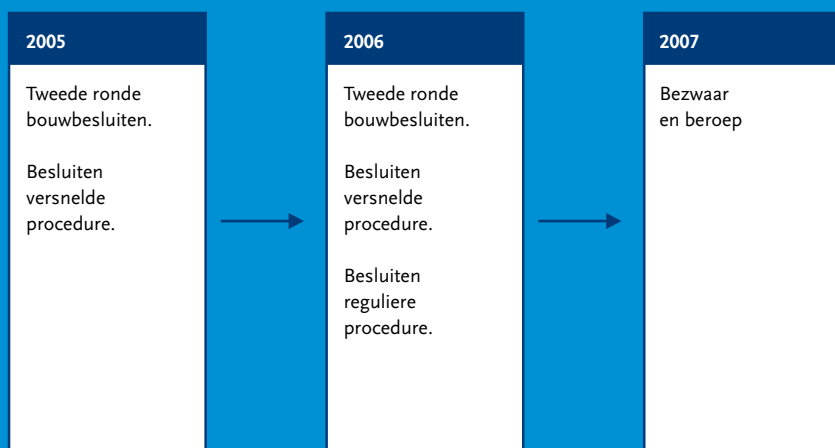
Tabel 1: Overzicht bouwzaken

Deelsector	Besluiten versneld uitgegaan	Besluiten regulier uitgegaan	Aantal zaken versneld 2006	Aantal zaken regulier 2006	Boete versneld 2006 (in Euro)	Boete regulier 2006 (in Euro)	Boete totaal 2006 (in Euro)
Grond-,Weg en Waterbouw (GWW)	29-3-2005	1-9-2006	Nvt	41	Nvt	2.174.900	2.174.900
Installatie	20-10-2005	1-9-2006	Nvt	18	Nvt	4.173.107	4.173.107
Burgerlijke & Utili- teitsbouw (B&U)	29-6-2006	25-10-2006	596	62	70.603.138	5.847.777	76.450.915
Kabels & Leidingen	30-5-2006	25-10-2006	73	5	11.947.301	0	11.947.301
Groenvoorziening	30-5-2006	25-10-2006	54	4	2.962.060	59.416	3.021.476
Betonproducten	11-7-2006	Nvt	33	0	7.011.026	Nvt	7.011.026
Totaal			756	130	92.523.525	12.255.200	104.778.725

bracht op een hoorzitting bij de NMa. Daarnaast zagen de bouwbedrijven in de versnelde procedure af van individuele inzage in het dossier. Dit betekende een flinke tijdwinst aangezien de NMa anders voor honderden gevallen hoorzittingen en inzagen had moeten organiseren. Door deelname aan de versnelde procedure – een verregaande vorm van medewerking – werd de boete met 15% verminderd: een percentage dat hoog genoeg moest zijn om bedrijven te bewegen deel te nemen aan de versnelde procedure, maar niet zo hoog dat de keuze voor een normale procedure geen reële optie meer zou zijn. Bij alle boetebepalingen speelt bovendien een rol

dat bedrijven niet failliet mogen gaan als gevolg van boetes die de NMa oplegt.

Het resultaat van de versnelde procedure was dat de heer Blankert optrad namens ruim 90% van de in het rapport genoemde bedrijven. Door de efficiënte afhandeling van deze 596 zaken in de B&U-sector (op een totaal van 658 zaken) konden in juni 2006 de sanctiebesluiten in de versnelde procedure naar de betrokken bedrijven worden gestuurd. Ruim 90% van de betrokken B&U-bedrijven maakte schoon schip: een optimaal resultaat binnen een beperkte doorlooptijd.

Leoniek Los, Beleidsmedewerker Arbeidszaken en Opleidingen, Bouwend Nederland 'Voor de sector was de versnelde procedure een goede manier om met grote snelheid schoon schip te maken. In eerste instantie was het nog even zoeken, maar in goed overleg en met een constructieve opstelling van beide kanten zijn de procedures naar tevredenheid afgewikkeld. Daarmee heeft de versnelde procedure zijn waarde bewezen.'

Pierrette Gaasbeek, Expert Juridische Dienst, NMa 'Het mes van de versnelde procedures in de bouw snijdt aan twee kanten: de NMa handelde zorgvuldig in korte tijd een ongekend aantal zaken af waardoor de sector schoon schip kon maken. Wie dat niet wilde kon voor de reguliere procedure kiezen.'

Vele ogen zijn gericht op de NMa.
Dat vraagt om heldere verantwoording.
Wij zijn daarin trouw aan onze missie
om markten te laten werken en bereid
om het debat hierover aan te gaan.

Consumenten

De consument is belangrijk voor ons. We staan open voor tips en klachten. De NMa neemt daarom graag deel aan initiatieven die op de consument gericht zijn. Wij willen consumenten bewust maken van hun (keuze)mogelijkheden en laten zien wat ons werk de consument oplevert. Consumenten beseffen zo steeds meer dat ze ook zélf de concurrentie kunnen bevorderen door zich kritisch op te stellen.

Bedrijfsleven

Wij vertellen bedrijven (en consumenten) welke sectoren specifieke aandacht krijgen, welke methoden wij daarbij hanteren en waarom we toezicht houden. Dit doen we onder meer door de publicatie van de NMa-Agenda. Door deze benadering gaan bedrijven beseffen wat de NMa voor ze kan betekenen. Maar bedrijven moeten ook weten dat de NMa overtreders hard aanpakt.

Politiek

De politiek heeft ons een duidelijke opdracht meegegeven. We willen laten zien hoe wij die opdracht uitvoeren. De NMa streeft naar transparantie, efficiëntie en effectiviteit. Onze keuzes moeten duidelijk zijn en goed onderbouwd. Het effect van ons werk proberen we zichtbaar te maken waar dat kan. Ons jaarverslag is een belangrijk moment in die verantwoording.

4 Wat doet de NMa?

In 'De strategie' werd beschreven hoe wij onze missie willen uitvoeren. 'De kennis' liet zien welke kennis wij vergaren, gebruiken en verspreiden. Dit deel van het jaarverslag, met de titel 'De Agenda', toont hoe wij 'markten laten werken' in de praktijk brengen en beschrijft wat we dagelijks doen. 'De Agenda' bevat een overzicht van onze belangrijkste activiteiten in het afgelopen jaar. Alle instrumenten die de NMa ter beschikking staan komen hier aan de orde. De werkzaamheden hebben plaatsgevonden in de aandachtsvelden die in de NMa-Agenda 2006 zijn beschreven, maar ook daarbuiten, want de NMa doet meer dan het uitvoeren van de Agenda. Het overzicht van zaken in dit deel is niet uitputtend. Op onze website www.nmanet.nl onder het menu-item 'Jaarverslag' kunt u door middel van een zoekfunctie zaken uit 2006 vinden. De aandachtsvelden waren in 2006:

- 1 Energie
- 2 Vervoer
- 3 Bouw
- 4 Vrije beroepen
- 5 Media- en communicatiemarkten
- 6 Zorg
- 7 Financiële markten

4.1 Energie

Wat stond er in de NMa-Agenda 2006?

De consultatieronde voor de totstandkoming van de NMa-agenda heeft bevestigd dat het monitoren van energiemarkten onverminderd noodzakelijk wordt geacht. Eén van de accenten dient daarbij het beschermen van de consumenten te zijn. Transparantie is hierbij van belang. De NMa kent in 2006 een geïntegreerde aanpak van de energiesector; zij past zowel de algemene mededingingswetgeving als de sectorspecifieke wetgeving toe.

Lees meer over de NMa-Agenda 2006 (en 2007) op onze website onder het menu-item 'Jaarverslag'.

De NMa heeft de rol om de energiemarkten zo effectief mogelijk te laten werken. In de energiesector betekent dit onder meer dat de toegang tot de netten moet worden gewaarborgd, dat er voldoende transparantie (toegang tot essentiële informatie) bestaat en dat de consument wordt beschermd tegen mogelijk misbruik van de (inherent) machtspositie van aanbieders. De NMa bevordert dit door condities te scheppen waaronder de markt effectief en efficiënt kan functioneren en de belangen van de consument voldoende tot hun recht kunnen komen.

4.1.1 Consument centraal

Nadat in de voorgaande jaren het consumentenvertrouwen in de energiemarkt was gedaald, stelde de NMa zich voor 2006 ten doel, daar waar mogelijk, haar bijdrage te leveren aan het herstel van dit vertrouwen. Zo heeft de NMa energiebedrijven in 2005 opgeroepen om gezamenlijk een gedragscode op te stellen. Aanleiding hiervoor waren de verontrustende signalen over agressieve werving van klanten en onjuiste communicatie bij switchverzoeken op de energiemarkt. Vooral in de zomer van 2005 was er een grote toename van het aantal klachten. Leveranciers beschuldigden elkaar publiekelijk van onfatsoenlijke praktijken. Ook in de media en de politiek werd hier veel aandacht aan besteed. Dit was een van de redenen voor een daling in het consumentenvertrouwen in de energiemarkt.

In lijn met de aanpak om terughoudend te zijn met ingrepen in de vrije markt, heeft de NMa de sector de kans gegeven om zelf met een oplossing te komen voor de gesignaleerde problemen. Dit heeft geleid tot de *Gedragscode Consument en Energieleveranciers* die vanaf 1 september 2006 voor de bij EnergieNed aangesloten leveranciers van kracht is. *Zie: 'De praktijk': ConsuWijzer, p 12*
Met het opstellen van de gedragscode laat de sector zien zelf de problemen te willen en kunnen

oplossen, en ontstaat er meer draagvlak voor de gestelde normen. De NMa kan, in voorkomende gevallen, nog steeds op basis van de wet handhavend ingrijpen, en zal er nauwlettend op toe blijven zien of consumenten de keuze voor hun energieleverancier kunnen baseren op eerlijke informatie.

Ook bij het informatieloket ConsuWijzer, dat in de zomer van 2006 is gestart, staat de consument centraal. Zie: *'De strategie': Informatie, p 19*

‘Consumenten vinden markt voor energie ondoorzichtig’

FD | 4-11-2006

Duurzame energie

Op het gebied van duurzame energie is in 2006 gewerkt aan de doorontwikkeling van het stroom-etiket dat de herkomst van stroom weergeeft. De NMa heeft in 2006 vooral toegezien op de naleving van de regels, het verbeteren van de uitvoerbaarheid van deze regels en het beter laten aansluiten van het stroometiket op de wensen van de consument. Dit resulteerde in een betrouwbaar, begrijpelijk en uniform stroometiket per energieleverancier, waarmee de consument, naast prijs en service, ook de herkomst van energie kan laten meewegen in zijn keuze voor een leverancier.

Toeziens op betrouwbaarheid van leveranciers

Om energiebedrijven scherp te houden en de consument te informeren over hoe goed energiebedrijven hun administratie op orde hebben, publiceert de NMa elk kwartaal de scorekaart. Deze scorekaart geeft de consument structureel inzicht in de prestaties van individuele energiebedrijven op het gebied van tijdige facturering. De NMa is tevreden over de verbeteringen die de energiebedrijven in dit kader in 2006 lieten zien. Voor het eerst liggen alle scores voor de markt als geheel boven de norm. Wel zijn er nog steeds individuele bedrijven die steken laten vallen. De focus op administratieve afhandeling heeft weliswaar geleid tot verbeteringen in de tijdige afhandeling, maar nog steeds bereiken de NMa relatief veel vragen en klachten, bijvoorbeeld over de meterstanden bij een overstap; dit zal de NMa in 2007 blijven monitoren.

Begin 2006 legde de NMa een last onder dwangsom op aan Oxxio om de achterstanden bij het versturen van eindafrekeningen voor 1 februari 2006 weg te werken. Naar aanleiding van controles en een bedrijfsbezoek kwam de NMa in maart 2006 tot de conclusie dat Oxxio aan de last had voldaan.

In het najaar heeft de NMa voor de eerste keer een leveringsvergunning ingetrokken, wegens het niet voldoen aan vergunningseisen. Het desbetreffende bedrijf voldeed niet meer aan de vergunningseisen die voor een energieleverancier gelden. De NMa ontving klachten over structurele onbereikbaarheid. Daarnaast kwam het bedrijf afspraken over klachten- en geschillenafhandeling niet na en verstuurde het geen jaar- of eindafrekeningen aan zijn klanten.

Winsten energiebedrijven

In de zomer startte de NMa een onderzoek naar de winsten van energiebedrijven. Doel van het onderzoek was inzicht krijgen in de herkomst en besteding van deze winsten. Het is voor de consument belangrijk om te weten of hij niet teveel betaalt. De conclusies van het onderzoek volgen in 2007.

Naast het winstenonderzoek stelt de NMa jaarlijks (maximum)tarieven en doelmatigheidskortingen vast die de netbeheerder in rekening mag brengen voor het transport van energie. De NMa reguleert de netbeheerders omdat zij van nature monopolist zijn en daardoor niet via concurrentie geprikkeld worden om te zorgen voor een optimale prijs-kwaliteitverhouding. Inmiddels heeft de sector vanaf 2001 twee reguleringsperioden achter de rug waarin de NMa de elektriciteitsnetbeheerders heeft gestimuleerd om doelmatiger te gaan werken via de zogeheten doelmatigheidskorting, ofwel 'x-factor'. Dit heeft de consument al een besparing van ruim 1,1 miljard Euro opgeleverd.

Zie: 'De effecten', p 70

Kwaliteitsrapportage van storingen door netbeheerders

De netbeheerders rapporteren jaarlijks over de kwaliteit van hun dienstverlening. De rapportages bevatten onder andere de duur van (stroom)storingen en de uitbetaalde compensaties bij deze storingen. Een ernstige storing was er in november 2005 in Haaksbergen. Het onderzoek naar deze storing is in 2006 afgerond en gepubliceerd op www.minez.nl. Naar aanleiding van dit onderzoek werd de compensatieregeling ten gunste van de afnemers aangepast. De kwaliteitsrapportages van 2006 zijn te vinden op onze website www.nmanet.nl onder het menu-item 'jaarverslag'.

4.1.2 Ontwikkelingen in energiemarkten

Ontwikkelingen op de energiemarkten worden door de NMa nauwlettend in de gaten gehouden en waar mogelijk gestimuleerd of bijgestuurd. Kennis van de markt is essentieel voor de effectiviteit van het toezicht. Het biedt de NMa ook de mogelijkheid om advies te geven aan bedrijven en ministeries. De NMa ontplooide in 2006 onder meer de volgende activiteiten:

- Publicatie van marktmonitors Zie: 'De kennis': Marktonderzoek, p 27
- Sectoronderzoek Concentraties Energiemarkten Zie: 'De kennis': Marktonderzoek, p 27
- Actieve bijdrage aan de totstandkoming van Noordwest-Europese energiemarkten

Noordwest-Europese markten voor elektriciteit en gas

De NMa heeft in het afgelopen jaar een aantal belangrijke stappen gezet in de ontwikkeling van geïntegreerde Noordwest-Europese markten voor elektriciteit en gas. De NMa is actief in diverse internationale initiatieven voor gas en elektriciteit, waarin met de markt wordt samengewerkt om te komen tot praktische oplossingen voor barrières in de handel. Op gasgebied is de NMa voorzitter van de *Gas Regional Initiative* regio Noord/Noord West. Dit regionale initiatief is in de zomer van 2006 van start gegaan en heeft actieplannen voor zes prioriteiten: interconnectie, hubontwikkeling, coördinatie tussen toezichthouders, transparantie, gasbalancering en gaskwaliteit. Inmiddels zijn er naar aanleiding van de actieplannen enquêtes uitgezet om specifieke knelpunten in de markt in kaart te brengen.

Invoering van marktkoppeling elektriciteit

De NMa nam in november 2006 een besluit dat marktkoppeling van de elektriciteitsmarkten met België en Frankrijk mogelijk maakte. Marktkoppeling is een marktmechanisme waarmee grensoverschrijdende capaciteit tussen Nederland, België en Frankrijk veel efficiënter een dag vooruit kan worden toegewezen.

Marktkoppeling (ook wel: impliciete veiling genoemd) is een belangrijke stap in de richting van verdere integratie van de Noordwest-Europese elektriciteitsmarkt. Marktkoppeling verhoogt de efficiëntie van grensoverschrijdende handel omdat het een optimaal gebruik garandeert van de capaciteit die een dag tevoren tussen de drie landen beschikbaar is. In haar besluitvorming heeft de NMa meegenomen dat de overige veilingregels in de drie landen (voor jaar- en maandcapaciteit) per 1 januari 2007 nauwer op elkaar zullen aansluiten. Bovendien zullen de bij marktkoppeling betrokken elektriciteitsbeurzen hun handelsdata voor marktmonitoring ter beschikking stellen en kan de marktkoppeling naar andere landen worden uitgebreid.

Regionale integratie van elektriciteitsmarkten

Naast de invoering van marktkoppeling vinden de toezichhouders in België, Frankrijk en Nederland (CREG, CRE en de NMa) het onverminderd noodzakelijk om handelsregels verder te stroomlijnen om zo de integratie van de regionale markt te realiseren. Inmiddels zijn de drie toezichhouders tot een samenwerking gekomen met de Duitse en Luxemburgse toezichhouders om tot verdergaande regionale integratie van elektriciteitsmarkten over te gaan. Naar verwachting zal in het voorjaar van 2007 een gezamenlijk actieplan uitkomen van de toezichhouders in de Benelux, Duitsland en Frankrijk.

Veiling jaarcapaciteit 2007

De jaarveiling voor de transportcapaciteit aan de Belgische en Duitse grenzen voor 2007 vond voor de eerste keer niet in één maar in twee rondes plaats (september en november 2006) waarbij 1300 Megawatt (MW) werd geveild in plaats van de gebruikelijke 900 MW. TenneT – de landelijke hoogspanningsnetbeheerder – kreeg hiervoor tijdelijk ontheffing van enkele bepalingen uit de NetCode. De ontheffing voor TenneT vervalt zodra een nieuwe regeling voor de verdeling van de transportcapaciteit in deze code is opgenomen. De bestaande regeling in de NetCode werd door het Europese Hof afgewezen.

Informele zienswijze Gas Transport Services (GTS)

In september 2006 heeft de NMa een informele zienswijze gepubliceerd op het investeringsvoorstel van GTS om het Nederlandse hoogcalorische gasnet uit te breiden. De NMa constateerde dat de huidige transportcapaciteit op het hoogcalorische netwerk onvoldoende is om de leveringszekerheid in de toekomst veilig te kunnen stellen. De NMa concludeerde tevens dat een investering noodzakelijk en gerechtvaardigd is om onder meer de (toekomstige) leveringszekerheid te kunnen waarborgen. Gezien de verwachte vraag naar (additionele) transportcapaciteit en de afname van het binnenlandse gasaanbod stond bij de beoordeling voorop dat de Nederlandse consument van de uitbreiding moet kunnen profiteren, bijvoorbeeld door lagere gasprijzen of een hogere leveringszekerheid. De NMa heeft GTS de mogelijkheid geboden om een verder uitgewerkt voorstel in te dienen.

4.1.3 Ontwikkelingen in toezicht

In 2006 werden de Elektriciteitswet 1998, de Gaswet en de DTe als organisatie geëvalueerd. In de evaluatie van de wetten werd gekeken naar het effect van de invoering van deze wetten op de energievoorziening. De evaluatie van DTe was gericht op de effectiviteit van het toezicht op de energiemarkten. De resultaten van deze evaluaties worden in 2007 in de Tweede Kamer besproken. Bij het ter perse gaan van dit jaarverslag kon de NMa daarop nog niet vooruitlopen.

4.2 Media- en communicatiemarkten

Wat stond er in de NMa-Agenda 2006?

[Ontwikkelingen maken het cruciaal voor een mededingingsautoriteit om te opereren op basis van hoogwaardige en actuele marktkennis. Het doel van de handhaving is de innovatie in deze sectoren ruim baan te verlenen en de consument daarvan maximaal te laten profiteren.](#)

[Lees meer over de NMa-Agenda 2006 \(en 2007\) op onze website onder het menu-item 'Jaarverslag'.](#)

In media- en communicatiemarkten vindt in hoog tempo innovatie en integratie plaats. Door de veranderingen op deze markten wijzigen ook de marktposities van de ondernemingen die op deze markten actief zijn. De dynamiek en innovatie in deze markten mogen niet door mededingingsbeperkingen worden belemmerd.

4.2.1 Fusies en overnames

Kabel

De NMa heeft de verkoop van Essent Kabelcom aan de beleggingsmaatschappijen Cinven en Warburg Pincus (eigenaar van Casema en Multikabel) goedgekeurd. De Europese Commissie verwees deze zaak naar Nederland ('reasoned submission'). Als gevolg van de fusie ontstaat het grootste kabelbedrijf van Nederland. Essent Kabelcom en Casema/Multikabel bedienen samen circa 55% van de Nederlandse huishoudens met een kabelabonnement. Voor de consument valt er geen keuzemogelijkheid weg, aangezien de kabelmaatschappijen niet in elkaars gebied actief zijn. De NMa heeft zich in het onderzoek daarom toegespitst op de vraag of de sterkere inkooppositie van de fuserende ondernemingen ten aanzien van programma-aanbieders negatieve gevolgen kan hebben voor het televisie-aanbod aan consumenten. Ook is onderzocht of het samengaan mogelijk negatieve gevolgen zou hebben voor opkomende alternatieven, zoals digitale ethertelevisie of DSL-televisie (via internet). Dit bleek niet het geval.

Breedband-internet

De NMa gaat de voorgenomen overname van Tiscali B.V. door KPN nader onderzoeken. Na een grondig eerste onderzoek concludeerde de NMa dat door de overname de concurrentie kan worden belemmerd op de markten voor breedband-internet. Tiscali is actief als internet service provider (ISP) die internetdiensten aanbiedt aan eindgebruikers (de zogenaamde retailmarkt). Tiscali beschikt bovendien over een 'eigen' netwerk waarop zij diensten aan andere ISP's aanbiedt, de zogenaamde wholesalemarkt. Door de overname zou het marktaandeel van KPN stijgen met circa 5%, waardoor het totale marktaandeel op circa 50% zou uitkomen. Uit het eerste onderzoek komt naar voren dat wholesale-afnemers van Tiscali na de overname voor de inkoop van hun diensten geen reële uitwijkmogelijkheden lijken over te houden. Ook blijken de toetredingsbarrières om een 'eigen' netwerk aan te leggen hoog. Bovendien lijkt aannemelijk dat de resterende spelers door de overname hun gezamenlijke slagkracht niet kunnen vergroten. Dit zou ten koste gaan van de concurrentiekracht van ISP's.

KPN – Nozema

De NMa toetste in 2006 eveneens de overname van Nozema door KPN. De NMa is onder voorwaarden akkoord gegaan met deze overname. KPN is verplicht om uiterlijk twee jaar na het NMa-besluit een aantal hoge zendmasten, die gebruikt worden voor de doorgifte van analoge FM, te verkopen aan een onafhankelijke, door de NMa goedgekeurde, derde partij. Hiermee wordt een concurrentiebeperking op de markt voor de doorgifte van radiosignalen via de ether voorkomen.

Boete niet tijdig melden

De NMa heeft een boete van 17.500 Euro opgelegd aan zowel Airfield Holding B.V. als aan Chellomedia Programming B.V. (voorheen UPC Programming B.V.), wegens het voortijdig tot stand brengen van de overname van Canal+ N.V. Op grond van de Mededingingswet is het verboden een overname te realiseren voordat het voornemen daartoe aan de NMa is gemeld. UPC heeft Canal+ destijds overgenomen van Airfield. Met het tekenen van de overname-overeenkomst kreeg UPC op grond van bepaalde instemmingsrechten zeggenschap over Canal+. Pas na het sluiten van deze overeenkomst hebben partijen de overname bij de NMa gemeld. In 2005 heeft de NMa de betrokken ondernemingen wel alsnog een vergunning verleend voor de overname.

4.2.2 Kartels en economische machtsposities

Scheiding van belgegevens binnen KPN gecontroleerd

KPN heeft de beschikking over de belgegevens van klanten van haar concurrenten die gebruik maken van het telefoonnetwerk dat KPN van oudsher bezit. De afgelopen jaren ontving de NMa hierover meerdere klachten en signalen. KPN dient een interne scheiding binnen haar organisatie te hebben

om ervoor te zorgen dat de eigen afdelingen die zich bezighouden met de commerciële verkoop van vaste-telefoniediensten niet kunnen beschikken over de belgegevens van mensen en bedrijven die voor hun vaste telefonie gebruikmaken van een andere aanbieder dan KPN, die wel het netwerk van KPN gebruikt. De NMa is het bestaan en de werking van die scheiding van gegevens nagegaan door middel van diverse bezoeken en gesprekken met KPN-medewerkers ter plaatse en door het bestuderen van de computersystemen van KPN. De NMa heeft geen aanwijzingen gevonden dat KPN belgegevens heeft gebruikt op een manier die in strijd is met de Mededingingswet. Toch heeft KPN toegezegd de interne scheiding van concurrentiegevoelige belgegevens te verbeteren. Het telecombedrijf heeft inmiddels de interne procedures op het gebied van toegang tot belgegevens verder aangescherpt. Ook heeft KPN de interne voorlichting over de scheiding van deze gegevens geïntensiveerd.

Softwarebranche

De NMa heeft, zoals toegezegd in de NMa-Agenda, met een aantal bedrijven die actief zijn in de softwarebranche van gedachten gewisseld over wat mededingingsrechtelijk is toegestaan op het gebied van softwareproducten en aanverwante diensten. In dit rondetafelgesprek is vooral de rol van open source software aan de orde gekomen. Partijen zijn opgeroepen om signalen, tips en klachten bij de NMa te melden.

Schoolboekenscan

Zoals aangekondigd in de NMa-Agenda 2006, heeft de NMa toegezien op ontwikkelingen in de schoolboekensector en daarover advies uitgebracht aan het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Zie: *'De kennis': Marktonderzoek, p 28*

Concert- en ticketbranche

Ticket Service, TicketBox en Mojo hebben exclusiviteitsclausules uit hun contracten verwijderd dan wel aangegeven dit binnen afzienbare tijd te zullen doen. Ticket Service en Ticketbox richten zich op de voorverkoop van kaartjes voor dance-, muziek- en sportevenementen. Mojo is actief op de markt voor artiestenboekingen en de organisatie van evenementen. Aanleiding voor het onderzoek waren onder meer signalen uit de markt die duiden op het afschermen van buitenlandse artiesten door Mojo. Hiervoor heeft de NMa onvoldoende bewijs gevonden. Het onderzoek is dan ook stopgezet. Door de maatregelen wordt het naar verwachting wel gemakkelijker voor andere partijen om toe te treden tot de concert- en ticketbranche.

‘NMa: geen sprake van Mojopolie’

Volkskrant | 21-07-2006

4.3 Financiële markten

Wat stond er in de NMa-Agenda 2006?

De financiële sector blijft een aandachtsveld van de NMa in 2006. De belangrijke ontwikkelingen in het betalingsverkeer en de verzekeringsmarkt vormen aanleiding voor vervolgonderzoek op deze terreinen. De Monitor Financiële Sector (MFS) doet structureel economisch onderzoek naar concurrentie in verschillende deelmarkten van de financiële sector.

Lees meer over de NMa-Agenda 2006 (en 2007) op onze website onder het menu-item 'Jaarverslag'.

4.3.1 Onderzochte sectoren

In het deel 'De kennis' zijn de achtergronden van de Monitor Financiële Sector (MFS) beschreven.

Zie: *'De kennis': Marktonderzoek, p 26* Hier passeren kort enkele onderzochte sectoren de revue.

Zorgverzekeringen

Toen de nieuwe Zorgverzekeringswet per 1 januari 2006 in werking trad, ontstond een nieuwe markt voor zorgverzekeringen. Ziekenfondsen en particuliere verzekeringen zijn vervangen door de verplichte basisverzekering, met aanvullende verzekeringen naar keuze. Consumenten hebben meer vrijheden gekregen om hun zorgverzekeraar te kiezen. De keuze van de consument bepaalt mede of de van oudsher vaak regionaal georiënteerde zorgverzekeraars met elkaar concurreren op een landelijk niveau, of dat een markt een regionaal karakter krijgt.

Het consumentengedrag duidt op een tendens naar een landelijke markt voor zorgverzekeringen. Het is echter nog te vroeg om te kunnen uitsluiten dat in bepaalde delen van Nederland structureel concurrentieverhoudingen gaan ontstaan die afwijken van die landelijke markt. Met name in het noorden en zuiden van Nederland zijn er nog regionaal grote zorgverzekeraars. Hier wordt minder vaak overstapt van zorgverzekeraar dan in het westen en oosten. Bovendien is nog onduidelijk hoe groot het aantal overstappers de komende jaren zal zijn. Vanuit marktwerkingsperspectief dient de aandacht zich met name te richten op het veroveren van marktaandeel door zorgverzekeraars buiten hun kernwerkgebieden, de ontwikkeling van de markt voor collectieve contracten en het onderhandelingsbeleid van zorgaanbieders. De NMa houdt toezicht. *Zie: 'De Agenda': Zorg, p 54*

Arbeidsongeschiktheidsverzekeringen

De afgelopen jaren is de markt voor arbeidsongeschiktheidsverzekeringen gedeeltelijk geprivatiseerd. Risico's worden verschoven van de overheid naar werkgevers, werknemers en zelfstandigen. Verzekeraars spelen daarop in met nieuwe producten. Er zijn in de MFS drie markten voor arbeidsongeschiktheidsverzekeringen onderzocht.

De WIA, als opvolger van de WAO, biedt ruimte voor nieuwe aanvullende hiaatverzekeringen voor werknemers. Bovendien kunnen nu alle werkgevers kiezen of ze bij het UWV blijven of eigenrisico-drager worden. Beide markten zijn nog in een pril stadium van ontwikkeling. Op de markt voor zogeheten WIA-hiaatverzekeringen geven de marktstructuur en het gedrag van aanbieders op dit moment geen aanleiding tot verder onderzoek. Verzekeraars bieden een van elkaar verschillend productaanbod aan en de markt is niet erg geconcentreerd. De marktstructuur voor verzekeringsproducten ten behoeve van bedrijven die eigen risico dragen in de WGA, geeft wel aanleiding tot verdere monitoring. Vooralsnog lijkt op deze markt sprake te zijn van een hoge concentratie van ondernemingen. De verwachte toetreding van nieuwe partijen kan echter een positief effect hebben op de structuur van deze markt.

Daarnaast is de WAZ voor zelfstandigen afgeschaft. In de markt wordt hiervoor een vervangende verzekering aangeboden. Indicatoren zoals de hoge concentratiegraad en de hoge overstapkosten kunnen een aanwijzing zijn voor verminderde concurrentie. In deze markt kan nader onderzoek zinvol zijn. Bovendien lijkt er een verschil te bestaan tussen de wensen van de zelfstandige ondernemers en het aanbod op een deel van de markt voor vervangende WAZ-verzekeringen, de zogenoemde vangnetregeling.

Collectieve pensioenregelingen

Ook pensioenfondsen vallen onder het mededingingstoezicht van de NMa. De concurrentie met verzekeraars wordt gereguleerd door een taakafbakening en een verbod op nevenactiviteiten. Een ander aspect van de concurrentiepositie van pensioenfondsen betreft de verplichtstelling, waarvan de voorwaarden en mededingingsrechtelijke implicaties door de NMa worden geïnventariseerd. Pensioenfondsen opereren als aanbieders en soms tevens als uitvoerders van collectieve aanvullende pensioenregelingen. De markt voor collectieve pensioenregelingen is in beweging, vooral waar het de uitvoering van die regelingen betreft. In toenemende mate ontstaat een markt voor de administratie en uitvoering van pensioenregelingen. Ook de invoering van een Europese interne markt voor pensioenbedrijven kan gevolgen hebben voor de marktverhoudingen. Drie ontwikkelingen worden in de MFS verkennend besproken: de scheiding van beleid en uitvoering in pensioenfondsen, in het bijzonder de administratie en het vermogensbeheer; het nieuwe artikel 16 van de Mededingingswet;

en het Europese pensioenfonds IORP. Over de mededingingsimplicaties van deze ontwikkelingen zal de komende tijd meer duidelijkheid ontstaan.

Pinbetalingen

Vanaf 2004 zijn de pincontracten overgeheveld van Interpay naar individuele banken, die daardoor bilaterale contracten konden afsluiten met hun klanten, de grote en kleine detaillisten die betaalautomaten gebruiken. Die structuurwijziging heeft een positief effect op de mate van concurrentie in de markt voor pincontracten. In de MFS 2005 werd al geconcludeerd dat op de markt voor pincontracten sprake was van ontluikende concurrentie. In de Monitor Financiële Sector (MFS) is in 2006 een vervolgonderzoek gedaan naar de concurrentie op de markt voor pincontracten. De conclusie is dat de positieve effecten van de structuurwijziging zichtbaar worden. De gemiddelde pintarieven die banken aan detaillisten berekenen, zijn méér gedaald dan de korting van één eurocent die de banken en detaillisten in 2005 zijn overeengekomen in het Convenant Betalingsverkeer. Het percentage detaillisten dat overstapt naar een andere aanbieder van pindiensten is toegenomen van 3% in 2005 naar 5% in 2006. Anders dan detaillisten zijn banken daarentegen nog niet actief geweest bij de acquisitie van nieuwe klanten. Zij zouden actiever dan voorheen met elkaar de concurrentiestrijd kunnen aangaan om de gunst van de klant. Dat is van belang om de concurrentie op deze markt nog verder te bevorderen. De ontwikkelingen op het gebied van een Europese betaalmarkt zullen effect hebben op de markt voor pincontracten. Daarom blijft deze markt onder de aandacht van de NMa staan.

Het Europese betalingsverkeer

Het betalingsverkeer brengt noodzakelijkerwijs een sterke standaardisatie en samenwerking met zich mee, die reden geeft voor nauwkeurige monitoring door de Europese mededingingsautoriteiten. De Nma werkt hierin nauw samen met Europese collega-toezichthouders en zal hierover in 2007 wederom rapporteren. Zie: 'De kennis': *Samenwerking internationaal*, p 30

Vanaf 2008 wordt de Single European Payment Area (SEPA) ingevoerd. SEPA heeft als doel de totstandkoming van één Europese betaalruimte voor het girale betalingsverkeer. Daarmee moet het binnenlandse en grensoverschrijdende betalingsverkeer goedkoper en gemakkelijker worden en moet het onderscheid tussen binnenlands en grensoverschrijdend betalingsverkeer wegvallen. Het betalingsverkeer wordt geharmoniseerd volgens standaarden die de banken onderling in het European Payments Committee (EPC) vaststellen. De realisatie van een Europese betaalmarkt (SEPA) kan banken, particulieren en zakelijke partijen een drietal voordelen bieden. Er kunnen schaalvoordelen worden gerealiseerd doordat de hoge vaste kosten van betaalsystemen worden verdeeld over een groter aantal transacties. Door het vervagen van nationale grenzen tussen de technische infrastructures is er meer concurrentie mogelijk. Bovendien biedt SEPA de mogelijkheid om betaalmiddelen efficiënter te gebruiken. Door meer prijstransparantie worden consumenten gestuurd naar efficiëntere betaalinstrumenten en wordt het gehele betalingsverkeer efficiënter.

SEPA als markt voor internationaal betalen is nog in de ontwerpfase, maar de voorgenomen maatregelen zijn al dermate concreet dat vermoedens kunnen worden geformuleerd over de toekomstige marktsituatie. De implementatie van SEPA brengt een aantal mogelijke mededingingsrisico's met zich mee. Ten eerste biedt de overgang van nationale naar Europese betaalsystemen mogelijk een prikkel tot coördinatie van marktpartijen met betrekking tot die overgang. Ten tweede kan er bij de bestaande aanbieders een prikkel ontstaan om toetredingsdrempels op te werpen. Daarom zullen de regels die EPC heeft opgesteld gecontroleerd moeten worden op mededingingsrechtelijke implicaties. Ten derde is de concurrentie tussen verschillende betaalmerken binnen een bepaalde betaalstandaard cruciaal voor het ontstaan van een efficiënt Europees betalingsverkeer. De ontbundeling van diverse producten en diensten kan bijdragen aan het ontstaan van voldoende concurrentie tussen betaalmerken. Tot slot is het van belang dat het beoordelingskader van interbancaire vergoedingen in de verschillende lidstaten op elkaar wordt afgestemd.

4.4 Zorgsector

Wat stond er in de NMa-Agenda 2006?

Om de marktwerking in deze sector goed te laten verlopen, is het cruciaal dat concurrentieprikkels niet worden verminderd door bijvoorbeeld kartelvorming of het ontstaan van partijen met een machtspositie door fusies of overnames. Het is aannemelijk dat de NMa in 2006 te maken zal hebben met een voortzetting van de trend van concentratie van zorgaanbieders en zorgverzekeraars. *Lees meer over de NMa-Agenda 2006 (en 2007) op onze website onder het menu-item 'Jaarverslag'*

Met de invoering van de Zorgverzekeringswet en de Wet marktordening gezondheidszorg (WVG) in 2006 is het zorgstelsel ingrijpend gewijzigd. Verzekeraars, zorgaanbieders en consumenten hebben meer ruimte gekregen om zelf keuzes te maken. De hervormingen hebben grote gevolgen voor de rollen van marktpartijen en hebben het toezicht veranderd. De NZa is op 1 oktober 2006 officieel van start gegaan als nieuwe marktmeester in de zorg. Een samenwerkingsprotocol beschrijft de taakafbakening tussen NMa en NZa. Zie: 'De kennis': *Samenwerking nationaal*, p 29 De NMa zal erop toezien dat partijen de Mededingingswet niet overtreden en zal aandacht besteden aan voorlichting.

4.4.1 Fusies en overnames

De concentratietendens in de zorgsector heeft zich in 2006 voortgezet vooral met betrekking tot AWBZ-instellingen. Vaak zijn vergunningseisen gesteld. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de inhoudelijk meest interessante zorgzaken in 2006 (zie hieronder een nadere toelichting op enkele zaken).

Tabel 2: fusies en overnames in de zorg

Zorgsector	Resultaat melding	Jaar aanvraag vergunning	Resultaat aanvraag vergunning in 2006
Ziekenhuizen			
St. Ziekenhuis Walcheren – St. Oosterscheldeziekenhuizen	Vergunningseis in 2005	2005	Aanvraag vergunning ingetrokken
Zorgverzekeraars			
VGZ – Univé	Concentratie goedgekeurd	N.v.t.	
Delta Lloyd – Menzis – Agis	Concentratie goedgekeurd	N.v.t.	
AWBZ			
St. Pantein – STBNO	Concentratie goedgekeurd na remedievoorstel	N.v.t.	
St. Zorggroep West- en Midden-Brabant – St. Amarant	Vergunningseis in 2006	2006	Partijen zien af van een aanvraag vergunning
St. Amstelring – St. Zonnehuisgroep Amstelland	Vergunningseis in 2006	2006	Partijen zien af van een aanvraag vergunning
St. GGZ Noord-Holland Noord – St. GGZ Dijk en Duin	Vergunningseis in 2006	2006	Partijen zien af van een aanvraag vergunning
Oosterlengte – Thuiszorg Groningen – Sensire	Vergunningseis in 2005	2005	Aanvraag vergunning ingetrokken
De Basis – Thuiszorg Gooi en Vechtstreek – Vivium	Vergunningseis in 2005	2006	Aanvraag vergunning ingetrokken
Laak & Eemhoven – Amant	Vergunningseis in 2006	2006	Aanvraag vergunning ingetrokken (feb. 2007)
St. Zorggroep Noord-Limburg – St. Thuiszorg Midden-Limburg – St. Land van Gelre en Gulick	Vergunningseis in 2006	2006	Vergunning zonder voorwaarden verleend

Ziekenhuizen

Na een eerste onderzoek naar de voorgenomen concentratie van St. Ziekenhuis Walcheren en St. Oosterscheldeziekenhuizen concludeerde de NMa dat de fusie mogelijk zou leiden tot een economische machtspositie van deze twee Zeeuwse ziekenhuizen in de regio Walcheren, Noord- en Zuid-Beveland en Schouwen-Duiveland. Na de vergunningsaanvraag startte de NMa een diepgaander onderzoek. De NMa onderzocht of de fusie kwaliteitsvoordelen zou opleveren die opwegen tegen de mogelijke nadelen van de fusie. De NMa was bezorgd om de keuzevrijheid van de patiënten uit deze regio, voor wie na de fusie maar één onafhankelijk ziekenhuis zou overblijven. Het ontbreken van reële alternatieven voor patiënten zou ertoe leiden dat het fusieziekenhuis onvoldoende concurrentieprikkels zou ervaren. De ziekenhuizen brachten naar voren dat de fusie efficiëntievoordelen oplevert die opwegen tegen de mogelijke nadelen van de fusie. De NMa concludeerde dat deze voordelen niet voldoende aantrekkelijk waren gemaakt. Ook wezen de ziekenhuizen op de machtige positie van de verzekeraar, die compenseert voor een eventuele machtspositie van de beide ziekenhuizen. Na het uitbrengen van punten van overweging hebben partijen besloten de vergunningaanvraag in te trekken.

Zorgverzekeraars

In juni 2006 hebben VGZ en Univé hun voorgenomen concentratie gemeld. De voorgenomen concentratie tussen zorgverzekeraars Delta Lloyd, Agis en Menzis werd gemeld in augustus 2006. Dit waren de eerste fusiemeldingen van verzekeraars na de invoering van de Zorgverzekeringswet op 1 januari 2006. Naar aanleiding hiervan onderzocht de NMa welke gevolgen de Zorgverzekeringswet heeft voor de afbakening van de productmarkt en de geografische markt. *Zie: 'De Agenda': Financiële markten, p 50* Op de landelijke en provinciale markten van zorgverzekeringen ontstaan ten gevolge van deze concentraties geen economische machtsposities, dus keurde de NMa beide concentraties goed. Op de markt voor inkoop van zorg is niet apart ingegaan vanwege de nauwe samenhang met de verkoopmarkt. Tevens is geanalyseerd of op de markt voor zorgverzekeringen mogelijk een collectieve economische machtspositie zou kunnen ontstaan. Vanwege de sterke onderhandelingspositie van collectieven van verzekerden, de innovatie die momenteel in de sector plaatsvindt en vanwege het feit dat de marktsituatie (nog) niet stabiel is, concludeerde de NMa dat hier op dit moment geen sprake van is. Delta Lloyd, Agis en Menzis besloten in november 2006 overigens af te zien van hun fusieplannen. Delta Lloyd en Agis hebben aangegeven overige fusiemogelijkheden te onderzoeken.

AWBZ

Concentratie goedgekeurd na remedievoorstel

De NMa is na onderzoek akkoord gegaan met de concentratie tussen zorginstellingen St. Pantein (Pantein) en St. Thuiszorg Brabant Noord-Oost (STBNO). Er zijn wel voorwaarden aan verbonden. STBNO is een thuiszorginstelling. Pantein biedt onder andere diensten aan op het gebied van verzorgingshuiszorg, verpleeghuiszorg en thuiszorg. De NMa constateerde na het eerste onderzoek dat als gevolg van de fusie in het de regio Land van Cuijk een economische machtspositie kan ontstaan of worden versterkt op de markten voor thuiszorg (persoonlijke verzorging, verpleging en huishoudelijke verzorging). De reeds sterke positie van STBNO zou als gevolg van de fusie met Pantein significant toenemen in deze regio en er zou slechts één zeer kleine, andere aanbieder overblijven. Om tegemoet te komen aan de bezwaren hebben partijen een deel van hun activiteiten op het gebied van persoonlijke verzorging en verpleging én huishoudelijke verzorging overgedragen aan een nieuwe toetreders in de regio: Zorggroep VDA. Hierdoor blijven cliënten beschikken over alternatieve aanbieders van thuiszorg.

Aanvraag vergunning ingetrokken

In augustus 2005 concludeerde de NMa na een eerste onderzoek dat door het samengaan van twee zorginstellingen, St. Thuiszorg Groningen/St. Sensire (TZG/Sensire) en St. Oosterlengte, een economische machtspositie kan ontstaan of worden versterkt. De NMa was bezorgd om de extramurale dienstverlening (persoonlijke verzorging en verpleging en huishoudelijke verzorging) binnen de zorgkantorregio Groningen. Voor de intramurale AWBZ-markten (verpleeghuiszorg en

verzorgingshuiszorg) ziet de NMa geen mededingingsproblemen. Daarentegen zou de fusie er wel toe kunnen leiden dat de concurrentie in de zorgkantorregio Groningen op de genoemde extramurale AWBZ-markten aanmerkelijk wordt beperkt door het hoge gezamenlijke marktaandeel. Daarbij lijkt er onvoldoende concurrentiedruk uit te gaan van andere zorginstellingen. Een nader onderzoek, waarbij de vraag was in hoeverre het zorgkantoor over inkoopmacht beschikt om de fuserende partijen in hun gedrag te disciplineren, heeft niet tot een besluit geleid, aangezien de vergunningsaanvraag in februari 2006 door de meldende partijen is ingetrokken na het opstellen van zogenaamde punten van overweging door de NMa.

In november 2005 concludeerde de NMa na een eerste onderzoek dat door het samengaan van drie zorginstellingen in 't Gooi: Thuiszorg Gooi en Vechtstreek, De Basis en Vivium een economische machtspositie kan ontstaan of worden versterkt op de markten voor psychogeriatrische verpleeghuiszorg (zorg aan mensen met geestelijke ouderdomsaandoeningen zoals dementie), verzorgingshuiszorg en verzorging en verpleging thuis. Gedurende de tweede fase is onderzoek gedaan naar de markten voor zowel psychogeriatrische verpleeghuiszorg als persoonlijke verzorging en verpleging thuis. Daarnaast deed de NMa op de markt voor verzorgingshuiszorg nader onderzoek naar de 'voorportaal'-rol die Thuiszorg Gooi en Vechtstreek kan vervullen. 'Voorportaal' wil zeggen dat partijen mogelijk hun marktpositie kunnen gebruiken om de eigen thuiszorgcliënten door te verwijzen naar de verzorgingshuizen die deel zouden uitmaken van de nieuw te vormen groep. Na de fusie zouden de partijen op het vlak van thuiszorg en verzorgingshuiszorg een zeer sterke positie hebben. In november 2006 trokken partijen de vergunningsaanvraag in nadat de NMa punten van overweging had uitgebracht.

4.4.2 Kartels en economische machtsposities

Pro-actief onderzoek naar rol zorgkantoren

In 2006 organiseerde de NMa voor de tweede keer een rondetafelbijeenkomst met zorgkantoren om meer inzicht te krijgen in de rol van zorgkantoren op de extramurale AWBZ-zorgmarkt en de wijze waarop zorgaanbieders met elkaar concurreren. Tijdens de bijeenkomst werden onderwerpen als aanbesteden en sturing van cliënten besproken. Zorgkantoren hebben een belangrijke functie als het gaat om het stimuleren van concurrentie tussen aanbieders in de AWBZ-sector. De NMa neemt bij de beoordeling van zaken regelmatig contact op met de betrokken zorgkantoren om hun visie op bijvoorbeeld een concentratie te vernemen en informatie over de plaatselijke marktomstandigheden in te winnen.

Richtsnoeren voor de zorgsector

In 2002 publiceerde de NMa Richtsnoeren waarin veel aandacht is besteed aan verschillende samenwerkingsvormen. Daarbij is onder meer aangegeven dat zorgaanbieders bij onderhandelingen met de zorgverzekeraar de mogelijkheid hadden een zorgmakelaar in te schakelen. Destijds was echter nog geen ervaring opgedaan met deze nieuwe vorm van bemiddeling. De praktijkervaring heeft de NMa ertoe gebracht de richtsnoeren aan te vullen, waarbij nader is gepreciseerd wat wel en niet is toegestaan als zorgaanbieders gebruik maken van een zorgmakelaar.

Compliance-programma brancheorganisatie KNMP

Naar aanleiding van signalen uit de markt startte de NMa een onderzoek naar mogelijk concurrentiebeperkend gedrag van de brancheorganisatie KNMP en haar leden. Half 2006 is dit onderzoek beëindigd nadat de KNMP de toezegging heeft gedaan om een compliance programma te starten. Een compliance programma is, kort gezegd, een pakket van maatregelen en procedures om naleving van de Mededingingswet te verzekeren. De KNMP heeft een compliance officer aangesteld die belast is met het onderzoeken, beëindigen en voorkomen van mogelijk concurrentiebeperkend gedrag.

‘Prijzafspraken apothekers aan banden gelegd’

Trouw | 05-07-2006

Zorgverzekeraars – kortingen collectiviteit

Berichten vanuit de media en een klacht van het Verbond van Zorgverzekerden leidden tot een onderzoek naar mogelijke onderlinge afspraken tussen zorgverzekeraars bij het aanbieden van kortingen op collectieve zorgcontracten. De NMa concludeerde dat er geen aanwijzingen zijn die wijzen op het bestaan van afspraken tussen zorgverzekeraars. Bovendien kreeg het Verbond van Zorgverzekerden in de loop van het onderzoek alsnog een aanbieding van een vijftal verzekeraars. Daarmee kwam eveneens de grond van de klacht te vervallen.

Generieke geneesmiddelen

Medio 2006 beëindigde de NMa het onderzoek naar een aantal fabrikanten van generieke geneesmiddelen en de branchevereniging. Er waren signalen uit de markt gekomen over mogelijke prijsafspraken tussen een aantal geneesmiddelenfabrikanten. Er bleek onvoldoende bewijs voorhanden om het onderzoek voort te zetten.

Informele zienswijze

Op verzoek van de NZa gaf de NMa een informele zienswijze op regiovertegenwoordiging. Zie: *‘De strategie: Enkele alternatieven, p 18* Op basis van de verstrekte informatie heeft de NMa aangegeven dat de Mededingingswet niet van toepassing is op de onderhandelingen tussen zorginstelling, de dominante zorgverzekeraar in de regio en de regiovertegenwoordiger in het kader van het goedkeuren en/of vaststellen van het tarief door de NZa. Het overleg kan worden aangemerkt als een voorbereidingshandeling om een besluit van de NZa tot stand te laten komen. Zorgverzekeraars mogen samen onderhandelen via een regiovertegenwoordiger omdat dit momenteel noodzakelijk is voor het vaststellen van het budget van zorginstellingen door de NZa in het zogenaamde A-segment. In haar zienswijze benadrukt de NMa dat mogelijke andere gedragingen van de regiovertegenwoordiger hier buiten vallen en dat de informele zienswijze slechts ziet op eerdergenoemd overleg.

4.5 Vrije beroepen

Wat stond er in de NMa-Agenda 2006?

De NMa beoogt op structurele wijze bij te dragen aan het verbeteren van de marktwerking in de vrije beroepensector. Daarvoor zijn traditionele instrumenten als rapporten, last onder dwangsom en boetes niet altijd het meest efficiënt. De NMa heeft daarom in deze sectoren ook nadrukkelijk in eerste instantie gekozen voor instrumenten als ‘advocacy’ en het geven van informatie.

Lees meer over de NMa-Agenda 2006 (en 2007) op onze website onder het menu-item ‘Jaarverslag’.

De vrije beroepensector is, zeker in de laatste jaren, continu in ontwikkeling. Dit vraagt om een regelmatige kritische evaluatie van de regulering van de vrije beroepen, die zowel in wetten als in regels van de beroepsorganisaties zelf is neergelegd. Al in 2004 startte de NMa met een inventarisatie van de gedrags- en beroepsregels van architecten, accountants, advocaten en notarissen. Bij deze inventarisatie stond de vraag centraal of de gedrags- en beroepsregels noodzakelijk en proportioneel zijn voor een goede uitoefening van deze beroepen. Beperkingen van de mededinging tussen genoemde beroepsbeoefenaren kunnen noodzakelijk zijn om een bepaald publiek belang met betrekking tot hun dienstverlening te waarborgen, maar het is van belang dat beroepsorganisaties zich altijd bewust zijn van mededingingseffecten van regels. De vrije beroepen hebben een belang-

rijke economische functie en vervullen een wezenlijke rol voor andere sectoren van de economie. Het verbeteren van de concurrentie in deze beroepsgroepen kan zo een positief effect hebben op de economische prestaties van andere sectoren.

Architecten

Naar aanleiding van haar inventarisatie in 2006 voerde de NMa gesprekken met de betrokken beroepsorganisaties: de Koninklijke Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Bond van Nederlandse Architecten (BNA) en de Beroepsvereniging van Nederlandse Stedebouwkundigen en Planologen (BNSP). Deze gesprekken leidden tot aanpassingen in de zelfregulering. Gedragsregels mogen het niet moeilijk of onmogelijk maken voor opdrachtgevers om over te stappen naar een andere architect. Zo zijn voor architecten onder andere de mogelijkheden vergroot om te werven onder elkaars opdrachtgevers en zijn regels aangepast over contact met een collega over een volgende opdracht bij eenzelfde bestaand gebouw. De NMa verwacht dat deze aanpassingen meer concurrentie tussen architecten opleveren en opdrachtgevers ruimere keuzemogelijkheden geven bij de selectie van een architect. Dit kan leiden tot hogere kwaliteit van de geleverde architectendiensten. De NMa beëindigt hiermee de inventarisatie met betrekking tot de zelfregulering van de architecten.

Notariaat

De NMa voerde gesprekken met de betrokken beroepsorganisatie: de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie. Vervolgens vroeg de NMa op 30 maart 2006 aan de hand van een consultatiedocument om de mening van een brede groep betrokkenen in de markt voor notariële dienstverlening, waaronder consumenten en zakelijke afnemers. Daarbij is de vraag gesteld of bepaalde zelfregulering die geldt binnen het notariaat noodzakelijk en proportioneel is voor de goede uitoefening van het beroep van notaris. Het betrof onder meer het verbod op het toekennen van provisie en de beperkingen betreffende het inschakelen van intermediairs en het uitbesteden van werkzaamheden. Met het uitbrengen van het consultatiedocument is gewacht op de Kabinetsreactie naar aanleiding van het rapport van de Commissie Evaluatie Wet op het notarisambt. De consultatieronde is afgesloten met een rondetafelgesprek op 4 december 2006, waaraan diverse respondenten en belanghebbenden hebben deel genomen. In de eerste helft van 2007 zal naar aanleiding van de bevindingen een eindverslag worden gepubliceerd.

Advocatuur

De NMa heeft ook hier gesprekken gevoerd met de betrokken beroepsorganisatie: de Nederlandse Orde van Advocaten. Vervolgens vroeg de NMa op 23 oktober 2006 een brede groep betrokkenen, waaronder consumenten en zakelijke afnemers van de diensten die de advocatuur aanbiedt, naar hun mening aan de hand van een consultatiedocument. Daarbij is de vraag gesteld of bepaalde zelfregulering die geldt binnen de advocatuur noodzakelijk en proportioneel is voor de goede uitoefening van het beroep van advocaat of voor de bescherming van de afnemers. Het betrof onder meer regels die de advocaat verbieden bepaalde samenwerkingsverbanden aan te gaan en regels die het rechtstreeks benaderen van potentiële cliënten verbieden. Met het uitbrengen van het consultatiedocument is gewacht op de Kabinetsreactie naar aanleiding van het rapport van de Commissie Advocatuur. Na bestudering van de reacties op het consultatiedocument, zal de NMa in de loop van 2007 een rondetafelgesprek voor respondenten en belanghebbenden organiseren. Vervolgens zal ook ten aanzien van de zelfregulering van de advocatuur een eindverslag worden uitgebracht.

Accountants

De NMa voerde in 2006 gesprekken met de betrokken beroepsorganisaties: het Koninklijk Nederlands Instituut van Registeraccountants (NIVRA) en de Nederlandse Orde van Accountants-Administratieconsulenten (NOvAA). Daarnaast zijn ongeveer gelijktijdig diverse wetgevingstrajecten voltooid. Recent zijn tot stand gekomen de Richtlijn 2006/43/EG, de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta) en het Besluit toezicht accountantsorganisaties (Bta). Op grond van deze regelgeving hebben NIVRA en NOvAA in 2006 een groot aantal nieuwe verordeningen en nadere voorschriften vastgesteld en oude

regels ingetrokken. De NMa heeft deze verordeningen en nadere voorschriften becommentarieerd vanuit mededingingsperspectief. Eind 2006 waren nog niet alle nieuwe verordeningen en nadere voorschriften vastgesteld. In de loop van 2007 zal het beeld compleet zijn en zal de NMa haar bevindingen betreffende de zelfregulering bekendmaken.

4.6 Bouw

Wat stond er in de NMa-Agenda 2006?

De omvangrijke sanctietrajecten, waarbij ondernemingen kunnen deelnemen aan een versnelde procedure, worden in 2006 afgerond. Ook in het komende jaar blijft de bouw derhalve een belangrijke sector in het werk van de NMa. Uiteindelijk doel is deze markten te laten werken met een efficiëntere bedrijfsvoering en innovatie, die leidt tot welvaartswinst.

Lees meer over de NMa-Agenda 2006 (en 2007) op onze website onder het menu-item 'Jaarverslag'.

Voorgeschiedenis

In december 2002 toonde de Parlementaire enquêtecommissie bouwnijverheid zich in haar eindrapport geschokt door de omvang van de 'structurele kartelvorming, gefundeerd in ingenestelde gewoontes en de cultuur van de bouwnijverheid.' Zij constateerde dat het hoog tijd was 'om de ingesleten gewoontes uit te bannen en daadwerkelijk tot fundamentele veranderingen te komen.' Betrokkenen moesten 'schoon schip maken' om tot een 'nieuwe zakelijke verhouding' te komen.

Ondanks intensief NMa-onderzoek in 2003 naar mogelijke overtredingen in de bouwsector, leidend tot een aantal sanctiebesluiten waarbij aan ruim twintig bouwondernemingen een boete van in totaal meer dan 100 miljoen Euro werd opgelegd, constateerde de NMa begin 2004 dat er aan de kant van het bedrijfsleven weinig initiatief was om tot nieuwe zakelijke verhoudingen te komen. Rond dezelfde tijd verschenen berichten in de media over grootscheepse fraude in de deelsector burgerlijke en utiliteitsbouw (B&U). Kort daarop riepen het Kabinet en de NMa de bouwsector dringend op om schoon schip te maken, waaronder in ieder geval ook werd verstaan het geven van openheid over praktijken in het verleden.

Het Kabinet riep de bouwbedrijven op vóór 1 mei 2004 een clementieverzoek bij de NMa in te dienen. Nadat grotendeels op basis van deze clementieverzoeken (2004 en 2005) rapporten waren opgemaakt, lagen er bijna 1400 zaken voor. Het jaar 2006 heeft in het teken gestaan van het opleggen van sancties in het merendeel van deze zaken. Een enorme uitdaging, want nog niet eerder zag de NMa zich geconfronteerd met dergelijke hoeveelheden. Om een snelle en efficiënte afhandeling mogelijk te maken en daarmee bij te dragen aan een sectorbrede cultuuromslag, ontwierp de NMa speciaal voor deze periode in de bouwsector een versnelde procedure. *Zie: 'De praktijk': Het onderzoek in de bouwsector, p 40*

Afgeronde procedures in 2006 (versneld en regulier)

Medio 2006 werden de versnelde procedures in de deelsectoren Kabel & Leidingwerken, Groenvoorziening, B&U en Betonproducten afgerond. Daarmee was circa 90% van de zaken behandeld, waarna de tweede helft van het jaar in het teken stond van de reguliere (normale) sanctieprocedures voor de ondernemingen die conclusies van de rapporten betwistten.

In totaal legde de NMa in 2006 in eerdergenoemde zes deelsectoren van de bouwsector voor ruim 104 miljoen Euro aan boetes op. Samen met eerder opgelegde boetes komt het totaal voor deze deelsectoren op 240 miljoen Euro en voor de bouw in totaal op ruim 300 miljoen Euro. In 107 gevallen werd in 2006 besloten tot het afzien van het opleggen van een sanctie. Samen met eerdere besluiten in de bouw betekent dit dat in ongeveer 8% van de gevallen deelname aan de overtreding niet kon worden vastgesteld.

Terugblik

In relatief korte tijd is de NMa er in geslaagd een complete en omvangrijke sector onder handen te nemen. De versnelde procedures die in 2006 werden afgerond zijn gezien het hoge percentage deelnemers (90%) en gezien het relatief lage percentage bezwaren en beroepen (10%) een succes gebleken. De procedure heeft het gros van de betrokken bouwbedrijven de mogelijkheid geboden schoon schip te maken. De NMa richt zich inmiddels op de bezwaar- en beroepsprocedures die nog in ongeveer 10% van de zaken lopen. In november 2006 werden al de eerste besluiten op bezwaar genomen in de versnelde procedure in de deelsectoren GWW (32 zaken) en Installatie (12 zaken).

Nieuwe rapporten en besluiten in de bouw en aanverwante sectoren

Hoewel geen speerpunt meer in de agenda voor 2007 behoeft de bouwsector doorlopende aandacht. De sector mag nu bekend worden geacht met het verbod op mededingingsbeperkende afspraken, maar de NMa beseft dat een decennialange cultuur van structurele kartelvorming niet zomaar valt uit te bannen. Dat blijkt ook uit het feit dat er eind 2006 weer bouwgerelateerde rapporten zijn opgemaakt.

‘Bouwfraudeaffaire kan zich herhalen’

Cobouw | 26-10-2006

Het gaat daarbij om het rapport Ribcassetvloeren en breedplaatvloeren tegen negen producenten van geprefabriceerde betonvloeren. Zij worden ervan verdacht ook na het afronden van de parlementaire enquête in 2002 hun kartelgedrag te hebben voortgezet. Tussen begin 1998 en eind 2003 maakten zij kartelafspraken. Daarnaast is het rapport Sierstenen opgemaakt. Daarin worden negen producenten van betonnen sierbestratingsproducten verdacht van het maken van kartelafspraken tussen begin 1998 en eind 2005. De NMa heeft in beide onderzoeken gebruik gemaakt van bewijsmateriaal dat is aangeleverd door een aantal van de producenten. Deze producenten hebben gebruik gemaakt van de clementieregeling van de NMa.

Tot slot is er eind 2006 nog een sanctie opgelegd in de sector van de verzinkerijen voor het verdelen van in Nederland gevestigde klanten, in elk geval in de periode 1 januari 1998 tot 1 juli 2002. De betrokken ondernemingen hadden met deze gedragingen volgens de NMa als gemeenschappelijk doel hun in Nederland gevestigde klanten onderling te verdelen en deze verdeling te bestendigen. Voor de boeteplegging in deze zaak is gebruik gemaakt van bewijsmateriaal dat door de ondernemingen in de sector aan de NMa is overhandigd in diverse clementieverzoeken. In totaal zijn deze bedrijven voor ruim 3 miljoen Euro beboet. Aan één van de karteldeelnemers is geen boete opgelegd, omdat die onderneming de NMa als eerste informatie over het kartel gaf en daarom boete-immuniteit kreeg. De NMa benadrukt dat de aanpak van nieuw te ontdekken kartels in de bouwsector ‘back to normal’ gaat: een normale sanctieprocedure en beboeting volgens de algemeen geldende boeterichtsnoeren.

Zie: ‘De strategie’: Sancties, p 16

4.7 Vervoer

Wat stond er in de NMa-Agenda 2006?

Binnen de NMa is de Vervoerkamer belast met het toezicht op de naleving van de vervoerwetgeving. Scherp toezicht op de mededinging in vervoermarkten is noodzakelijk zolang ondernemingen een (tijdelijk) monopolie krijgen via een onderhands gegunde concessie respectievelijk vergunning voor vervoer of het beheer van de infrastructuur. De vervoerwetten zijn erop gericht te voorkomen dat deze ondernemingen misbruik maken van hun marktpositie.

Lees meer over de NMa-Agenda 2006 (en 2007) op onze website onder het menu-item 'Jaarverslag'

4.7.1 Sectorspecifiek toezicht

De Vervoerkamer houdt binnen de NMa specifiek toezicht op de vervoermarkten. Haar toezichtstaken vloeien voort uit de Wet personenvervoer 2000 (Wp2000), de Spoorwegwet (Sw) en de Wet luchtvaart (Wl).

Personenvervoer

Bij het toezicht van de NMa op de Wp2000 bleek in 2006 dat de gemeentelijke vervoerbedrijven steeds beter voldoen aan de verplichting dat zij een verklaring moeten uitbrengen waarin zij de financiële verhouding tussen gemeentelijke openbaarvervoerbedrijven en haar dochter- en zustervervoerders aangeven. Dit is nodig om er voor te zorgen dat middelen verkregen uit openbaar vervoer niet worden ingezet om activiteiten op andere, aanverwante markten te bekostigen. Verder adviseerde de Vervoerkamer in 2006 het Ministerie van Verkeer en Waterstaat over de wijziging van de Wp2000.

Zie: 'De kennis': Ontwikkelingen in wetgeving, p 34 Naar aanleiding van vragen die via de NMa Informatielijn of ConsuWijzer binnenkwamen, heeft de Vervoerkamer in 2006 ongeveer 30 maal consumenten en bedrijven van advies voorzien over vervoergerelateerde onderwerpen. Het merendeel betrof vragen over de tarieven en voorwaarden van het spoor-, bus- en taxivervoer.

Spoorvervoer

Begin 2006 heeft de Vervoerkamer de Spoormonitor uitgebracht waaruit zij de aandachtspunten voor het komende jaar haalt. *Zie: 'De kennis': Marktonderzoek, p 28* De belangrijkste aandachtspunten voor 2006 waren capaciteitsmanagement en de gebruiksvergoeding. Een betere verdeling van capaciteit op het spoor zorgt voor betere doorstroming van het hele spoorwegnet. Toezicht op de gebruiksvergoeding is nodig om de spoorvervoersector meer haar eigen kosten te laten betalen.

Capaciteitsmanagement

In 2006 lag de nadruk op de netverklaring. In de netverklaring, een product dat beheerder ProRail jaarlijks uitbrengt, moet alle relevante informatie staan over de door ProRail te leveren diensten, de inkoop en verdeling van capaciteit en andere diensten en ook het gebruik van de spoorweginfrastructuur. Voor nieuwe toetreders in de spoormarkt is het essentieel dat deze informatie volledig en makkelijk beschikbaar is. Op basis van de informatie uit de netverklaring kunnen spoorwegondernemingen gericht capaciteit op het spoorwegnet aanvragen. In 2006 voerde ProRail veel verbeteringen door in de netverklaringen 2006 en 2007. Onder dreiging van een dwangsom zijn ook de laatste noodzakelijke aanvullingen aangebracht, waarmee de informatie in de netverklaring nu volledig is.

'NMa wil helderheid bij ProRail'

FD | 30-08-2006

De Vervoerkamer behandelde in 2006 een klacht van goederenvervoerder Dillen & Lejeune Cargo NV (DLC) vs. ProRail met betrekking tot de capaciteitsverdeling. De Vervoerkamer heeft aangegeven dat ProRail, gezien de onveilige staat waarin het betreffende spoortraject Budel-Weert zich bevond, niet in staat was capaciteit te verlenen aan DLC. Wel had zij DLC beter moeten informeren.

Gebruiksvergoeding

De gebruiksvergoeding is het tarief dat spoorwegondernemingen betalen aan de beheerder om gebruik te mogen maken van het spoor. Hier waren diverse handhavingsmaatregelen noodzakelijk. Uit onderzoek bleek ten eerste dat spoorwegondernemingen en de beheerder ProRail geen prestatieregeling waren overeengekomen in hun toegangsovereenkomst. Een dergelijke regeling is wettelijk verplicht en stimuleert partijen prestaties op het spoor te verbeteren en verstoringen te verminderen. Na aandringen van de NMa zijn uiteindelijk alle partijen met terugwerkende kracht een prestatieregeling overeengekomen.

Verder constateerde de Vervoerkamer dat de regeling voor het heffen van een reserveringsvergoeding, die in de netverklaring is opgenomen, discriminerend uitpakte. Naar aanleiding van dit onderzoek heeft ProRail de regeling aangepast. Onderzoek wees ook uit dat in de begroting van ProRail kosten voor NCBG (Niet Centraal Bediende Gebieden) te hoog waren opgevoerd, waardoor de gebruiksvergoeding naar beneden moest worden bijgesteld. ProRail heeft 3,43 miljoen Euro terugbetaald aan vervoerders.

Internationale samenwerking spoor

Richtlijn 2001/14/EG, die aan de basis staat van de spoorliberalisering in de EU, draagt de toezichthouders van de EU-lidstaten op om samen te werken en informatie te delen om toegangsdrempels voor (nieuwe) spoorondernemingen terug te dringen. De Vervoerkamer maakte kennis met nieuwe toezichthouders, zoals de Belgische en de Tsjechische Vervoerkamer en woonde verschillende internationale congressen bij. Ook heeft de Vervoerkamer een actieve bijdrage geleverd aan de samenwerking op de spoorcorridors Rotterdam – Genua en Rotterdam – Lyon die door de internationale Ministeries van Transport is gestart.

Informele zienswijze inkoopcoöperatie Vivens

Vivens gaat voor de hele spoormarkt gezamenlijk gasolie en elektriciteit inkopen. Tevens gaat Vivens de tankinstallaties van ProRail exploiteren. Vivens moest een aantal aanpassingen aan haar statuten verrichten, zoals het inbouwen van een waarborg voor een onafhankelijke beslissing over deelname aan Vivens en een open toegang tot de tankinstallaties voor niet-leden. Daarnaast is een aantal aandachtspunten meegegeven waar Vivens in de praktijk tegenaan zou kunnen lopen waardoor zij in overtreding zou kunnen komen. Het afgeven van de zienswijze draagt bij aan transparante, niet-discriminerende inkoop van energie voor spoorwegondernemingen. Ook in dit geval was sprake van synergie tussen het algemene mededingingstoezicht en het sectorspecifiek toezicht, aangezien de Vervoerkamer samenwerkte met de directie Concurrentietoezicht en DTe.

Luchtvaart

Op 19 juli 2006 is een wijziging van de Wet luchtvaart in werking getreden op basis waarvan het toerekeningssysteem voor de kosten en opbrengsten van luchtvaartactiviteiten van Schiphol ter goedkeuring aan de NMa moet worden voorgelegd. *Zie: 'De kennis': Ontwikkelingen in wetgeving, p 33*

Loodswezen

De NMa adviseerde het ministerie van Verkeer en Waterstaat in 2006 in het loodsendossier, onder meer door het afgeven van een Uitvoerbaarheids- en Handhaafbaarheidstoets op de nieuwe wet Markttoezicht registerloodsen, en door te adviseren over de inhoud van het bij deze wet behorende besluit. De wet is in december 2006 aangeboden aan de Tweede Kamer. De verwachting is dat het parlement de wet in de loop van 2007 zal vaststellen. Na inwerkingtreding van deze wet zal de Vervoerkamer haar takenpakket uitbreiden.

4.7.2 Fusies en overnames

Overnames door Connexion

Sinds de invoering van de Wet personenvervoer 2000 (Wp2000) is de markt voor het openbaar vervoer geliberaliseerd. Het vervoer per bus, tram, metro en het regionale spoorvervoer worden via openbare aanbestedingen betwistbaar gesteld. De openbaarvervoermarkt heeft de kenmerken van

een biedmarkt. Vervoerbedrijven strijden om het verkrijgen van vaak omvangrijke concessies die uiteindelijk voor een periode van maximaal acht jaar worden gegund aan één vervoerder (behoudens bijzondere omstandigheden). De concurrentie is daarom intensiever dan op niet-biedmarkten, ondanks de hoge marktaandelen. Er zijn momenteel in Nederland drie grote vervoerbedrijven actief, namelijk Arriva, Connexxion en Veolia, die meedingen op verschillende grote concessies. Connexxion is de grootste speler. De NMa heeft eind december de overname door Connexxion van het gemeentelijke vervoerbedrijf GVU in Utrecht en het stadsvervoerbedrijf Novio in Nijmegen goedgekeurd. De NMa verwacht niet dat door de overname van de relatief kleine busvervoerbedrijven GVU en Novio, een belangrijke concurrent van Connexxion de markt zal verlaten. Bovendien leidt deze overname niet tot een aanzienlijke verslechtering van de concurrentiepositie van andere belangrijke vervoerbedrijven.

4.7.3 Kartels en economische machtsposities

OV Chipkaart

In het najaar van 2006 heeft de NMa een informele zienswijze afgegeven over het OV-chipkaartsysteem, het nieuwe elektronische betalingssysteem voor het openbaar vervoer. Dit systeem wordt per 1 januari 2009 landelijk ingevoerd en moet de nieuwe betaalstandaard voor reizen met het openbaar vervoer worden. De strippenkaart en het treinkaartje worden hiermee vervangen. Het systeem is ontwikkeld door Trans Link Systems (TLS) een samenwerkingsverband tussen vijf openbaar vervoerbedrijven, te weten: de Nederlandse Spoorwegen (NS), Connexxion, GVB, RET en HTM. TLS is verantwoordelijk voor de ontwikkeling, de invoering en het beheer van het systeem.

In de zienswijze signaleert de NMa twee risico's voor de concurrentie. In de eerste plaats ontbrak er een onafhankelijke beroepsmogelijkheid voor OV-bedrijven wanneer hen door TLS toelating tot het OV-chipkaartsysteem zou worden geweigerd. Naar aanleiding van deze constatering heeft TLS een onafhankelijke arbitrageregeling ingevoerd, waar onder andere niet toegelaten OV-bedrijven terecht kunnen met klachten. Daarnaast constateerde de NMa dat, door het bezit van NS van 55% van de aandelen in TLS en de daaraan gekoppelde zeggenschap, het risico ontstaat dat NS de toegang tot het chipkaartsysteem zou kunnen weigeren aan concurrenten. Dit laatste brengt dus een grote verantwoordelijkheid voor NS met zich mee om te waarborgen dat de directie van TLS op onafhankelijke wijze kan beslissen over de invulling van de toelatingsvoorwaarden van het OV-chipkaartsysteem zodat het risico op verstoring van de marktwerking wordt weggenomen. *Zie: 'De praktijk': Synergie, p 76*

4.8 Activiteiten buiten de NMa-Agenda

Wat stond er in de NMa-Agenda 2006?

[Deze agenda laat onverlet dat de NMa in 2006 op actuele ontwikkelingen blijft reageren.](#)

[Lees meer over de NMa-Agenda 2006 \(en 2007\) op onze website onder het menu-item 'Jaarverslag'.](#)

Het werk van de NMa mag zich immers niet beperken tot de in de NMa-Agenda geprioriteerde aandachtsvelden. Dat geldt zeker voor fusies en overnames, maar ook in veel gevallen voor onderzoeken naar kartels en economische machtsposities. Hieronder wordt een aantal zaken toegelicht. Meer zaken kunt u door middel van een zoekfunctie vinden op onze website onder het menu-item 'Jaarverslag'.

4.8.1 Fusies en overnames

Vlees

In februari verleende de NMa na onderzoek goedkeuring aan de overname van Slachthuis Groenlo door Dumeco, onderdeel van de Sovion groep. Beide partijen zijn actief op het gebied van het slachten van varkens en zeugen en het verder verwerken en verkopen van varkensvlees. Na onderzoek concludeerde de NMa dat de geografische markt voor het slachten van varkens en zeugen ruimer is dan Nederland en dat de gezamenlijke marktaandelen het niet aannemelijk maken dat een

economische machtspositie kan ontstaan of worden versterkt op de markten voor de inkoop van slachtvarkens en zeugen. Ook op de markten voor het verwerken en verkopen van varkensvlees heeft Sovion na de overname een dusdanig marktaandeel dat het niet aannemelijk is dat er een economische machtspositie kan ontstaan of wordt versterkt.

Hartige snacks

De NMa bepaalde in april 2006, na een beoordeling van de gevolgen van de concentratie, dat Smiths Food Group (onderdeel van PepsiCo) Duyvis mag overnemen. Beide partijen krijgen samen op het gebied van hartige snacks weliswaar een sterke positie, maar de concentratie leidt er niet toe dat een economische machtspositie ontstaat of wordt versterkt. Supermarkten kunnen – zo heeft de NMa geconstateerd – voldoende afnemersmacht uitoefenen op de nieuwe onderneming. Daarnaast bestaan er voldoende mogelijkheden voor toetreding. Ook blijven er voor consumenten en afnemers voldoende keuzemogelijkheden over voor hartige snacks, waaronder huismerken en andere merkproducten.

Suiker

In september 2006 heeft de NMa besloten dat zij nader onderzoek gaat doen naar het samengaan van Koninklijke Coöperatie Cosun U.A. en CSM Suiker B.V. Door de zeer hoge gezamenlijke marktaandelen van deze bedrijven kan de concurrentie op de Nederlandse markt voor de verkoop van suiker worden belemmerd. De NMa zal bij een vergunningsaanvraag diepgaand onderzoek doen naar de geografische omvang van de suikermarkt. De centrale vraag zal zijn of deze markt, mede door de inwerkingtreding van de Gemeenschappelijke Marktordening voor de suikermarkt op 1 juli 2006, een groter gebied gaat beslaan dan Nederland. Deze analyse is van belang voor de uiteindelijke vaststelling van de gezamenlijke positie van partijen op de suikermarkt. De NMa heeft daarom besloten dat voor het tot stand brengen van deze fusie een vergunning is vereist.

Supermarkten

De overname door Ahold van 29 Konmar-filialen werd eind oktober 2006 goedgekeurd. Dit gebeurde nadat Ahold de oorspronkelijk gemelde concentratie had aangepast op basis van zogeheten regioanalyses van de NMa. De NMa zag in de oorspronkelijk gemelde concentratie mogelijke mededingingsbezwaren op een aantal lokale markten voor de verkoop van dagelijkse consumptiegoederen via supermarkten. Op landelijk niveau is de toevoeging van de 29 Konmar-winkels aan het marktaandeel van Ahold weliswaar gering, maar op een aantal lokale markten zouden door de overname hoge gezamenlijke marktaandelen ontstaan, waardoor Ahold mogelijk nog maar weinig concurrentieprikkels zou ondervinden. Het remedievoorstel van Ahold houdt in dat Ahold in een aantal regio's haar AH- of C-1000-winkels aan een concurrerend supermarktbedrijf verkoopt. Daarnaast verplicht Ahold zich in twee nieuwe winkelcentra geen nieuwe supermarkt te realiseren. Dankzij deze wijziging wordt voorkomen dat er economische machtsposities zouden kunnen ontstaan of worden versterkt en behoudt de consument in de genoemde regio's voldoende keuze aan supermarkten. De Europese Commissie verwees de zaak eerder naar Nederland ('reasoned submission').

4.8.2 Kartels en economische machtsposities

Rapport Roosters

De NMa deed in 2006 onderzoek naar een mogelijke overtreding van de Mededingingswet en/of het EG-Verdrag door ondernemingen actief in de roostersector. Roosters worden voor verschillende doeleinden gebruikt; in de utiliteitsbouw, weg- en waterbouw, offshore, scheepsbouw en in de petrochemische industrie. Het onderzoek resulteerde in een rapport tegen vijf ondernemingen, onder meer actief op het gebied van productie en/of verkoop van roosters. De NMa verdenkt de betreffende bedrijven ervan tussen januari 1998 en maart 2004 kartelafspraken te hebben gemaakt met betrekking tot het verdelen van de markt, het vaststellen van het prijsniveau en het verdelen van individuele offerteaanvragen naar roosters van een bepaalde grootte. Vier ondernemingen hebben een clementieverzoek gedaan.

Rapport Groenvoorziening

In 2005 nam de NMa een besluit waarbij aan acht groenvoorzieners een boete werd opgelegd. Deze ondernemingen worden ervan verdacht in de periode voorafgaand aan vijf openbare aanbestedingen voor het onderhoud van groenvoorzieningen in de gemeente Maastricht overleg met elkaar te hebben gehad over het verdelen van deze aanbestedingen. Tijdens de verdere behandeling van deze zaak is nadere informatie naar voren gekomen over mogelijk andere betrokken ondernemingen. Daarom heeft de NMa in 2006 aanvullend onderzoek verricht naar vijf openbare aanbestedingen. Het onderzoek heeft uiteindelijk geresulteerd in een rapport tegen één onderneming.

Textiel

Een opvallende zaak is die van de CNV Dienstenbond versus de Vereniging van Grootwinkelbedrijven in Textiel (VGT). De vakbonden slaagden er in het eerste halfjaar van 2005 niet in om met de VGT tot overeenstemming te komen over een nieuwe CAO. De CAO 2002–2004 verviel zonder dat er een nieuwe CAO van kracht werd. De VGT adviseerde aan haar leden om eenzijdig gewijzigde arbeidsvoorwaarden toe te passen op nieuw personeel. CNV Dienstenbond diende daarop een klacht in bij de NMa. Volgens de Dienstenbond is het advies van de VGT een verboden prijsafspraken en dus in strijd met artikel 6 van de Mededingingswet. Anders dan in het primaire besluit acht de NMa CNV Dienstenbond in bezwaar wel ontvankelijk, maar het verzoek om handhavend optreden wordt afgewezen. De NMa is het met CNV Dienstenbond eens dat de vaste rechtspraak op grond waarvan CAO-regelingen in beginsel buiten de toepassing van het kartelverbod vallen, niet aan de orde is. Een CAO is immers niet tot stand gekomen; de kwestie betreft een eenzijdig handelen van de kant van de werkgeversvereniging. De afwijzing van de klacht gebeurt dan ook om andere redenen, die neerkomen op een gebrek aan prioriteit.

Wel is de NMa van mening dat haar grote terughoudendheid past ten aanzien van een verzoek om tussenbeide te komen in een geschil dat zich in wezen afspeelt in de sfeer van de arbeidsverhoudingen en dat in de eerste plaats de behartiging van sociale belangen tot inzet heeft. De NMa is van mening dat de burgerlijke rechter beter in staat is daarover te oordelen. Met inachtneming van dit uitgangspunt is de NMa nog nagegaan of er op het eerste gezicht sprake is van een gedraging van de VGT die evident de mededinging beperkt. Dit is niet het geval. Het advies van VGT heeft, gelet op de context waarin het is uitgebracht, niet tot doel de mededinging in deze zin te beperken. De gevolgen voor de consumentenprijzen van kleding en textiel zijn ook te onzeker en te indirect om een nader onderzoek en de daarmee gemoeide inzet van middelen te rechtvaardigen.

‘Blokker speelt niet langer met Toys’R’Us’

BN/De Stem | 16-03-2006

Speelgoed

Speelgoedketen Toys’R’Us en Blokker Holding B.V., eigenaar van onder andere Intertoys en Bart Smit, hebben op aandringen van de NMa maatregelen genomen die de mededinging op de Nederlandse speelgoedmarkt moeten bevorderen. Onderzoek van de NMa wees uit dat Blokker nauw betrokken was bij haar concurrent Toys’R’Us. Blokker heeft nu onder meer zijn controlerende stem in Toys’R’Us opgegeven. Een andere maatregel betreft het opheffen van de Raad van Commissarissen van Toys’R’Us waarin een vertegenwoordiger van Blokker zitting had. Het pakket van maatregelen zorgt ervoor dat de speelgoedketen Toys’R’Us als volwaardige concurrent van Blokker op de speelgoedmarkt actief kan worden. De NMa zal de speelgoeddetailhandelsmarkt, die wordt gekenmerkt door een hoge concentratiegraad, ook in de toekomst nauwlettend blijven volgen.

De effecten

Laten wij markten werken?
'Meten is weten'
en leert ons verbeteren.
Wij willen 'waar bieden
voor uw geld'.

Monique van Oers, directeur Juridische Dienst:
“De effecten van ons werk zijn niet altijd in cijfers uit te drukken. Een gezonde mededingingscultuur met kritische consumenten én bedrijven heeft vele facetten.”

De praktijk
Geschil-
beslechting

De praktijk

Geschilbeslechting

De effecten van ons optreden zijn niet alleen kwantitatief economisch van aard. Zo zijn kartels niet alleen economisch schadelijk, maar ook juridisch verboden en maatschappelijk ongewenst. Om het gunstigste effect te sorteren vinden wij optimale naleving belangrijker dan maximale handhaving. Geschilbeslechting blijkt in dit kader een effectief instrument. Wij kunnen van dit instrument gebruik maken in de energie- en vervoersector. Hiermee kunnen we concrete uitspraken doen over de wijze waarop de betreffende wet moet worden toegepast, zodat partijen op een efficiënte wijze een einde kunnen maken aan hun geschil zonder daarbij bijvoorbeeld in een later stadium de rechterlijke macht onnodig te belasten.

Afnemers die een geschil hebben met een netbeheerder kunnen dat aan ons voorleggen. De Elektriciteitswet en Gaswet kennen sinds 14 juli 2004 de mogelijkheid van geschilbeslechting. Wij beslissen in de regel binnen drie maanden op een aanvraag. De beslissing is bindend voor de betrokken partijen. Daardoor levert geschilbeslechting vaak direct resultaat op voor de consument. Zichtbaar effect van geschilbeslechting is dat netbeheerders, nadat wij zijn ingeschakeld, vaak alsnog proberen om een snelle minnelijke oplossing voor het geschil met hun

afnemers te vinden. Zo worden sommige geschillen zelfs opgelost voordat partijen zijn gehoord.

Een ander zichtbaar effect van geschilbeslechting is dat netbeheerders en zakelijke afnemers de laagdrempelige geschillenprocedure gebruiken om richtinggevende besluiten over verplichtingen uit de Elektriciteits- en Gaswet te verkrijgen.

Geschillen waarover wij handhaafbare besluiten hebben genomen betroffen de reikwijdte van de wettelijke aansluitplicht, de toelaatbaarheid van algemene voorwaarden, de toelaatbaarheid van transport- en aansluittarieven en diverse klachten over de wijze waarop afnemers door hun netbeheerder werden geïnformeerd.

Geschilbeslechting bleek in 2006 te voorzien in een duidelijke vraag van zakelijke en particuliere afnemers naar een snelle oplossing voor problemen met netbeheerders. In 2005 ontvingen we 35 aanvragen. In 2006 waren dat er 64 waarvan er 44 zijn afgedaan. In het laatste kwartaal van 2006 verdubbelde het aantal aanvragen voor geschilbeslechting ten opzichte van voorgaande kwartalen. Wij verwachten dat de populariteit van geschilbeslechting in 2007 verder zal toenemen. In het eerste kwartaal van 2007 waren al 20 aanvragen in behandeling.

NMa: DLC krijgt nu nog geen capaciteit van ProRail op hoofdspoor Budel-Weert

6 september 2006

ProRail kan niet verweten worden dat het geen capaciteit beschikbaar heeft gesteld aan Dillen & Le Jeune Cargo NV voor vervoer over het traject Budel-Weert. Dat heeft de NMa geoordeeld in een geschil tussen goederenvervoerder Dillen & Le Jeune Cargo en de beheerder van het spoor ProRail. Wel had ProRail DLC sneller en beter moeten informeren.

Dillen heeft al in december 2004 een aanvraag ingediend voor capaciteit op het baanvak Budel-Weert. ProRail heeft dit verzoek tot dusverre niet ingewilligd vanwege de onveilige situatie op het spoor. DLC betreurt dit omdat zij daardoor op minder efficiënte wijze goederenvervoer over het hoofdspoor kan verrichten.

De NMa concludeert dat ProRail weliswaar de zorg draagt voor het toegankelijk en veilig houden van het baanvak, maar dat het haar niet verweten kan worden dat zij deze noodzakelijke werkzaamheden nog niet heeft laten uitvoeren. ProRail heeft alles in het werk gesteld om de noodzakelijke werkzaamheden uit te voeren, maar heeft voor de uitvoering geen toestemming gekregen van de betrokken overheden

Bron: citaat uit persbericht NMa

Ans Ruijken, Clustermanager
Juridische Dienst, NMa “Geschilbeslechting
is bij uitstek een instrument met directe, tast-
bare effecten. Zo heeft het een positief effect op
goed netbeheer. Een voorbeeld hiervan is het
verbeteren van de wijze waarop afnemers door
hun netbeheerders worden geïnformeerd.”

Joke Mels, Senior Specialist Marktbeleid
ENECO NetBeheer B.V. “Geschilbeslechting
komt ten goede aan de kwaliteit van het net-
beheer. Wij hebben naar aanleiding van deze
geschilbeslechting een aantal keer onze proce-
dures opnieuw vormgegeven.”

Het onderzoek naar de effecten van markttoezicht is volop in ontwikkeling, in Nederland en daarbuiten. Wij voeren hierover discussie, onder meer met beleidsmakers en wetenschappers.

Impact op een markt

Met het oog op onze missie treden we op om een bepaalde markt beter te laten werken. Het effect is de mate waarin die markt beter werkt als gevolg van ons optreden. We proberen dit te beschrijven en waar mogelijk in cijfers uit te drukken. De NMa leert zo steeds beter de meest relevante problemen aan te pakken en daarvoor het juiste instrument te kiezen.

Impact op de hele economie

We streven welvaartswinst na door economisch impact te hebben. Het effect is een rekensom van de welvaartswinst door het optreden van de NMa in een bepaalde periode. We publiceren deze kwantitatieve effecten in het jaarverslag en in andere publicaties.

Onze Agenda

We willen de juiste problemen aanpakken. We consulteren daarover de samenleving om gericht te kunnen optreden. Onze voornemens stellen we echter onafhankelijk vast. We publiceren ze in de NMa-Agenda. Het effect is de mate waarin de problemen (ook die buiten de Agenda) zijn aangepakt. We leggen verantwoording af in het jaarverslag, onder meer door aan te geven wat ons optreden de samenleving oplevert. Zo verantwoorden we onze activiteiten en de resultaten.

5 Wat is het effect?

In voorgaande delen van dit jaarverslag is achtereenvolgens beschreven wat onze missie is, hoe wij die willen uitvoeren, welke kennis wij gebruiken en wat wij vervolgens in de praktijk doen. Dit deel 'De effecten', beschrijft hoe belangrijk het voor ons is om zicht te hebben op de effecten van ons werk. We gaan hier vooral in op de impact van ons optreden op de economie.

5.1 Het effect van het werk van de NMa

Sinds 2004 berekent de NMa structureel de effecten van haar toezicht. De NMa wil tonen dat haar werk de maatschappij iets oplevert. Daartoe maakt zij de economische effecten meetbaar en zichtbaar. Bij de berekening wordt voornamelijk ingegaan op het (korte termijn-) effect op de prijs en de aangeboden hoeveelheden. Het beter laten werken van markten draagt daarnaast ook bij aan kwalitatief betere producten, innovatieve en efficiëntere productiemethoden en hogere arbeidsproductiviteit. Die uitkomsten, die voornamelijk naar voren komen op de middellange termijn, laten zich lastig berekenen en zijn moeilijk toe te wijzen aan concrete ingrepen van de NMa. Daarom worden deze effecten niet apart berekend, hoewel ze potentieel wel zeer omvangrijk kunnen zijn.

'Mededingingsautoriteit pionier in Europa'

NRC | 21-06-2006

5.1.1 Methode berekening directe effecten

De aanpak voor het berekenen van de directe, korte termijn effecten van ingrijpen van de NMa sluit aan bij de aanpak die ook in het jaarverslag van 2004 en 2005 is gehanteerd en besproken. *Zie: jaarverslagen op www.nmanet.nl.* Bij het toezicht op de Mededingingswet heeft dit betrekking op de directe schade die ontstaat door een kartel of misbruik van een economische machtspositie en de schade die is voorkomen doordat een fusie niet is toegestaan, als die zou kunnen leiden tot een onaanvaardbare machtspositie van partijen. In de berekening moet een directe relatie bestaan tussen de toe te rekenen effecten en het optreden van de NMa, dus worden voor de berekening alleen formele besluiten meegenomen. Het betreft zaken waarin:

- een inbreuk is bewezen (en een sanctie is opgelegd);
- een fusie is verboden;
- het voornemen tot een fusie aanzienlijk is aangepast als gevolg van een interventie van de NMa, dan wel remedies zijn opgelegd; *Zie: 'De strategie': Enkele alternatieven, p 18*
- een voorgenomen fusie is ingetrokken als gevolg van een interventie van de NMa.

Voor die laatste groep zaken wordt het berekende effect, in lijn met de werkwijze van de OFT, voor 70% meegeteld in de meting. Ten aanzien van regulering wordt gekeken naar de effecten van prijsregulering door DTe op de regionale elektriciteits- en gasnetwerken.

Het effect bestaat uit twee delen, het prijseffect en het allocatie-effect. Het prijseffect houdt in dat afnemers een hogere prijs moeten betalen als gevolg van een kartel of misbruik van een economische machtspositie. In het geval van een fusie zouden de partijen de prijs hebben kunnen verhogen als de fusie niet was verboden of aangepast. In beide situaties hebben afnemers een 'te hoge' prijs betaald of zouden ze deze gaan betalen. Ook bij regulering gaat het om prijsverschillen, maar dan als gevolg van die regulering. Dit prijsverschil wordt vervolgens vermenigvuldigd met de afgezette hoeveelheid en zo wordt het prijseffect verkregen. Het allocatie-effect heeft te maken met een verandering in

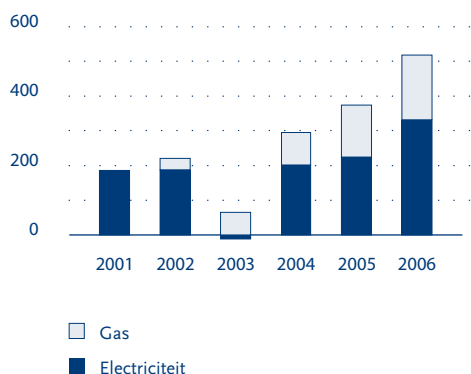
de afgenomen hoeveelheden. Door de hogere prijs zullen bepaalde afnemers geen producten meer aanschaffen. Ze 'verdwijnen' van de markt. Hierdoor ontstaat een verlies aan welvaart, het zogeheten 'dead weight loss'.

5.1.2 Baten van netwerkregulering

In eerdere jaarverslagen van de NMa is ook aandacht besteed aan de baten van netwerkregulering op de markt voor regionale beheerders van het elektriciteitsnetwerk. Naast de elektriciteitsmarkt houdt DTe ook toezicht op de gasmarkt. Ook in deze markt spelen netwerken een cruciale rol. Deze netwerken zijn te typeren als een natuurlijk monopolie. Om de afnemers te beschermen tegen mogelijk monopolistisch gedrag van de aanbieders, worden die gereguleerd. In de gasmarkt besloeg de eerste reguleringsperiode de jaren 2002–2004. Het ging hier alleen om de kleinverbruikers (tot 170.000 m³ per jaar). De tweede reguleringsperiode loopt van 2005 tot en met 2007 en omvat naast de kleinverbruikers ook de grootverbruikers. Zie: 'De Agenda': Energie, p 44

Voor het berekenen van de baten van het toezicht moet gebruik worden gemaakt van een zogeheten counterfactual, de situatie die zou bestaan zonder regulering. Bij deze analyse wordt er bij de counterfactual vanuit gegaan dat het netwerktarief jaarlijks met tenminste de inflatie toeneemt. Het werkelijke tarief wordt beperkt door de kortingen op de tarieven, die de regulering oplegt. Doel van deze kortingen is het bevorderen van de doelmatigheid. Door de werkelijke tariefontwikkeling vervolgens te vergelijken met de tariefontwikkeling die de inflatie volgt (de counterfactual), wordt het prijseffect van de regulering verkregen. Om te komen tot de totale baten wordt dit prijseffect vermenigvuldigd met het afgenomen volume.

Figuur 1: Baten regulering gas- en elektriciteitsnetwerken (in miljoenen Euro, in prijzen 2006)

In figuur 1 worden de baten van de regulering op de gas- en elektriciteitsmarkt weergegeven voor de jaren 2001 tot en met 2006 (in prijzen 2006). De baten van de regulering bedragen in 2006 ruim 500 miljoen Euro. De baten bij gas zijn lager dan bij elektriciteit omdat de omzetten van regionale gasnetbeheerders lager zijn dan die van de regionale elektriciteitsbeheerders. Daar staat tegenover dat er in de gassector hogere doelmatigheidskortingen zijn opgelegd (vergelijk een gemiddelde jaarlijkse korting van ca. 3% bij elektriciteit met ca. 3,8% bij gas). De baten voor de elektriciteit zijn in 2003 negatief. Dit komt door de verwerping van de oorspronkelijke x-factoren in de uitspraak van het CBB in de zaak Nuon – Reliant uit 2003. Als wordt gekeken naar het totale effect over zes jaren bezien voor elektriciteit en gas kan het voordeel van regulering voor de afnemer worden becijferd op ruim 1,8 miljard Euro.

5.1.3 De baten van het werk van de NMa

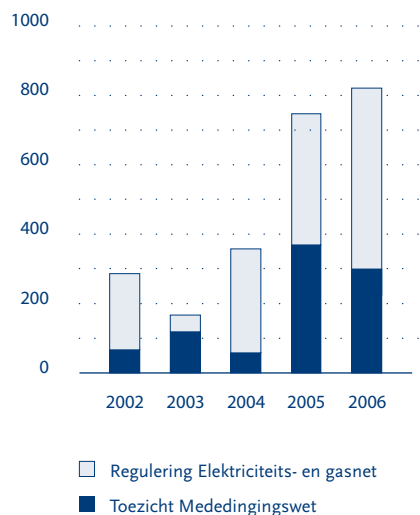
In de gehanteerde berekeningsmethode wordt uitgegaan van besluiten van de NMa. Marktpartijen kunnen echter bezwaar en beroep aantekenen tegen deze besluiten. Indien dit bezwaar of beroep in hoogste instantie geheel of gedeeltelijk gegrond wordt verklaard wat betreft de materiële beoor-

deling of als de NMa afziet van verder procederen, dan wordt het eerder berekende effect geheel uit de berekening verwijderd. In 2006 waren er vier zaken die door aanpassingen van een besluit of een gerechtelijke uitspraak leidden tot een aanpassing van de eerder berekende effecten. In totaal moet op eerdere jaren voor ruim 500 miljoen Euro worden gecorrigeerd. Deze aanpassingen zijn al doorgevoerd in onderstaande figuur 2.

Het effect heeft, wat betreft het mededingingstoezicht, betrekking op 21 zaken waarvan 12 zaken betrekking hebben op concurrentietoezicht en 9 zaken op concentratiecontrole. Bij de meeste zaken in het concurrentietoezicht is gedetailleerde informatie beschikbaar over het prijseffect die vervolgens is gebruikt in de berekening. Bij de zaken waar geen gedetailleerde informatie beschikbaar is, is gebruik gemaakt van de standaardregel van een prijseffect van 1%. Deze standaardregel is ook toegepast bij de fusiezaken. Het economische effect van de 21 zaken bedroeg in 2006 ruim 300 miljoen Euro. Het berekende economische effect ligt daarmee iets lager dan in 2005. In de bouwfraude zijn in 2005 vooral de grotere zaken behandeld.

Het uiteindelijk berekende effect, dus inclusief de baten van netwerkregulering, bedraagt in 2006 ruim 800 miljoen Euro (zie figuur 2). Daarmee ligt het totale bedrag iets hoger dan in 2005. Onderstaande figuur geeft de baten van het toezicht weer.

Figuur 2: Baten toezicht Mededingingswet en regulering (in miljoenen Euro, in prijzen 2006)

De gepresenteerde gegevens zijn conservatieve schattingen, specifiek gericht op korte termijn prijs- en hoeveelheidseffecten. Meer dynamische effecten zoals innovaties en productiviteitsverbeteringen blijven in deze berekening buiten beschouwing. Als deze andere effecten meegenomen zouden worden, dan zou de inschatting van het effect van het toezicht van de NMa naar verwachting aanzienlijk groter zijn.

5.2 Anticipatie van het MKB op toezicht door de NMa

Naast de effecten die direct zijn te relateren aan activiteiten van de NMa, hebben de activiteiten van de NMa ook effect op de spontane naleving van Mededingingswet. Deze draagt bij aan de optimale naleving van de wet en is daarmee essentieel bij het bereiken van de doelstelling van de NMa: markten laten werken. De spontane naleving is echter lastig te kwantificeren. In 2005 is een eerste poging gedaan om inzicht te krijgen in deze spontane naleving bij het MKB. Het onderzoeksbureau EIM heeft data verzameld bij ruim 2.500 bedrijven uit het MKB (1-100 werknemers). In deze categorie

valt zo'n 99% van alle bedrijven. In 2006 is deze meting herhaald onder zo'n 2.250 bedrijven. Omdat de manier van gegevensverzameling in beide metingen vergelijkbaar is, kan gekeken worden of de waargenomen concurrentiedreiging en/of de onderliggende krachten zijn veranderd.

Het onderzoek

In het onderzoek wordt gekeken naar zes krachten die concurrentiedruk kunnen uitoefenen, te weten:

- directe concurrenten;
- onderhandelingsmacht van afnemers;
- onderhandelingsmacht van leveranciers;
- (potentiële) toetreders;
- substituten, en
- het institutionele kader in de vorm van optreden van onder andere de NMa.

Voor ieder van deze krachten zijn twee stellingen geformuleerd die een indicatie geven voor hun intensiteit. Van de zes krachten hebben de onderhandelingsmacht van afnemers en directe concurrenten het grootste effect. Dit is een indicatie dat in de meeste markten normale concurrentiekrachten hun werk doen. Het optreden van de NMa is ook van belang, maar van een andere orde van grootte. Dit is niet vreemd en toont aan dat de NMa zorgt voor een kader waarbinnen de andere concurrentiekrachten hun werk kunnen doen. In tabel 1 worden de gemiddelde scores voor de concurrentiekrachten interne concurrentie, afnemersmacht en het belang van de Mededingingswet en de NMa weergegeven voor de jaren 2005 en 2006. Van deze drie krachten is alleen de gemiddelde score van de Mededingingswet en de NMa significant toegenomen. Dit betekent dat de anticipatie van het MKB op de handhaving door de NMa relatief en absoluut toeneemt.

Tabel 1: Gemiddelde score concurrentiekrachten

Concurrentiekracht	Gemiddelde score 2005	Gemiddelde score 2006
Directe concurrenten	3,04	3,06
Afnemersmacht afnemers	3,34	3,29
Mededingingswet / NMa	2,40	2,58

Bedrijven geven een score op een stelling op een 5 puntsschaal die loopt van 1, helemaal mee oneens, tot 5, helemaal mee eens

In tabel 2 worden de stellingen die betrekking hebben op de Mededingingswet en de NMa nader bekeken. In 2006 gaf ruim 31 % van de geïnterviewde bedrijven aan dat uitspraken van de mededingingsautoriteit hun bedrijfsbeslissingen 'sterk beïnvloeden'. In 2005 was dit bijna 24%. Op de stelling 'De NMa is zeer actief in onze markt' geeft bijna 23 % van de bedrijven aan het eens, dan wel helemaal mee eens te zijn met deze stelling. Dit is een significante stijging van ruim 5% ten opzichte van 2005. De gemiddelde score op de stelling 'Uitspraken van mededingingsautoriteiten beïnvloeden sterk de manier waarop we zaken doen in onze markt' ligt hoger dan op de stelling 'De NMa is zeer actief in onze markt'. Dit is logisch: de NMa moet prioriteiten stellen en kan slechts actief zijn op een beperkt aantal markten. Het is echter ook een indicatie dat het optreden van de NMa in een bepaalde markt uitstralingseffecten heeft op andere markten.

Tabel 2: Beïnvloeding door de NMa

Stelling	% eens + helemaal mee eens 2005	% eens + helemaal mee eens 2006
Uitspraken van mededingingsautoriteiten beïnvloeden sterk de manier waarop we zaken doen in onze markt	23,7	31,4
De NMa is zeer actief in onze markt	17,2	22,6

De organisatie

We hechten aan
onze zelfstandigheid en
volgen onze eigen lijn:
effectief, slagvaardig
én realistisch.

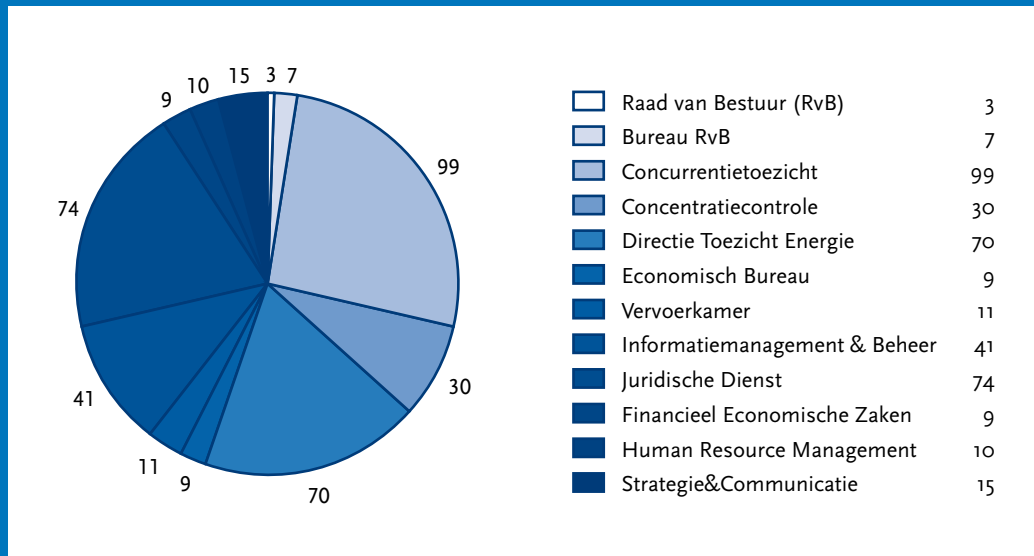
Marga Zuurbier, directeur Vervoerkamer:

“De NMa heeft een debatcultuur. Dat is geen doel op zich, maar bedoeld om inhoudelijk nog sterker te worden, te verdiepen en transparant te zijn.”

De praktijk
Synergie

Aantal fte's per NMa organisatie-onderdelen

De praktijk Synergie

De verschillende directies binnen de NMa
De NMa bestaat uit meerdere organisatieonderdelen. Naast verschillende staven heeft de NMa twee kamers – de Vervoerkamer en DTe – en drie directies – de directie Concurrentietoezicht, de directie Concentratiecontrole en de directie Juridische Dienst.

Over het algemeen werken deze organisatie-onderdelen zelfstandig, maar regelmatig is bij de behandeling van een zaak de expertise van meerdere directies nodig. In dergelijke zaken komt duidelijk naar voren dat synergie binnen het kamermodel één van de krachten is van de NMa. Hier past wel een nuancering. Binnen de systematiek van de Mededingingswet is het verplicht om het onderzoek en de oordeelsvorming, die leiden tot een rapport, te scheiden van de sanctionering. Dit houdt in dat de directies Concurrentietoezicht en Concentratiecontrole het onderzoek doen en de Juridische Dienst een eventueel sanctiebesluit schrijft en bezwaarschriften behandelt.

Samenwerking bij informele zienswijze OV-chipkaart

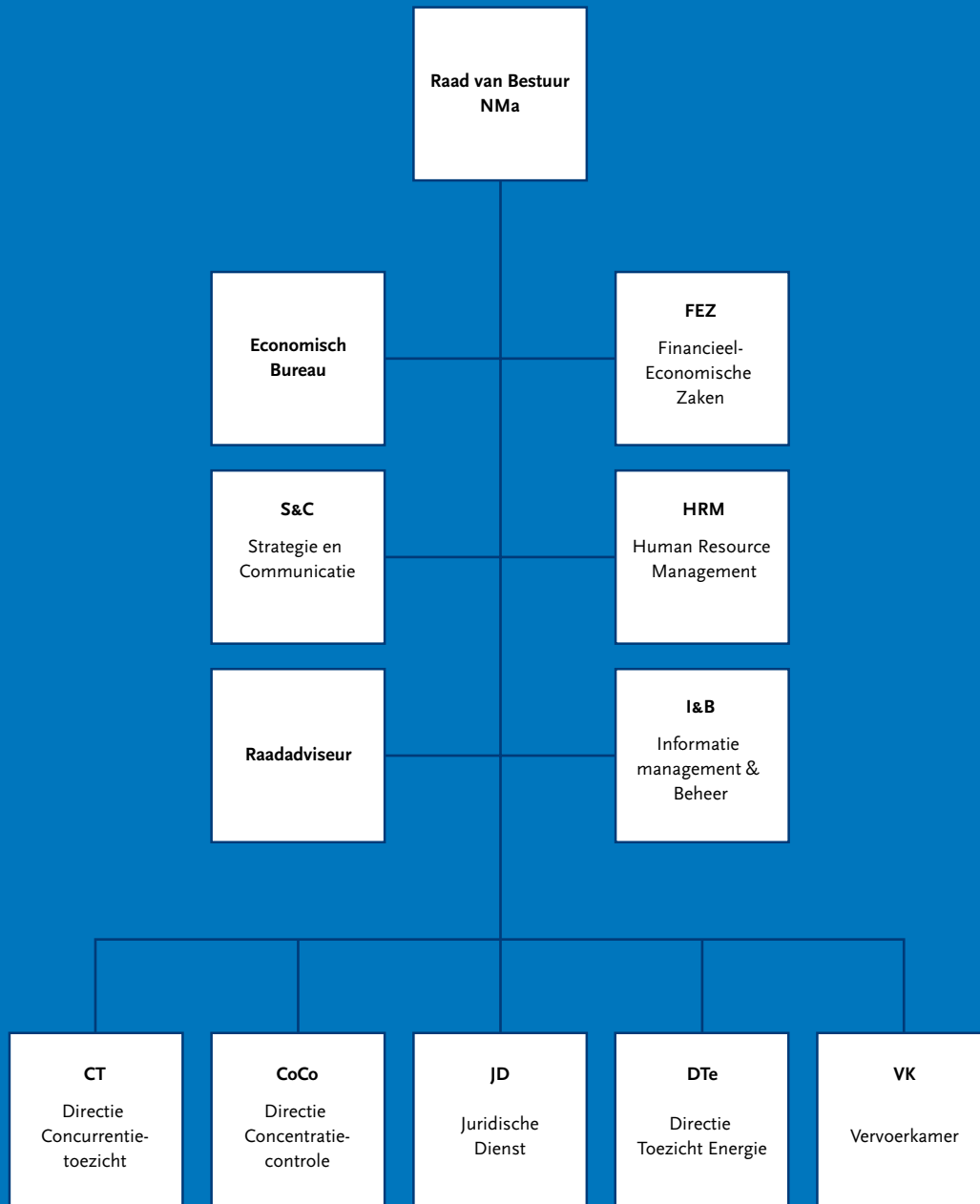
Een sprekend voorbeeld van samenwerking tussen directies is de informele zienswijze OV-chipkaart. In het najaar van 2006 heeft de NMa een informele

zienswijze afgegeven over het OV-chipkaartsysteem, het nieuwe elektronische betalingssysteem voor het openbaar vervoer. De strippenkaart en het treinkaartje worden hiermee vervangen. In de zienswijze hebben wij uiteindelijk twee risico's voor de concurrentie gesignaleerd.

In de eerste plaats ontbrak er een onafhankelijke beroepsmogelijkheid voor OV-bedrijven wanneer hen door TLS toelating tot het OV-chipkaartsysteem zou worden geweigerd. Daarnaast constateerden wij dat, door het bezit van NS van 55% van de aandelen in TLS en de daaraan gekoppelde zeggenschap, het risico ontstaat dat NS de toegang tot het chipkaartsysteem zou kunnen weigeren aan concurrenten.

Zie: 'De Agenda': Vervoer, p. 61

Het voornemen tot invoering van het OV-chipkaartsysteem is getoetst aan de artikelen 6 en 24 van de Mededingingswet. Het zwaartepunt van het onderzoek lag daarom bij de directie Concurrentietoezicht. Voor een goed begrip van de markt was echter sectorspecifieke kennis van de openbaarvervoermarkt nodig. Dit vereiste een samenwerking tussen de directie Concurrentietoezicht en de Vervoerkamer. Hiervoor werd een projectgroep gecreëerd waarin de twee organisatie-onderdelen van elkaars kennis gebruik maakten.

Renée Elzinga, Sectorhoofd Regulatory Affairs & Compliance, NS Groep NV
“Coördinatie binnen de NMa is een pluspunt, expertise kan worden gebundeld en gedeeld. Hoewel de sectorspecifieke toezichthouder niet over algemeen mededingingsrechtelijke zaken gaat, kan een gebundeld aanspreekpunt zeker zo zijn voordelen hebben.”

John de Vries, Medewerker Concurrentietoezicht, NMa

“De Vervoerkamer is bij mededingingszaken in de vervoersector het externe aanspreekpunt. Terwijl het zwaartepunt van het onderzoek bij de directie Concurrentietoezicht ligt. Maar gezien de specifieke expertise van de vervoermarkt die bij de Vervoerkamer aanwezig is, ligt dit in de rede. We opereren als één geheel.”

Onze mensen werken samen met flexibiliteit en vertrouwen als uitgangspunt. Synergie is ons streven. We zijn gegroeid en er is veel veranderd. In de loop der jaren kwamen er veel taken bij.

Starten

Bij onze oprichting staat een kleine groep mensen voor de taak om heel veel zaken te beoordelen. DTe wordt bij de NMa gevoegd om haar taken op energiegebied uit te voeren. In onze jonge organisatie nemen de kennis en ervaring snel toe.

Ontwikkelen

We krijgen er in de loop der jaren veel nieuwe wettelijke taken bij. De Vervoerkamer wordt opgericht. Het onderzoek in de bouwsector barst in volle hevigheid los. We zijn zeer actief op de arbeidsmarkt om jonge én ervaren krachten aan te trekken om het werk te klaren.

Verfijnen

We worden in 2005 een Zelfstandig Bestuursorgaan (ZBO). De organisatie is stabiel; we kennen onze taken, we kennen de markten en ontwikkelen ons gestaag verder. Onze kennis van markten en de effectiviteit van ons werk moet in de toekomst blijven groeien.

6 Met welke middelen werkt de NMa?

In voorgaande delen, getiteld 'De strategie', 'De kennis' en 'De Agenda', werden de activiteiten van de NMa beschreven. In het deel 'De effecten' bleek dat ons werk de samenleving in 2006 ongeveer 800 miljoen Euro opleverde. Dit deel 'De organisatie' beschrijft met welke middelen we ons werk doen. Onze mensen en een efficiënte organisatie van hun werk zijn van groot belang. Onze bedrijfsvoering richt zich op een optimale ondersteuning door onder meer het personeelsbeleid, de informatisering en het financiële beheer.

6.1 Organisatie

De NMa functioneert sinds juli 2005 als een Zelfstandig Bestuursorgaan (ZBO) met een Raad van Bestuur aan het hoofd. In 2006 hebben zich weinig grote organisatorische veranderingen voorgedaan. Het Economisch Bureau van de NMa is formeel opgericht. Het Clementiebureau van de NMa maakt sinds april 2006 onderdeel uit van de directie Concurrentietoezicht. Tevens kregen in 2006 het Beroepencentrum en het Wetgevingscentrum een formele status binnen de organisatie. Zie: 'De kennis': Kennis- en kwaliteitsmanagement, p 32

6.2 Personeel

Binnen het HRM-beleid van de NMa bleef de aandacht gericht op de bestaande drie doelstellingen: aantrekkingskracht, innovatief vermogen en goed werkgeverschap. Deze zijn vertaald in een aantal concrete resultaten. In onderstaande tabel is de realisatie over 2006 weergegeven:

Tabel 1: De NMa als aantrekkelijk werkgever

Kritische succesfactor	Monitoringsinstrument	NMa-norm	Realisatie NMa 2006
Aantrekkingskracht NMa	Doorlooptijd vacatures	85% binnen 3 maanden	80%
	Uitstroom vast personeel binnen 1 jaar (instroom binnen 1 jaar gedeeld door uitstroom binnen 1 jaar)	Max. 5%	0%
	Verhouding man-vrouw	50% – 50%	52% – 48%
	Percentage vrouwen op MD-functies (S14 en hoger)	32%	42%
	Bezettingsgraad	95%	95,9%
	Integriteit	Geen incidenten	Geen incidenten
Innovatief vermogen	Mobiliteit (gemeten naar bezetting peildatum 31 december 2006)	Min. 10% – max. 20%	Instroom 26,5% Doorstroom 12,7% Uitstroom 18,8%
	Percentage van de loonsom dat besteed wordt aan opleidingen	3%	2,9%
Goed werkgeverschap	Ziekteverzuim (excl. zwangerschapsverlof)	Max. 3,8%	4,35%
	Resultaten exitinterviews (organiseren feedback)	75% van de uitstroom	76%

Aantrekkingskracht van de NMa

Regelmatig blijkt dat NMa-ers met 3 à 5 jaar werkervaring een loopbaanstap buiten de NMa willen maken. Dat maakt extra recruitmentinspanningen door HRM en het management noodzakelijk. Hierdoor kwam de doorlooptijd van vervulling van vacatures dit jaar weliswaar iets onder de NMa-norm uit, maar de NMa is er wel in geslaagd de bezettingsgraad per 31 december 2006 iets boven de gestelde norm te laten uitkomen. Bij de NMa is de spanning op de arbeidsmarkt, met name voor

juristen en economen, zeer sterk voelbaar. Net als in vorige jaren blijkt vooral de werving van ervaren medewerkers (5 à 7 jaar werkervaring) een lastige opgave.

In 2006 bedroeg het totale aantal vacatures 230. In dit totaal is zowel interne doorstroom (48) als nieuwe instroom (182) verwerkt. Die nieuwe instroom is onder te verdelen in vaste medewerkers (59), tijdelijke medewerkers (100) en stagiaires (23). In totaal werden 2053 sollicitaties verwerkt, ruim 300 meer dan in 2005. Het aantal medewerkers van de NMa kwam per 31 december 2006 uit op 378 (356,2 fte). Op diezelfde peildatum in 2005 waren er 366 medewerkers. Deze cijfers zijn exclusief stagiaires en uitzendkrachten. De gemiddelde leeftijd bij de NMa was 37 jaar, net als in 2005.

De arbeidsmarktcommunicatie werd kwalitatief versterkt. In 2006 is door bureau Synergie een quick scan uitgevoerd naar de praktijk van de arbeidsmarktcommunicatie door de NMa. De verbeterpunten worden in 2007 ter hand genomen. Om de NMa te profileren als aantrekkelijk werkgever is voor de NMa ook een wervingsteam met enthousiaste medewerkers actief. Op bedrijven- en studentendagen geven zij voorlichting over het werk van en het werken bij de NMa. In 2006 organiseerde de NMa twee 'inhouse-dagen' waarbij studenten in de eindfase van hun studie werden uitgenodigd voor een kennismaking met de NMa. Daarnaast heeft de NMa in 2006 vijftien keer deelgenomen aan bedrijvendagen en beurzen.

Innovatief vermogen

In lijn met wat al werd opgemerkt, was bij de NMa in 2006 een verdere stijging van de door- en uitstroom waarneembaar; dit jaar was de doorstroom 12,7% en de uitstroom 18,8%. De instroom in 2006 bedroeg 26,5% zodat het grootste deel van de vacatures weer kon worden ingevuld. De NMa streeft naar een breed geschakeerd personeelsbestand qua kennis en ervaring. Naast brede inzetbaarheid wordt er bij selectie van kandidaten aandacht geschonken aan specifieke sector kennis, de beroepsmatige achtergrond en een evenwichtige opbouw van het personeelsbestand qua kennis en ervaring.

Loopbaanbeleid

Eind 2006 heeft de Raad van Bestuur in overleg met de Ondernemingsraad (OR) van de NMa het loopbaanbeleid bij de NMa aangepast. Dit beleid komt voort uit een inventarisatie van de selectieprocedures en de loopbaanvorming bij de NMa. De kernpunten van het beleid zijn vergrote aandacht voor de loopbaan en mobiliteit in het jaarlijkse functioneringsgesprek, een vereenvoudigde procedure voor openstelling en vervulling van vacatures met bijbehorende spelregels over salarisontwikkeling en een periodieke cijfermatige verantwoording (achteraf) van de vacaturevervulling en bevorderingen.

In het kader van het loopbaanbeleid is ook aandacht geweest voor een verdere uitbouw van het opleidingsbeleid bij de NMa. Zo is afgesproken dat in verband met de vergrote, expliciete verantwoordelijkheid van managers voor de loopbaan en de mobiliteit van hun medewerkers, ook voor hen een op maat gesneden cursusaanbod ontwikkeld wordt. In 2006 zijn in totaal 609 opleidingen en trainingen gevolgd (intern en extern). De kosten hiervan bedroegen 2,9% van de loonsom, waarbij uiteraard de interne opleidingen kostenbesparend werkten. Met die uitkomst is de NMa-norm van 3% dicht genaderd; in 2005 werd 2,6% van de loonsom hieraan besteed.

Goed werkgeverschap

Na een daling in 2005 tot 3,5% is het totale ziekteverzuim in 2006 gestegen tot 4,35%. Het verzuim korter dan 6 weken bedroeg 2,21%, het verzuim langer dan 6 weken kwam uit op 2,14%. Deze cijfers maken duidelijk dat meer aandacht moet worden besteed aan het arbobeleid en aan de terugdringing van het ziekteverzuim, onder andere in de sociaal-medische teams. Daarom wordt het belang hiervan intern nog meer onder de aandacht gebracht.

Medezeggenschap

In 2006 vond zes keer overleg plaats tussen de Raad van Bestuur ('de bestuurder') en de ondernemingsraad (OR). De OR bracht onder meer advies uit over het loopbaanbeleid, de inrichting van backoffices bij DTe en de directie Concurrentietoezicht (voor de oprichting van ConsuWijzer) en samenwerking tussen de directies Concentratiecontrole en Concurrentietoezicht. Eén van de OR-leden is vertegenwoordigd in de departementale ondernemingsraad van EZ.

6.3 Ondersteuning

ICT

Een kennisorganisatie zoals de NMa kan niet zonder een gedegen en goed functionerende ICT-structuur. In 2006 is een zogeheten Kennisportaal ingericht, waarmee alle beschikbare elektronisch opgeslagen informatie kan worden ontsloten. Zie: 'De kennis': Kennis- en kwaliteitsmanagement, p 31 Er is een start gemaakt met een Document Management Systeem, een digitaliseringsproject dat in de komende twee jaar geleidelijk zal worden ingevoerd. In 2006 is de NMa ook begonnen met het vernieuwen en uitbreiden van het managementinformatiesysteem. Informatiebeveiliging is eveneens van groot belang. De NMa heeft daarom in 2006 geïnvesteerd in zowel specifieke maatregelen als in technische vernieuwingen om schade te voorkomen.

Integriteit

In verband met een wijziging in het Algemeen Rijksambtenarenreglement (art. 61a) heeft het ministerie van Economische Zaken de gedragscode integriteit EZ gepubliceerd, die bindend is voor alle EZ-ambtenaren, dus ook voor medewerkers van de NMa. In deze nieuwe gedragscode worden veel onderwerpen (opnieuw) belicht, zoals het belang van integriteit, de geldende spelregels, de klokkenluidersregeling, de Klachtenregeling ongewenste omgangsvormen en de ambtelijke orde-maatregelen en sancties. Volgens vaste procedure wordt nieuwe medewerkers bij de NMa ook gevraagd opgave te doen van hun nevenwerkzaamheden en het eventuele bezit van een effecten-portefeuille. Zonodig wordt getoetst of dit in strijd is met de gedragsregels van de NMa. Daarnaast wordt jaarlijks aan de medewerkers gevraagd te verklaren dat men zich gehouden heeft aan de bestaande afspraken. In 2006 hebben zich geen incidenten voorgedaan op het gebied van de integriteit.

6.4 Financiën

NMa

Dit deel bevat de verkorte financiële verantwoording over 2006 van het ambtelijk apparaat van de NMa, inclusief DTe en de Vervoerkamer. De NMa ontvangt van het ministerie van Economische zaken middelen voor personele- en materiële kosten. Deze worden toegewezen door middel van een budgetbrief. De NMa (en EZ) stuurt in haar begrotingsuitputting op verplichtingen. Kasuitgaven zijn hier een logisch gevolg van.

Waarderingsgrondslagen

Alle bedragen zijn opgenomen tegen nominale waarde. De vorderingen blijven tot het volledige bedrag opgenomen tot zij wegens vermoedelijke oninbaarheid buiten invordering worden gesteld.

NMa (Ambtelijk apparaat)

Het belangrijkste gegeven is dat de NMa geen overschrijding kende, noch op verplichtingenniveau, noch op uitgavniveau. De NMa is binnen het budget gebleven. Met betrekking tot de kasuitgaven heeft de NMa een onderschrijding van 4,9 miljoen Euro. Een deel van de uitputting zal naar verwachting in 2007 worden gerealiseerd. Wat betreft de ontvangsten is de begroting voor 98% gerealiseerd. In 2006 is 147,1 miljoen Euro aan ontvangsten verantwoord. Het grootste deel van deze ontvangsten vloeit voort uit opgelegde boetes, in 2006 en eerdere jaren. In 2006 zijn boetes opgelegd met een totale hoogte van 114,1 miljoen Euro. De NMa had op 31 december 2006 voor circa 20 miljoen Euro aan bankgaranties van bedrijven ontvangen als zekerheid voor opgelegde boetes.

Totaal overzicht 2006

Tabel 1 Realisatie ten opzichte van de budgetbrief (in duizenden Euro)

Omschrijving	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
Budgetbrief/EZ-begroting	40.692	41.249	150.619
Realisatie	40.544	36.349	147.193
Onderschrijding	148	4.900	3.426
Onderschrijding (%)	0,36%	11,88%	2,27%

Verplichtingen

Tabel 2 Verplichtingen verdeeld naar NMa en DTe (bedragen zijn in Euro)

Omschrijving	Toegekend budget 2006	Realisatie 2006	Realisatie 2005
Personeel NMa incl. Vervoerkamer	22.416.000	22.242.181	18.743.240
Personeel DTe	5.248.000	4.692.219	4.103.573
Totaal personeel	27.664.000	26.934.400	22.846.813
Materieel NMa incl. Vervoerkamer	8.984.000	12.089.760	12.179.482
Materieel DTe	4.044.000	1.519.625	3.744.588
Totaal materieel	13.028.000	13.609.385	15.924.070
Totaal	40.692.000	40.543.785	38.770.883

De verplichtingen van de NMa voor de personele uitgaven zijn in 2006 gestegen ten opzichte van 2005. Daarvoor zijn een aantal belangrijke verklaringen. De NMa heeft extra budget gekregen ten behoeve van de afhandeling van verschillende sanctietrajecten in het bouwdoosier. Zie: 'De Agenda': *Bouw*, p 57 en 'De praktijk': *Het onderzoek in de bouwsector*, p 40 Daarnaast is het budget van de NMa verhoogd voor de ondersteuning van de Consumentenautoriteit op het gebied van bedrijfsvoering. Een derde oorzaak zijn de incidentele budgetten voor actuele onderzoeken van DTe. Zie: 'De Agenda': *Energie*, p 44

Uitgaven

Tabel 3 Uitgaven (bedragen zijn in Euro)

Omschrijving	Toegekende Budget 2006	Realisatie 2006	Realisatie 2005
Personeel NMa incl. Vervoerkamer	23.009.000	19.649.227	18.362.268
Personeel DTe	5.248.000	4.471.310	4.025.464
Totaal personeel	28.257.000	24.120.537	22.387.732
Materieel NMa incl. Vervoerkamer	8.946.000	9.179.303	10.567.857
Materieel DTe	4.046.000	3.049.163	2.409.262
Totaal materieel	12.992.000	12.228.466	12.977.119
Totaal	41.249.000	36.349.004	35.364.851

De uitgaven van de NMa zijn inclusief de kosten van de Vervoerkamer. De Vervoerkamer wordt via de EZ begroting gefinancierd door het ministerie van Verkeer en Waterstaat. Zie: 'De Agenda': Vervoer, p 59. In 2006 bedragen de kasuitgaven van de Vervoerkamer 1.298.360 Euro. Het verschil tussen het budget 2006 en de realisatie 2006 wordt onder andere verklaard door het niet ontvangen van facturen inzake de huur (circa 2 miljoen Euro).

De personele en materiële uitgaven (betalingen) zijn in onderstaande tabel uitgesplitst voor de totale NMa-organisatie.

Tabel 4 Uitgaven (bedragen zijn in Euro)

Grootboekrekening en Omschrijving	Toegekend budget	Realisatie	Realisatie
	2006	2006	2005
Personeel			
400000 Loonkosten		18.952.796	19.106.262
400001 Overwerk		16.419	15.417
400002 Eenmalige extra's / Aardigheidjes personeel		544.539	545.279
400019 Welzijn		3.206	1.018
410000 Stage- en commissievergoedingen		16.495	9.781
410020 Interimmanagement		343.386	169.162
410021 Organisatie- en formatie adviezen		80.520	191.998
410031 Systeemontwikkeling		31.987	0
410033 Uitzendkrachten		3.265.731	1.608.045
415002 Opleiding		532.733	442.204
415003 Werving en selectie		249.363	191.790
415004 Overige personeelskosten		10.251	16.616
416012 Ontslagregelingen		72.977	90.161
440033 Abonnementen / Lidmaatschappen		129	0
Totaal personeel	28.257.000	24.120.537	22.387.733
Totaal materieel	12.992.000	12.228.466	12.977.119
Totaal generaal	41.249.000	36.349.004	35.364.852

Evenals in 2005 is ook in 2006 volledig op verplichtingen gestuurd. Een verdeling van het kasbudget over grootboekrekeningen is dan ook niet gemaakt. De kosten van uitzendkrachten zijn in 2006 hoger dan in 2005. Dit wordt met name veroorzaakt door tijdelijk inhuur van personeel voor de sanctietrajecten in het bouwdoosier. De loonkosten in 2006 zijn lager als gevolg van uitstroom en het niet altijd tijdig kunnen vervullen van de openstaande vacatures.

Ontvangsten

Tabel 5 Ontvangsten (bedragen zijn in Euro)

Omschrijving	Toegekend budget 2006	Realisatie 2006	Realisatie 2005
NMa	0	144.617.095	104.878.192
DTe	0	2.575.943	2.695.282
Totaal	0	147.193.038	107.573.474

In de bovenstaande tabel zijn de ontvangsten van de NMa en DTe opgenomen. De ontvangsten van de NMa zijn voornamelijk de betalingen van boetes en wettelijke rente. Op deze ontvangsten zijn de in 2006 aan bedrijven terugbetaalde boetes en wettelijke rente van in totaal 1.186.076 Euro in mindering gebracht. De ontvangsten van DTe vinden hun grondslag in de regeling Kostenverhaal

Energie 2006. Op basis van dit besluit worden de kosten van DTe bij de sector in rekening gebracht. De opbrengsten worden opgenomen in de EZ-begroting en -verantwoording. In 2006 heeft DTe ook gebruik gemaakt van de mogelijkheid om boetes op te leggen. Zie: 'De strategie': Sancties, p 16

Extracomptabele vorderingen boetes NMa en DTe

Tabel 6 Openstaande extracomptabele schulden en vorderingen per 31 december 2006 (bedragen zijn in Euro).

Omschrijving	2005	2006
NMa	262.150.169	175.082.290
DTe	231.861	290.861
Totaal	262.382.030	175.373.151

De vorderingen betreffen de door de NMa en DTe aan het bedrijfsleven opgelegde boetes, vermeerderd met de lopende wettelijke rente. De Vervoerkamer heeft geen openstaande vordering per eind 2006. De NMa had op 31 december 2006 voor ongeveer 20 miljoen Euro aan bankgaranties in bezit als zekerheid voor opgelegde boetes. Tevens had de NMa op 31 december 2006 een escrow account (depot bij een notaris) in bezit van ongeveer 135.000 Euro. De daling ten opzichte van 2005 is veroorzaakt door inningen van de boetes in de versnelde bouwprocedures.

ZBO Raad van Bestuur Nederlandse Mededingingsautoriteit

In dit onderdeel is de verkorte financiële verantwoording over 2006 opgenomen van het ZBO NMa. Aan het ZBO worden door het ministerie van Economische Zaken middelen toegekend voor personele kosten. Deze worden toegewezen door middel van een budgetbrief.

Waarderingsgrondslagen

Alle bedragen zijn opgenomen tegen nominale waarde.

Totaal overzicht 2006

Tabel 1 Realisatie ten opzichte van het budget (bedragen zijn in Euro)

Omschrijving	Uitgaven
Budgetbrief	550.000
Realisatie	549.261
Onderuitputting	739
In procenten	0,13%

De uitgaven over de periode 1 januari 2006 tot en met 31 december 2006 betreffen de salarissen en overige vergoedingen van de leden van de Raad van Bestuur.

Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens (Wopt)

Op grond van de Wopt die op 1 maart 2006 in werking is getreden worden inkomens bij de overheid en andere uit publieke middelen gefinancierde sectoren die hoger zijn dan het belastbaar loon van ministers openbaar gemaakt. Voor de NMa en het ZBO gezamenlijk betreft dit over 2006 het inkomen van de voorzitter van de Raad van Bestuur. In 2006 is hij bezoldigd op basis van een niet-ambtelijke aanstelling als lid van de Raad van Bestuur ZBO. In totaal was dit voor een bedrag van 216.790 Euro. In 2005 was de heer Kalbfleisch in het eerste halfjaar in ambtelijke dienst bezoldigd in zijn functie als Directeur-Generaal van de NMa, in het tweede halfjaar op basis van een niet-ambtelijke aanstelling als voorzitter van de Raad van Bestuur. Het totaal in 2005 betrof 215.489 Euro.

De berekeningswijze van de topinkomens in het Jaarverslag 2006 verschilt van de berekeningswijze die is gehanteerd bij het Jaarverslag 2005. Om deze reden wijkt het salaris 2005 af van het salaris zoals deze is opgenomen in het Jaarverslag 2005. Het verschil wordt gevormd door het werknemersdeel van de pensioenpremies die in 2005 buiten beschouwing zijn gebleven. Dit is Rijksbreed een aandachtspunt.

Bedrijfsvoeringsparagraaf

Verantwoordelijkheden en toetsingen

De opzet van deze paragraaf sluit aan bij de opzet van het departementale Jaarverslag van het Ministerie van Economische Zaken. De Raad van Bestuur van de NMa is integraal verantwoordelijk voor een doelmatige en effectieve werking van de interne processen, zodat de risico's van het niet realiseren van doelstellingen optimaal worden beheerst. Wat betreft de niet-financiële processen kunnen de interne processen en de daarop van toepassing zijnde beheersmaatregelen echter nimmer absolute zekerheid bieden dat zich geen onvolkomenheden van belang zullen voordoen.

Om deze verantwoordelijkheid te kunnen dragen is een geheel van instrumenten ingezet. Op het gebied van planning, control en verantwoording zijn dit het werkplan, maandrapporthages, kwartaalrapporthages, kwartaalgesprekken, halfjaar-rapporthage en jaarrapporthage. Wat betreft personeelsbeleid gaat het om functioneringsgesprekken, beoordelingen, persoonlijke ontwikkelplannen, functiebeschrijvingen, loopbaanbeleid, opleidingen, integriteitsbeleid en individueel werkplannen. Voorts betreft het (evaluatie van) procesbeschrijvingen en (informatie)beveiliging. Niet in de laatste plaats vindt op voorgeschreven en gestructureerde wijze besluitvorming plaats in de vergadering van de Raad van Bestuur. Onderdeel van de voorgeschreven en gestructureerde wijze waarop dat gebeurt, is dat indieners van agendapunten voor de vergadering van de Raad van Bestuur in moeten gaan op de aspecten: - "eventuele consequenties / risico's (personele, financiële, maatschappelijk, politiek, bestuurlijk e.d.)", - "Relatie/afhankelijkheid andere documenten / processen", - "Afgestemd met..." en - "Andere opinies binnen de NMa".

Rechtmatigheid van de begrotingsuitvoering

Op grond van het vorenstaande verklaren wij dat de interne processen op doelmatige en effectieve wijze hebben geleid tot het realiseren van doelstellingen, tot de totstandkoming van beleidsinformatie en tot een goed niveau van financieel en materieel beheer. Uit de interne controles, de controles van de Audit Dienst en het toezicht vanuit de directie Financieel Economische Zaken van het Ministerie van Economische Zaken, is niet gebleken dat er sprake is van onrechtmatig-heden van enig belang met betrekking tot verplichtingen, uitgaven, ontvangsten en Saldibalans. De rechtmatigheid van de verplichtingen, uitgaven, ontvangsten en Saldibalans is daardoor naar onze mening voldoende gewaarborgd.

Knelpunten bij het realiseren van doelstellingen

In het afgelopen jaar hebben zich bij het bereiken van de doelstellingen wel diverse knelpunten voorgedaan die onder meer met behulp van bovenstaande instrumenten zijn gedefinieerd en zoveel mogelijk opgelost.

Het aantal concentratiemeldingen is in 2006 met 70% toegenomen ten opzichte van 2005. Ook de complexiteit van deze zaken is in 2006 toegenomen. Dit heeft onder meer geleid tot het inzetten van medewerkers uit andere directies dan de directie Concentratiecontrole (met name de directie Concurrentietoezicht), hetgeen van invloed is geweest op de bereikte resultaten aldaar (bijvoorbeeld doorlooptijden).

Het aannemen en behouden van medewerkers met de noodzakelijke kwaliteit en expertise en persoonlijke vaardigheden (vooral op senior-niveau) is NMa-breed een knelpunt. Dit vindt zijn oorzaak in de concurrentie die op het gebied van de arbeidsvoorwaarden bestaat met het bedrijfsleven en andere toezichthouders. Er was in 2006 sprake van een relatief hoge uitstroom, gecombineerd met het moeizaam kunnen aantrekken van senior en/of hoog gekwalificeerd personeel. Ook dit is van invloed geweest op de behaalde resultaten.

De onzekerheid over de invulling van nieuwe wettelijke taken en het uitblijven van duidelijkheid omtrent eventuele uitbreiding van de formatie hiervoor, bemoeilijken het daadkrachtig reageren. Dit betreft bijvoorbeeld de wijziging van de Mededingingswet als gevolg van de evaluatie van die wet (AMEW), de Wet Onafhankelijk Netbeheer en enige vervoerwetten.

Het opsporen van kartels wordt steeds lastiger. Ondernemingen zijn steeds meer bekend met de NMa. Als zij de wet bewust overtreden, gebeurt dit met meer vernuft. Dit maakt goed recherche- en inlichtingenwerk steeds belangrijker, maar ook arbeidsintensiever en complexer. Door uitspraken in 2006 van de rechtbank Rotterdam en het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb), zijn tevens de bewijsrechtelijke eisen die gesteld worden aan het vaststellen van een inbreuk op de Mededingingswet zwaarder geworden. Om beide knelpunten met voldoende resultaat op te lossen zijn maatregelen genomen, maar dit heeft zijn weerslag gehad op de noodzakelijke omvang en daardoor in de doorlooptijd van onderzoeken.

Verbetering van de bedrijfsvoering

Aangaande de kwaliteit van dossiervorming kan het volgende worden gemeld. De Audit Dienst heeft bij haar eind 2005 gepubliceerde operational audit ("Van rapport naar besluit") tekortkomingen geconstateerd met betrekking tot de borging van tactische en strategische besluitvorming binnen de dossiers. Naar aanleiding hiervan zijn binnen directies stappen ondernomen, zoals het implementeren van een nieuwe procedure voor dossiervorming – zodat een goede dossiervorming kan worden gewaarborgd – en het actualiseren van procedures en te gebruiken formats, zodat rapporten en dossiers op dezelfde wijze en conform huidige inzichten zijn opgebouwd. In 2006 zijn belangrijke stappen gezet voor een structurele verbetering. In 2007 zal dit proces verder verbeterd worden.

In 2007 wordt ingezet op een NMa-brede versterking van de juridische keten – en dus de juridische kwaliteit van NMa-besluiten en -producten. Concreet betreft het mogelijkheden voor het (structureel) vormgeven van kritische reviews zowel intern (bijvoorbeeld door het Economisch Bureau) als extern. Voor dit laatste is een contract gesloten met betrekking tot advisering door de Landsadvocaat op belangrijke beslissingen in zaken. Ook worden er joint teams gevormd tussen directies.

Den Haag, 8 mei 2007

Pieter Kalbfleisch
Voorzitter Raad van Bestuur NMa

Status jaarrekening

De verkorte jaarrekening van de NMa over 2006 zoals opgenomen in dit jaarverslag, is gebaseerd op het departementale jaarverslag 2006 van het Ministerie van Economische Zaken en de interne jaarrekening van de NMa over 2006.

De Algemene Rekenkamer, die het departementale jaarverslag jaarlijks onderzoekt, zal op de derde woensdag in mei haar oordeel hierover in een rapport aan de Staten-Generaal aanbieden. In dit rapport kunnen opmerkingen worden gemaakt over het financiële beheer en/of de jaarrekening van de NMa. De Auditdienst van het Ministerie van Economische Zaken heeft bij de interne jaarrekening van de NMa over 2006 een goedkeurende verklaring verstrekt.

Accountantsverklaring

Wij hebben de in dit Jaarverslag NMa 2006 in hoofdstuk 6.4 opgenomen verkorte jaarrekening van de NMa over 2006 gecontroleerd. De verkorte jaarrekening bestaat uit:

- de staten van verplichtingen, uitgaven en ontvangsten met de financiële toelichtingen daarbij;
- de posten van de saldbalans van de NMa per 31 december 2006 met de toelichting daarbij;
- de in dit Jaarverslag NMa 2006 in hoofdstuk 6.4 opgenomen bedrijfsvoeringparagraaf over de comptabele rechtmatigheid van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering over 2006;

Verantwoordelijkheid van de Raad van Bestuur van het ZBO NMa

De Raad van Bestuur van het ZBO NMa is verantwoordelijk voor het opmaken van de verkorte jaarrekening van de NMa die de uitkomsten van de begrotingsuitvoering getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van de bedrijfsvoeringparagraaf, beide in overeenstemming met de Comptabiliteitswet 2001 en de daaruit voortvloeiende regelgeving. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de financiële overzichten van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevatten, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de verkorte jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de financiële overzichten geen afwijkingen van materieel belang bevatten.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de financiële overzichten. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de financiële overzichten van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering relevante interne beheersingssysteem teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de NMa. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die de Raad van Bestuur van het ZBO NMa heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de financiële overzichten.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Wij zijn van oordeel dat de verkorte jaarrekening op alle materieel van belang zijnde aspecten in overeenstemming is met de jaarrekening waaraan deze is ontleend.

Voor het inzicht dat vereist is voor een verantwoorde oordeelsvorming omtrent de getrouwe weergave van de financiële informatie van de NMa en voor een toereikend inzicht in de reikwijdte van onze controle dient de verkorte jaarrekening te worden gelezen in samenhang met de volledige jaarrekening, waaraan deze is ontleend, alsmede met de door ons daarbij op 15 maart 2007 verstrekte goedkeurende accountantsverklaring.

Den Haag, 8 mei 2007

Auditdienst van het Ministerie van Economische Zaken

Drs. P.H. Staats RA
Senior auditor

P.H.M. Verschoore RA
Audit manager

Status jaarrekening

De verkorte jaarrekening van het ZBO NMa over 2006 zoals opgenomen in dit jaarverslag, is gebaseerd op het departementale jaarverslag 2006 van het Ministerie van Economische Zaken en de interne jaarrekening van het ZBO NMa over 2006. De Algemene Rekenkamer, die het departementale jaarverslag jaarlijks onderzoekt, zal op de derde woensdag in mei haar oordeel hierover in een rapport aan de Staten-Generaal aanbieden. In dit rapport kunnen opmerkingen worden gemaakt over het financiële beheer en/of de jaarrekening van het ZBO NMa. De Auditdienst van het Ministerie van Economische Zaken heeft bij de interne jaarrekening van het ZBO NMa over 2006 een goedkeurende verklaring verstrekt.

Accountantsverklaring

Wij hebben de in dit Jaarverslag NMa 2006 in hoofdstuk 6.4 opgenomen verkorte jaarrekening van het ZBO NMa over 2006 gecontroleerd. De verkorte jaarrekening bestaat uit:

- de staat van uitgaven met de financiële toelichting daarbij;
- de in dit Jaarverslag NMa 2006 in hoofdstuk 6.4 opgenomen bedrijfsvoeringparagraaf over de comptabele rechtmatigheid van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering over 2006.

Verantwoordelijkheid van de Raad van Bestuur van het ZBO NMa

De Raad van Bestuur van het ZBO NMa is verantwoordelijk voor het opmaken van de verkorte jaarrekening van het ZBO NMa die de uitkomsten van de begrotingsuitvoering getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van de bedrijfsvoeringparagraaf, beide in overeenstemming met de Comptabiliteitswet 2001 en de daaruit voortvloeiende regelgeving. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de financiële overzichten van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevatten, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de verkorte jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de financiële overzichten geen afwijkingen van materieel belang bevatten.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de financiële overzichten. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de financiële overzichten van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering relevante interne beheersingssysteem teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van het ZBO NMa. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die de Raad van Bestuur van het ZBO NMa heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de financiële overzichten.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Wij zijn van oordeel dat de verkorte jaarrekening op alle materieel van belang zijnde aspecten in overeenstemming is met de jaarrekening waaraan deze is ontleend.

Voor het inzicht dat vereist is voor een verantwoorde oordeelsvorming omtrent de getrouwe weergave van de financiële informatie van het ZBO NMa en voor een toereikend inzicht in de reikwijdte van onze controle dient de verkorte jaarrekening te worden gelezen in samenhang met de volledige jaarrekening, waaraan deze is ontleend, alsmede met de door ons daarbij op 15 maart 2007 verstrekte goedkeurende accountantsverklaring.

Den Haag, 8 mei 2007

Auditdienst van het Ministerie van Economische Zaken

Drs. P.H. Staats RA
Senior auditor

P.H.M. Verschoore RA
Audit manager

De NMa in 2007

Een nieuw hoofdstuk begint.
Onze blik is op de toekomst
gericht.

7 DE NMA IN 2007

Gert Zijl, lid Raad van Bestuur: “Marktwerking stond de afgelopen tien jaar aan de basis van een goed economisch klimaat. Ook in de toekomst zal een effectieve NMa bijdragen aan een dynamische, innovatieve economie.”

De praktijk
Communicatie

7 DE NMA IN 2007

De praktijk Communicatie

Zichtbaarheid

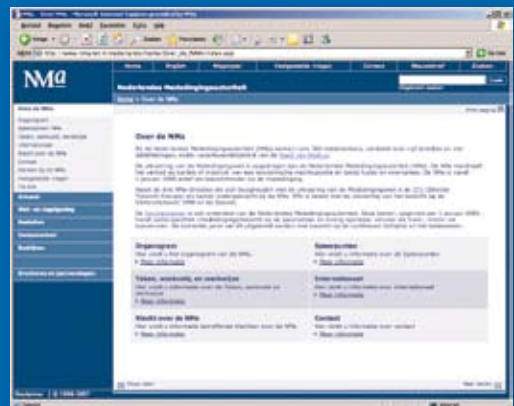
Nadat wij een besluit hebben genomen, brengen we hier doorgaans een pers- of nieuwsbericht over uit. Wij geven zo inzicht in onze activiteiten en leggen verantwoording af. Ondernemingen zien dat wij overtreders daadwerkelijk aanpakken. Daarmee draagt communicatie dus bij aan de handhaving van de wet. Niet alleen met berichtgeving over sancties, maar ook met brochures en richtsnoeren over de wetten en over onze werkwijze, dragen we bij aan goed werkende markten. Ook publiceren we de zogeheten Communicatiekalender.

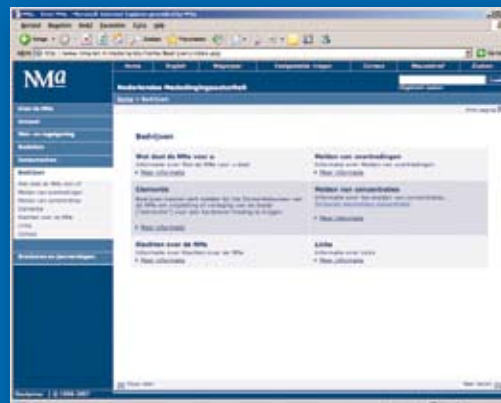
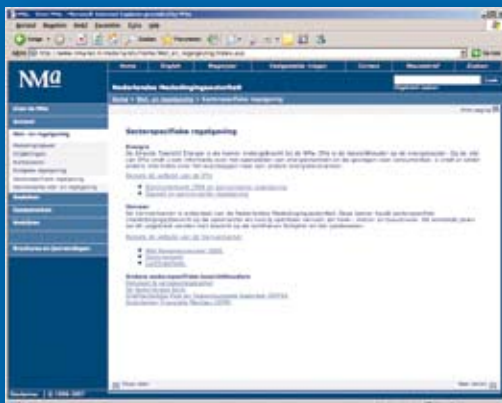
Onze 'werkwijze communicatie' verwoordt de belangrijkste onderdelen van onze communicatiepraktijk. Alles is te vinden op www.nmanet.nl. Onze zichtbaarheid leidt weer tot meer tips, klachten en andere meldingen, onder meer via ConsuWijzer. Dit kan aanleiding zijn voor nieuw onderzoek.

De website

De website is de spil in onze informatievoorziening. Zie: 'De strategie', Informatie, p 19 en 'De kennis', Voorlichting, p 36. Om transparant te zijn en service te bieden plaatsen wij onder meer alle persberichten, openbare besluiten, brochures en jaarverslagen op www.nmanet.nl. Ter verduidelijking van de structuur van de site hebben wij hiernaast een overzicht geplaatst van wat u waar kunt vinden.

Voor alle informatie die betrekking heeft op dit Jaarverslag is een speciale pagina beschikbaar. Met behulp van een zoekfunctie kunt u daar zaken uit 2006 vinden. Tevens vindt u PDF-bestanden van de verschillende delen van dit Jaarverslag, bijlagen en achtergronden. Tevens biedt deze pagina een overzicht van voorgaande jaarverslagen en NMa-Agenda's.

Judith Wentzler, Communicatieadviseur stafafdeling Strategie & Communicatie, NMa “Communicatie betekent ook verwachtingen managen. Een ondernemer die met ons in aanraking komt, maakt zich vaak zorgen over de reputatie van zijn bedrijf. Onze ‘werkwijze communicatie’ geeft ondernemers inzicht in ons communicatiebeleid. Zij mogen er daarbij vanuit gaan dat wij waar mogelijk afstemmen met andere toezichthouders”.

Natascha Boudewijn, Hoofd Corporate Communicatie Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) “De NMa en NZa kijken allebei naar de zorgmarkt. Dan is het belangrijk dat je ook je communicatie waar nodig met elkaar afstemt. Het moet voor de buitenwereld glashelder zijn wie nu waarover gaat: wat doet de NMa en wat doen wij? Daarover hebben we goede afspraken gemaakt met de NMa”.

De publicatie van de NMa-Agenda is de start van het jaarlijkse proces van verantwoording. Wij spreken de wens en het vertrouwen uit dat wij, samen met u, ook in 2007 markten nog beter laten werken.

Effectiviteit van optreden

Ook in 2007 passen wij ons instrumentarium in de volle breedte toe. Daarin zal de aanpassing van de Mededingingswet een belangrijke rol spelen. Wij zoeken in 2007 gericht naar samenwerking en hopen in overleg met andere markttoezichthouders te kunnen komen tot een Code Markttoezicht. Externe toetsing van onze werkzaamheden zal ook in 2007 invloed hebben op de effectiviteit van ons optreden. Zo verwachten we onder meer de bevindingen van de Algemene Rekenkamer.

Effecten in beeld

Wij brengen de effecten van ons werk verder in beeld. Het Economisch Bureau zal een belangrijke rol gaan spelen in de economische onderbouwing van strategische zaken. De beperking van toezichtslasten staat in 2007 hoog op de agenda. Wij richten ons daarom op de doorlooptijd van zaken. De relatie tussen innovatie, intellectueel eigendomsrecht en mededinging is in 2007 ook een aandachtspunt.

Aandachtsvelden

De Agenda voor 2007 benoemt de volgende aandachtsvelden: de energiesector, de vervoersector, media- en communicatiemarkten, de financiële sector en de zorgsector. Wij verwachten dat het aantal fusies en overnames onverminderd hoog zal zijn. Tevens verwachten we in 2007 de eerste resultaten van onderzoeken naar aanleiding van een geheel vernieuwde onderzoeksportefeuille.

Trefwoordenregister

A

Aandachtvelden 7–8, 36, 40, 44, 61, 95
Accountants 55–56
Accountantsverklaring 87–88
Administratieve achterstanden 45
Adviescomités 30
Advisering 29, 32, 35, 86
Advocacy 22, 35, 55
Advocatuur 56
AFM 29
Afnemersmacht 73
Agenda 5, 7, 9, 13, 16, 19, 27–30, 34, 38–44, 50, 53, 58, 61, 69, 71, 76, 80, 83–84, 95
Algemene Rekenkamer 32, 87–88, 95
Allocatie-effect 70
Alternatieve handhaving 5, 16, 18
Anticipatie(-effect) 18, 72–73
Apothekers 19, 55
Arbeidsmarkt 9, 79–80
Arbeidsongeschiktheidsverzekeringen 50
Architectuur 56
AWBZ 53

B

Bankgarantie 85
Baten 71–72
Bedrijfsvoeringsparagraaf 86
Begroting 60, 83–84
Belanghebbende 35
Belgegevens 48–49
Benzine 28
Beroepencentrum 8, 32, 80
Beroepsorganisaties 55–56
Beroepsregels 8, 55
Betalingsverkeer 26, 49, 51
Betonvloeren 58
Boetecode 17
Boetegrondslag 17
Boeterichtsnoeren 17, 58
Boetes 15–17, 41, 55, 57, 83–85
Bouw 5, 16, 36, 40, 42, 44, 57–58, 83
Bouwsector 5, 7, 15, 17, 39–40, 57–58, 79, 83
Breedband-internet 48
Budget 55, 83–85

C

Capaciteitsmanagement 59
Cartel Workshop 31
Cbb 34–35, 71, 86
Clementie 5, 17
Clementiebureau 17, 80

Clementieverzoeken 17, 40, 57–58
CNV Dienstenbond 63
Collectiviteit 55
Commissariaat voor de Media 29
Communicatie 5, 16, 36, 44, 91–92, 94
Compliance 54, 78
Compliance-regeling 19
Concentratie 8, 19, 23, 33, 35, 50, 52–54, 62
Concentratiecontrole 17, 20, 23–24, 72, 76, 82, 86
Concentratiegraad 35, 50, 63
Concertbranche 49
Concurrentiekrachten 73
Consultatiedocument 22, 56
Consument 6–8, 12–13, 16, 27, 29, 35–36, 38, 43–48, 50, 62, 66
Consumentenautoriteit 13, 35, 83
Consumentenbond 29
Consumentenmonitor 27
Consumentenvertrouwen 44
Consumwijzer 5, 8, 11–14, 22, 29, 35–36, 44–45, 59, 82, 92
Cultuuromslag 40, 57

D

Dialog 12, 15
DNB 29
Document Management Systeem 82
Doelmatigheid 7, 71
Doelmatigheidskorting 46
Doorstroom 81
Dsl 48
Duurzame energie 45

E

ECA 30–31
ECD 29
ECN 30
Economisch Bureau 8, 30, 32, 80, 95
Economische machtspositie 6–8, 16–17, 19, 23, 28–32, 34, 48, 53–54, 56, 61–62, 70, 72, 82, 85–88, 95
Economische Zaken 16, 28–29, 32, 82, 85–88
Effecten 3, 5, 7–9, 16, 23, 32, 34–35, 46, 51, 64–70, 72, 80, 82, 95
Efficiëntie 6–7, 43, 46, 66
Elektriciteit 27, 35, 46, 60, 71
Elektriciteitsnetwerken 71
Energie 6–7, 16–17, 27, 33, 36, 44–46, 60
Energemarkten 8, 22–23, 27, 44, 46–47
Energiened 13, 44
European Payments Committee 51
Europese betaalmarkt 30, 51

Europese Commissie 19, 30–31, 48, 62

Evaluatie 33, 47, 55–56, 86–88

F

Financiën 5, 28, 82

FIOD 29

Formatie 86

Fusie 19, 23–24, 27, 35–36, 48, 53–54, 62, 70

G

Gas 27, 46–47, 71

Gas Transport Services 47

Gasnetwerken 70

Gebruiksvergoeding 28, 59–60

Gedragscode 13–15, 44, 82

Gedragsregels 56

Generieke geneesmiddelen 55

Geschil 63, 66–68

Geschilbeslechting 5, 65–66, 68

Global Competition Review 32

Groenvoorziening 63

Groothandelsmonitor 27

Guidance 22, 35

H

Herkomst van stroom 45

I

ICN 31

Individualisering 26

Informatie 5, 12–13, 15–16, 19, 25, 27–29, 35–36, 44–45, 54–55, 58–60, 63, 72, 82, 86–88, 92

Informatieloket 12, 45

Informeel zienswijze 8, 18, 35, 47, 55, 60, 63, 76

Inkoopcoöperatie 60

Innovatie 6, 47, 53, 57, 95

Instroom 81

Integratie 30, 46–47

Integriteit 82

Internationaal 5–6, 19, 26–27, 29, 51

Interpay 51

Isp 48

J

Jaarbericht 16

Jaarcapaciteit 47

Jaarverslag 1, 7–8, 16, 25–27, 33, 35–36, 43–44, 46–47, 49, 52, 55, 57, 59, 61, 69–70, 85–88, 92

K

Kamermodel 22, 76

Kartels 6–8, 17, 31, 35, 48, 54, 58, 61–62, 66, 70, 86

Kartelverbod 6, 17, 63

Kenniscentra 5, 32

Kennismanagement 5, 8, 31

Keuzevrijheid 26, 53

Klacht 12–13, 32, 55, 59, 63

Klachtenfunctionaris 32

Kleinverbruikers 71

KNMP 19, 54

Kwaliteitsmanagement 5, 31, 80, 82

L

Lasten 3, 6, 9, 26

Leveringsvergunning 45

Loodsen 60

Loopbaanbeleid 81–82, 86

Luchtvaart 8, 17, 33, 59–60

M

Marktkoppeling 46–47

Marktmonitor

Marktonderzoek 3, 5, 8, 22, 26, 35, 46, 49, 59

Marktwerking 7, 15, 27–28, 40, 52, 55, 61, 90

Materiele uitgave 83–88

Media 6, 17, 23, 29–30, 36, 44, 55, 57

MFS 26–27, 49–51

Ministerie 28–29, 34, 49, 59–60, 82, 84–88

Misbruik 7–8, 17, 44, 59, 70

Missie 1–3, 5–6, 16, 25–26, 40, 43–44, 69–70

MKB 72–73

Monitor 26–28, 49, 51

Monitoring 50–51

N

Nederlandse Zorgautoriteit 29, 94

Netbeheerder 46, 66

Netwerken 71

NMa-agenda 5, 7, 16, 29, 38, 40, 43–44, 47, 49, 52, 55, 57, 59, 61, 69, 92, 95

NMagazine 19

Noordwest-Europese energiemarkt 24, 27, 46

Notariaat 56

NS 61, 76, 78

NZa 29, 52, 55, 94

O

OESO 31
OFT 70
Ondernemingsraad 81–82
Ondersteuning 5, 29, 80, 82–83
Ontvangsten 83–84, 86–87
Openbaar vervoer 8, 40, 59–61, 76, 85
OPTA 12–13, 29, 35
Organogram 77
OV-chipkaart 19, 61, 76

P

Pensioenfondsen 51
Pers- en nieuwsberichten 36
Personeel 5, 31, 63, 80, 84, 86
Personele uitgave 83–86
Personenvervoer 6, 34, 59–60
Pinbetalingen 26, 51
Prestatieregeling 60
Prijs-effect 70–72
Prorail 59–60, 67

R

Raad 2, 28, 63, 80–82, 85–88, 90
Rechtbank Rotterdam 34, 86
Rechtspraak 32, 34, 63
Regiovertegenwoordiging 35, 55
Regulering 2–3, 10, 16, 32, 55, 70–72
Remedies 5, 19, 70
Reserveringsvergoeding 60
Richtsnoeren 16–17, 19, 54, 92
Roosters 62

S

Samenwerking 5–9, 12, 16, 25–26, 28–31, 47, 51–52, 60, 76, 82, 95
Samenwerkingsprotocol 29
Sanctie 17, 57–58, 70
Sanctiebesluiten 41, 57
Schaduwboekhouding 40
Schiphol 8, 33–34, 60
Schoolboeken 28
Scorekaart 45
Sectoronderzoek 27, 46
SEPA 51
Sierstenen 58
Snacks 62
Software 49
Speelgoedmarkt 63
Spontane naleving 72
Spoor 28, 59–60, 67

Spoorwegwet 6, 17, 28, 59
Stroommetiket 45
Suikermarkt 62
Supermarkt 62
Synergie 5–6, 8, 19, 31, 60–61, 75–76, 79, 81

T

Taken 6, 29, 79, 86
Telefonie 49
Thuiszorg 53–54
Ticketbranche 49
Toerekeningssysteem 8, 33, 60

U

Uitputting 83
Uitstroom 81, 84, 86
Uitwisseling 31

V

Varkens 61
Verantwoording 5, 16, 38, 43, 69, 82, 85–86, 92, 95
Verordening 1/2003 30
Verpleeghuiszorg 53–54
Verplichtingen 29, 66, 82–84, 86–87
Versnelde procedure 40–42, 57–58, 85
Vervoer 6–8, 16, 33, 36, 44, 59, 67, 86
Verzekeringen 26, 50
Verzinkerijen 58
Verzorgingshuiszorg 54
Visie 6, 10, 15, 22, 30, 54
Visiedocument Concentraties Energiemarkten 8, 22–23, 27
Voorlichting 5, 16, 35–36, 49, 52, 81, 92
Vrije beroepen 7, 16, 36, 44, 55

W

Website 8, 15, 27, 36, 44, 46–47, 49, 52, 55, 57, 59, 61, 92
Werkgeverschap 80–81
Werkwijze 70, 92, 94
Werving 13, 44, 81
Winsten 45
Winstenonderzoek 45
Wopt 85
Wp2000 34, 59–60

X

X-factor 46

Z

ZBO 16, 79–80, 85, 87–88

Zendmasten 48

Ziekenhuizen 53

Ziekteverzuim 81

Zorgsector 5, 7, 29, 52, 54, 95

Zorgverzekeraars 29, 50, 52–53, 55

Zorgverzekeringen 8, 50, 53

Zorgverzekeringswet 50, 52–53

Colofon

Redactie
NMa
Den Haag

Ontwerp en realisatie
Total Identity
Den Haag

Fotografie
Kato Tan
Amsterdam

Drukwerk
Thieme Amsterdam B.V.
Amsterdam

De inhoud van de quotes en de krantenkoppen in dit jaarverslag alsmede de interviews op het jaarverslagdeel van de website www.nmanet.nl zijn uitsluitend bedoeld als illustratie van de maatschappelijke betekenis van het optreden van de NMa. Dit kan derhalve niet worden beschouwd als een weergave van het beleid van de NMa.

